

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ**

**САМАРҚАНД ВИЛОЯТИ ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ХОДИМЛАРИНИ
ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ МАЛАКАСИНИ
ОШИРИШ ҲУДУДИЙ МАРКАЗИ**

Ижтимоий–иқтисодий фанлар методикаси кафедраси

**ЎЗБЕКИСТОНДА УЗЛУКСИЗ ТАЪЛИМ ТИЗИМИНИ ИСЛОҲ
ҚИЛИШДА ЯНГИ БОСҚИЧ: УСТУВОР ВАЗИФАЛАР ВА
АМАЛИЁТ**

*(малака ошириш курсининг барча гуруҳ тингловчилари учун
услубий қўлланма)*

Самарқанд – 2019

UDK 371(575,1)

ВВК 74Уз

X 19

Комил Ҳайдаров. Ўзбекистонда узлуксиз таълим тизимини ислоҳ қилишда янги босқич: устувор вазифалар ва амалиёт. *Услубий қўлланма. Самарқанд, 2019 йил. 104-бет.*

Мазкур услубий қўлланмада мамлакатимизда кейинги йиллар мобайнида амалга оширилган демократик ислохотлар, баркамол авлод тарбияси йўналишида ютуқлар, хусусан таълимни янги босқичга кўтаришга қаратилган туб ўзгаришлар, уларнинг юртимиз равнақи ва халқимиз фаровонлигини юксалтириш борасидаги аҳамияти, шунингдек, узлуксиз таълимни янги босқичга кўтаришга доир вазифалар, ўқитувчининг ўз устида ишлаши, унинг педагогик маҳоратини ошириш билан боғлиқ масалалар ҳақида фикр юритилади, тегишли тавсиялар илгари сурилади.

Услубий қўлланма “Ўзбекистонда узлуксиз таълим тизимининг ислоҳ қилиниши” модулининг таркибий қисми сифатида малака ошириш курсининг барча гуруҳлари тингловчиларига мўлжалланган, шунингдек, ундан ўқувчи-ёшлар ўртасида маънавий-маърифий тадбирларни ташкил этиш ҳамда тарғибот ишларида фойдаланиш мумкин.

Муаллиф ҳақида: **Комил Донабоевич Ҳайдаров**, фалсафа фанлари номзоди, доцент, 300 га яқин илмий ва услубий ишлар муаллифи, 2008 йилда “Энг фаол маънавият тарғиботчиси” республика танловининг ғолиби.

Тақризчилар:

Ҳуқуқшунослик фанлари номзоди, СамДУ доценти

М.ҚҮЛДОШЕВ

ВХТХҚТМОҲМ ижтимоий-иқтисодий фанлар

методикаси кафедраси мудири

Ғ.ТАҒАЕВ

ISBN 978-9943-5371-5-6

Самарқанд вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази директори ҳузуридаги кенгайтирилган йиғилишининг 2019 йил 28 апрелдаги 2-сонли қарори билан нашрга тавсия этилган

СЎЗ БОШИ

“Ёшларимизга муносиб таълим бериш, уларнинг илм-фанга бўлган интилишларини рўёбга чиқаришимиз керак. Шу мақсадда мактабгача таълим тизимини ривожлантиришимиз, ўрта ва олий ўқув юр்தларининг моддий-техник базасини, илмий ва ўқув жараёнлари сифатини тубдан яхшилашимиз керак”
(Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг Олий Мажлисга мурожаатномасидан. 2018 йил 28 декабрь)

Мустақиллик йилларида мамлакатимизда халқ таълими тизимида туб ўзгаришлар рўй берди. Хусусан, кейинги икки-уч йилда соҳада амалга оширилаётган ислохотлар ўзининг бутунлай янги босқичига эришди.

Давлатимиз раҳбари томонидан биргина 2018 йилнинг ўзида қабул қилинган Фармон ва Қарорларда педагог ходимларнинг кадр-қиммати ва нуфузини ошириш, уларнинг моддий-маънавий ва ижтимоий ҳимоясини кучайтиришга қаратилган қатор вазифалар белгилаб берилди. Хусусан, 2018 йилнинг 5 сентябрида қабул қилинган «Халқ таълимини бошқариш тизимини такомиллаштириш бўйича кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги ПФ-5538-сонли Фармон ҳамда “Халқ таълими тизимига бошқарувнинг янги тамойилларини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида” ПҚ-3931-сонли Қарор халқ таълими тизимида сифат ўзгаришларини амалга ошириш ҳамда педагог ходимларнинг маҳоратини оширишга қаратилган беқиёс имкониятлар яратди.

Айниқса ҳозирги глобаллашув даврида халқимизнинг маънавий бирлигига раҳна солишга, ёшларимизнинг юртимизга бўлган ишонч-эътиқодини бузишга уринаётган кучлар ҳам борлигини, улар турли хил вайронкор, алдамчи ғояларни пеш қилиб, ёвуз ва ғаразли мақсадларини кўзлаб, айрим иродаси заиф ёшлардан ўз юртига, она Ватанига, хатто ота-онасига қарши бўлган душманларни тайёрлашга уринаётганлигини унутмаслик лозим. Шундай бир даврда мамлакатимизда ёшлар тарбияси йўналишидаги ишларни янада кучайтириш, уларнинг самарадорлигини ошириш, ушбу жараёнда таълим сифатини янги босқичга кўтариш бугунги кунда ғоят муҳим ва энг долзарб аҳамият касб этмоқда.

Давлатимиз раҳбари томонидан халқ таълими ходимлари ва барча педагогларнинг ижтимоий нуфузи ва жамиятдаги обрў-эътиборини

оширишга қаратилган ғамхўрликларга жавобан соҳа ходимлари ҳамда таълимни бошқариш органлари олдида турган муҳим вазифалар, уларни амалда бажариш билан боғлиқ масалалар, ўқитувчининг педагогик маҳоратини ошириш йўллари ва муаммолари бугун илмий ўрганиш ва тадқиқотлар объектига айланиб қолди.

Услубий қўлланма ана шу мақсадга қаратилган бўлиб, унда мамлакатимизда амалга оширилаётган таълим ислоҳотларининг асосий йўналишлари, узлуксиз таълим истиқболлари ва унда педагог-ўқитувчиларнинг олдида турган муҳим вазифалар ҳақида гап боради.

Мазкур услубий қўлланма педагог-ўқитувчилар билан бир қаторда маҳалла фаоллари, тарғиботчиларга ҳам ёшлар билан ишлаш, уларни миллий мафкура руҳида тарбиялаш ишларини ташкил этишда методик кўмак беради, деган умиддамиз.

ЎЗБЕКИСТОНДА УЗЛУКСИЗ ТАЪЛИМ ТИЗИМИНИ ИСЛОҲ ҚИЛИШДА ЯНГИ БОСҚИЧ: УСТУВОР ВАЗИФАЛАР ВА АМАЛИЁТ

Маъруза машғулотининг мақсади: тингловчиларга мамлакатимиз узлуксиз таълим тизимини ислоҳ қилишда янги босқичнинг бошланиши, ушбу йўналишдаги устувор вазифалар, уларнинг ўзига хос хусусиятлари, педагог кадрлар тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш, педагогик маҳоратни юксалтириш вазифалари ҳақида тасаввур бериш.

Машғулотда кўриладиган масалалар:

1. Узлуксиз таълим тушунчаси, унинг мазмун-моҳияти. Бош Қомусимизда узлуксиз таълимнинг кафолатланиши;

2. Ҳаракатлар стратегияси – халқимиз фаровонлигини оширишнинг кафолати;

3. Президент Шавкат Мирзиёевнинг маърузалари, Фармон ва Қарорларида узлуксиз таълимни янги босқичга кўтариш масалалари;

4. Педагогик маҳоратни ошириш – таълим ислоҳотларида муҳим омил.

Таянч иборалар: Ҳаракатлар стратегияси, таълим ислоҳотларида янги босқич, таълимнинг моддий-техник негизини мустаҳкамлаш, педагог кадрлар тайёрлаш, қайта тайёрлаш, малакасини ошириш, педагогик маҳорат.

Маъруза мулоқот тарзида ўтказилади ва унда видеопроектор, кўргазмали қуроллар, тарқатма материаллардан фойдаланилади.

Маърузанинг қисқача мазмуни қуйидагилардан иборат.

Узлуксиз таълим тушунчаси, унинг мазмун-моҳияти

Инсонни ўраб олган атроф-муҳит, оламнинг тузилиши ҳамда тараққиётини ифодаловчи фалсафий тушунчалар узлуклилиқ ва узлуксизлиқ бўлиб, аслида улар ҳаётнинг бардавомлигини

билдиради. Узлуклилик ҳаётда бир сифатдан бошқа бир сифат ҳолатига эришишни билдирса, узлуксизлик эса муайян бир тизимнинг яхлитлиги ва бир бутунлиги, ўзаро боғлиқлиги ва алоқадорлиги, ҳолатларнинг тадрижий равишда ўзгариши – бир ҳолатдан иккинчи ҳолатга ўтишида намоён бўлади.

Узлуклилик ва узлуксизликнинг диалектик бирлиги ва ўзаро таъсири инсон ҳаётининг барча жабҳаларида, шу жумладан таълим соҳасида ҳам амал қилади.

Шу ўринда тингловчилар (кичик гуруҳлар)дан “узлуксиз таълим” тушунчасининг мазмун-моҳиятини тушунтириб бериш сўралади. “Узлуксиз таълим – бу...

Ўзбек миллий энциклопедиясида узлуксиз таълимга “ўзаро мантикий изчиллик асосида боғланган ҳамда соддадан мураккабга қараб ривожланиб борувчи ва бир-бирини тақозо этувчи босқичлардан иборат яхлит таълим тизими”, деган таъриф берилган. Айниқса бизнинг мамлакатимизда узлуксиз таълим кадрлар тайёрлаш тизимининг, таълим соҳасида давлат сиёсатининг асоси ҳисобланади.

Баъзи манбаларга кўра, таълимнинг узлуксизлиги тўғрисидаги илк ғояларни айрим Ғарб тадқиқотчилари, ҳатто Суқрот, Афлотун, Арасту ва Сенеканинг инсоннинг доимий равишда маънавий такомиллашуви ҳақидаги диний-фалсафий тасаввурларида ва илмий асарларидан ҳамда шунга ўхшаш ғояларни муқаддас ислом динимизда ҳам учратишимиз мумкин. Узлуксиз таълим ғоясининг пайдо бўлиши, ўз навбатида, бир томондан педагогик концепция сифатида, бошқа томондан эса, амалиётнинг натижаси сифатида пайдо бўлди.

Умуман, бугунги кун тушунчасидаги катталар таълимининг ривожланиши XIX асрдаги саноат инкилоби натижасида фан, техника, ижтимоий-иктисодий муносабатлардаги ўзгаришлар оқибати билан боғлиқ.

"Узлуксиз таълим" концепцияси биринчи марта ЮНЕСКОнинг 1965 йилдаги форумида таниқли назариётчи П.Лангранд томонидан ўртага ташланиб, сезиларли даражада назарий ва амалий резонансга сабаб бўлди ва натижада ўтган асрнинг 60 йиллари охирига келиб мазкур ибора илмий таҳлилнинг махсус предметига айланди. Узлуксиз таълимни халқаро даражада ўрганишнинг устуворликлари ўз ичига таълим тизимининг узлуксизлигини таъминловчи узлуксиз

касбий таълим, кўшимча таълим, катталар таълими, аҳолининг ҳимоя килинмаган қатлами таълимини ва иктисодий моделларни қамраб олади.

Замонавий илмий адабиётларда узлуксиз таълим борасида бир-бирдан фаркланувчи бир неча нуқтаи назарларни учратиш мумкин. Улардан энг кўп учрайдиганлари: "узлуксиз таълим-бутун ҳаёт давомида эгаллайдиган таълим", "узлуксиз таълим - катталар учун таълим", "узлуксиз таълим - бу узлуксиз касбий таълим" каби иборалар қўлланилса, жаҳон педагогикасида узлуксиз таълим бир нечта атамалар билан изоҳланиб, улар ичида "давом этувчи таълим", "ҳаёт давомида ўқиш", "доимий ўқиш" иборалари кенг қўлланилади.

Бу, энг аввало, билимларни эгаллаш ва ўрганиб олишни талаб этади. ЮНЕСКОнинг "Таълим - яширин хазина" ("Learning: The Treasure Within") деб номланган XXI аср учун таълим бўйича халқаро комиссиясининг маърузасида илмий тараққиёт ҳамда иктисодий ва ижтимоий фаолиятнинг янги шакллари бутун ҳаёт давомида ўқишни талаб этаётгани алоҳида таъкидланади. Маърузада бутун ҳаёт давомида таълим олиш тўрт устунга таяниши лозимлиги таъкидланади:

ЮНЕСКОнинг бутун ҳаёт давомида таълим олиш устунлари

1. Билишга ўрганиш. Бу шахснинг кенг умумий маданиятини фанларнинг чекланган соҳасида билимларни чуқур эгаллашни назарда тутди. Шахснинг умумий маданияти таълим олишни рағбатлантиради, унинг билимини муттасил ошириб боришга ўргатади. Бу, шунингдек, узлуксиз таълим туғдирган

имкониятлардан фойдаланган ҳолда ўқишни ўрганишни ҳам кўзда тутади.

2. Ишлашни ўрганиш. Ҳар бир шахс фақат касб малакасини эгаллабгина колмасдан, айти пайтда турли вазиятларда оқилона қарор қабул қилиш ва жамоа билан бирга ишлай олиш кўникмаларини шакллантирган компетентликка эга бўлиши керак. Шунингдек, шахс ҳаёти давомида дуч келадиган турли ижтимоий ёки ишлаб чиқариш муҳитида меҳнат фаолиятини амалга оширишга ҳам ўрганиши керак.

3. Биргаликда яшашга ўрганиш. Умумий лойиҳаларни амалга ошириш, ҳурфикрлик, ўзаро англашув, келишиш қадриятларини ҳурмат қилган ҳолда можароли вазиятларни ҳал қилишда бевосита ана шу фазилат асқотади.

4. Яшашни ўрганиш. Бу ўз шахсини камол топтириш, мустақил фикрга эга бўлиш, шахсий масъулият демакдир. Шунинг учун таълимда инсоннинг ушбу фазилатларини ривожлантирадиган барча воситалар - хотира, мушоҳада юргизишга қодирлик, эстетик дид, жисмоний имкониятлар, алоқа қилишга қодирлик ва ҳ.к.лардан самарали фойдаланилиши лозим.

Маърузачи хорижлик олимларнинг узлуксиз таълимнинг мазмун-моҳиятига доир тадқиқотларини инкор этмаган ҳолда ушбу масала энг аввало Шарқда ўз такомилга эришганини алоҳида қайд этиши лозим. Хусусан, Ҳадисларда таъкидланганидек,

“Бешикдан то қабргача илм изла”. Бу – узлуксиз таълимга берилган ўзига хос таърифдир. Шунингдек, Қуръони каримда, Абу Наср Форобий, Алишер Навоий ва бошқа мутафаккир аждодларимизнинг асарларида илму урфон ва таълим-тарбиянинг улуғланиши мисоллар орқали келтирилади.

БОШ ҚОМУСИМИЗДА УЗЛУКСИЗ ТАЪЛИМНИНГ КАФОЛАТЛАНИШИ

Тинчлик-осойишталик, фаровон ҳаёт, инсон кадр-қиммати, ҳуқуқ ва эркинликлари... *(Маърузачи ушбу тушунчалар инсон ҳаёти ва фаолияти билан нечоғлик боғлиқ мезонлар эканлигини тушунтиради)*. Уларнинг ҳаётдаги рўёби давлат ва унинг қонунлари асосида таъминланади. Асосий қонунимиз — Ўзбекистон Республикаси Конституцияси инсонпарварлик, ўзбек давлатчилигининг тарихий тажрибаси, демократия ва ижтимоий адолат, халқаро ҳуқуқнинг қоида ва мезонлари асосида ишлаб чиқилган халқчил қомусдир.

Юртимизда ўтган чорак асрдан кўпроқ давр давомида Конституция асосида демократик давлат барпо этиш, инсон ҳуқуқлари устуворлигини таъминлаш йўлида улкан ишлар амалга ошириб келинмоқда.

Бош қомусимиз Ватанимиз мустақиллиги, халқимизнинг тинч-осойишта ҳаёти, фуқароларимизнинг ҳуқуқ ва эркинликлари ҳамда манфаатларининг мустаҳкам кафолатидир. Унда мустаҳкамлаб қўйилган меъёрлар ўтган йигирма беш йил давомида мамлакатимизда бозор муносабатлари ва хусусий мулк устуворлигига асосланган ҳуқуқий демократик давлат, кучли фуқаролик жамияти барпо этиш, Ўзбекистоннинг халқаро майдонда ўзининг муносиб ўрнини эгаллашида пойдевор бўлиб хизмат қилди.

Конституция ўз мазмун-моҳияти билан халқ иродасини намоён этади. Мустақиллигимизни мустаҳкамлаш ва ривожлантириш, тинч-осойишта ҳаёт кечириш асосларини яратиш, фуқароларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ҳамда қонуний манфаатларини таъминлаш Бош қомусимизнинг асосини ташкил этади. Унда инсон, унинг ҳаёти, эркинлиги, шаъни, кадр-қиммати ва бошқа дахлсиз ҳуқуқлари олий қадрият сифатида белгиланган, фуқароларнинг сиёсий, ижтимоий, иқтисодий ҳуқуқлари мустаҳкамлаб қўйилган. Бу ҳуқуқлар инсоннинг жамиятда ўзини намоён қилиши учун барча шароитни яратиб беради ва муносиб ўрин топишига кўмаклашади.

Конституцияда мамлакатимиз фуқароларининг барча ҳуқуқлари мустаҳкамланган. Ана шундай ҳуқуқлардан бири — бу шахснинг таълим олиш ҳуқуқидир. Асосий қонунимизнинг 41-

моддасида ҳар ким билим олиш ҳуқуқига эга эканлиги белгилаб қўйилган.

Мустақилликнинг дастлабки кунларидан мамлакатимизда шахснинг энг муҳим ижтимоий ҳуқуқларидан бири — таълим олиш ҳуқуқини таъминлашга давлат сиёсатининг ижтимоий соҳадаги устувор вазифаси сифатида эътибор қаратиб келинмоқда. Конституциямизнинг 41-моддасида мустаҳкамлаб қўйилган шахснинг таълим олиш ҳуқуқлари “Таълим тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси қонуни, Кадрлар тайёрлаш миллий дастурида янада кенг ва батафсил ифодаланган. Мазкур ҳужжатларда акс этган таълим соҳасидаги давлат сиёсатининг асосий тамойиллари Конституциямизда белгилаб берилган қоидаларга ҳамоҳанг ва уйғун.

Ўзбекистон Республикасида яшаётган ҳар бир шахсга унинг жинси, тили, ёши, ирқий, миллий мансублиги, эътиқоди, динга муносабати, ижтимоий келиб чиқиши, хизмат тури, ижтимоий мавқеи, турар жойидан қатъий назар билим олиш ҳуқуқи кафолатланган. Улар мактабгача, умумий ўрта, ўрта махсус, касб-ҳунар, олий таълим олиши мумкин. Шунингдек, мактаб таълимидан ташқари спорт, мусиқа, санъат, амалий санъат ва бошқа соҳалар бўйича қўшимча билим олиш, малака ошириш, қайта тайёрловдан ўтиш, иккинчи ва ундан кейинги мутахассисликларга эга бўлиш имконияти яратилган. Давлат дастурлари асосида оилада ёки экстернат тартибда билим олиш мамлакатимиз фуқаролари учун қулайлик туғдиради.

Мамлакатимизда умумий ўрта маълумот олиш, шунингдек, ихтиёрий равишда танланган йўналишда касб-ҳунар ўрганиш мажбурий. Униб-ўсиб келаётган фарзандларимизнинг жамиятда муносиб ўрин топишида шароит яратишнинг бирламчи ва айтиш лозимки, жуда катта имтиёзи бу — Конституциямизда бепул умумий таълимнинг кафолатланганидир.

Таълим масканларида Асосий қонунимизни ўрганиш, хусусан, ёшларнинг ҳуқуқий маданияти ва билимларини юксалтириш, уларни Конституциямизга ҳурмат руҳида тарбиялаш демократик ислохотларни амалга оширишда муҳим аҳамият касб этади.

Конституцияни ўрганиш инсоннинг ўзини англаши сари босилган қадамдир. Жамиятимизнинг ҳар бир аъзоси Бош қомусимизнинг яратилиш тарихи, унинг демократик ҳуқуқий давлат

барпо этиш ва инсон манфаатларини таъминлашдаги аҳамиятини билиши, биринчи навбатда, унинг ўзи учун зарур. Қолаверса, бу фуқаролик бурчидир. Конституцияни чуқур ўрганиш, ёшларнинг ҳуқуқий маданияти ва билимларини юксалтириш, уларни Бош қомусимизга ҳурмат руҳида тарбиялаш, йигит-қизларнинг ижтимоий-сиёсий фаоллигини кучайтириш — демократик ислохотларни амалга оширишда муҳим аҳамиятга эга.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганишни ташкил этиш тўғрисида”ги фармойиши Конституциямизни тарғиб қилиш ва ўрганишда муҳим аҳамиятга эга бўлган ҳужжат ҳисобланади. Жумладан, унда таълим тизимининг барча бўғинида Бош қомусимизни ўрганиш бўйича ўқув машғулотлари назарда тутилган. Барча таълим муассасаларида Конституцияни ўрганишга қаратилган танловлар ўтказиб келинмоқда.

Таълимнинг дастлабки бўғини — мактабгача таълим муассасаларида ҳам бу борада муҳим ишлар амалга оширилмоқда. Мактабгача таълим соҳаси бошқаруви такомиллаштирилиб, вазирлик ташкил этилиши, аввало, ота-оналарни кўпдан бери ўйлантириб келаётган муаммоларни ҳал этишда муҳим аҳамият касб этади. Шунингдек, болаларни ёшлиқдан билим олишга, тил ўрганишга, ўзини ўзи англаши, ҳуқуқларини билиши, бир сўз билан айтганда, ҳаётга тайёрланишига қаратилган муҳим қадамдир. Бошланғич бўғиндан бошлаб Бош қомусимиз мазмун-моҳиятини ўргатишга қаратилган ишлар ёшларни миллий ва умуминсоний қадриятлар руҳида тарбиялаш борасида ўз олдимизга қўйган мақсадларимизда муҳим омилдир.

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари, қонуний манфаатларини таъминлашда муҳим асосдир. Уни ўқиб-ўрганиш ҳар биримизнинг фуқаролик бурчимиз ҳисобланади.

БУЮК МЕЪМОР

(Мустақил давлатимиз асосчиси, Биринчи Президентимиз Ислом Каримовнинг тарихий хизматлари, жасорати, маънавият ва маърифат ҳомийси эканлиги тўғрисида)

Мамлакатимизда мустақилликнинг дастлабки кунлариданок таълим ва тарбия масаласи, халқимизни маънавий юксалтиришга эътибор Ўзбекистон тараққиётининг устувор йўналишларидан бири сифатида эътироф этилди, ушбу масала давлат мақомига эга бўлди. Биринчи Президентимиз Ислом Каримовнинг асарларида таълим-тарбия, маънавият ва маърифат жамият тараққиётининг муҳим омили эканлиги кашф қилинди. Улуғ Йўлбошчимиз истиқлолнинг дастлабки пайтлариданок халқнинг, давлатнинг, жамиятнинг куч-қудрати бўлган таълим-тарбияни ривожлантиришга эътибор қаратди, “Ўзбекистон – келажаги буюк давлат”, “Биздан озод ва обод давлат қолсин”, “Биз ҳеч кимдан кам эмасмиз, кам бўлмаймиз ҳам” деган шиорларни ўртага ташлаган эди.

Замоннинг шиддати кучайиб борса борадики, асло сусаймайди. Айниқса ҳозирги даврга келиб кишилик жамиятини раванк топтиришнинг турфа хил қолип ва андозалари кўпайиб кетдики, уларнинг ҳаммаси ҳам инсон манфаатлари, жамият аъзоларининг фаровонлигига хизмат қилди, деб айтиш қийин. Аслини олганда, инсоният тарихи – бу ғоялар тарихи. Лекин барча “ғоялар” ва “андозалар” ҳам тараққиётга хизмат қилавермайди, уларнинг қанчаси одамлар ҳаётига зомин бўлади, ривожланишни ортга суриб ташлаб, халқ тақдирида машъум рол ўйнайди. Шунинг ўзиёқ ҳозирги даврда сиёсий етакчи бўлиш қанчалар мураккаб эканлиги ҳамда у ўта кучли масъулиятни талаб қилишидан далолат бериб турибди.

Ўзбек халқининг том маънодаги етакчиси, Биринчи Президентимиз Ислом Абдуғаниевич Каримов кўплаб нуфузли давлатларнинг раҳбарлари, сиёсий экспертлар томонидан замонамизнинг узоқни кўра билувчи доно сиёсатчиси деб эътироф этилди. Халқимизга чексиз ғурур бахш этувчи бундай эътирофнинг бежиз эмаслиги изоҳ талаб қилмайди, албатта. Зотан, Йўлбошчимиз томонидан илгари сурилган “Ўзбекистон – келажаги буюк давлат”, “Янги уй қурмасдан туриб, эскисини бузманг”, “Ислоҳот – ислоҳот

учун эмас, аввало инсон учун”, “Шу азиз Ватан – барчамизники”, “Биз ҳеч кимдан кам эмасмиз, кам бўлмаймиз ҳам”, “Фарзандларимиз биздан кўра кучли, билимли, доно ва, албатта, бахтли бўлишлари шарт”, “Биздан озод ва обод Ватан қолсин” деган иборалар Ўзбекистон халқи орасида кенг тарқалиб, умуммиллий шиорларга айланиб кетганлиги, халқимизни нурли манзилларга етаклагани айтиш ҳақиқатдир.

Яратганнинг инояти билан Ислоҳ Каримов ўзбек халқини зулматдан ёруғликка олиб чиқди. Унинг “фақат ўз кучимиз, ўз салоҳиятимизга таяниб иш кўришимиз керак”, “ўзимиз ҳаракат қилмасак, четдан келиб биров бизга ёрдам бермайди” деган даъваткор сўзлари халқимизни улуғвор, яратувчилик ишларига сафарбар этди. Эл-юрт, Ватан келажagini аввалдан кўра билиш, порлоқ истиқболни аниқ тасаввур қилиб, энг тўғри йўлни танлай олиш фақат ҳақиқий йўлбошчига хосдир. Сўзи билан иши бир бўлган ана шундай раҳнамо халқнинг ишончи ва ҳурматига сазовор бўлиши, қалбининг тўридан мустаҳкам жой олиши мумкин.

Йигирма етти йил башариятнинг кўп минг йиллик тарихида бир фурсат, холос. Лекин айнан шу давр ўзбек халқининг тарихида янги саҳифа очди, Ислоҳ Каримовнинг ҳақиқий етакчига хос фазилатларини, Ватан олдидаги беназир хизматларини намоён этган давр бўлди. Ушбу давр, таъбир жоиз бўлса, халқимиз тарихида “олтин давр” бўлди.

Юртбошининг ҳар бир чиқиши, нутқи, маърузаси, суҳбатини, яратган асарларини ноёб тарихий ҳужжат, халқимизни фаровонликка элтувчи концепция, бебаҳо дурдона деб аташ мумкин. Улар халқимиз ўтмиши, бугуни, келажаги, ижтимоий, сиёсий, маданий, маърифий ҳаётининг деярли ўрганилмаган саҳифаларини очиқ берадиган, кеча билан бугунни, келажакни ўзаро боғлайдиган муҳим манба бўлиб хизмат қилади. Ушбу манба истиқлолимиз осонликча қўлга киритилмаганлиги, унинг тагида кескин, мурасасиз кураш ётганлиги, беқиёс жасоратнинг маҳсули эканлигининг инкор этиб бўлмас далил-исботидир. У фақат бугунги эмас, балки келажак авлодлар учун ҳам бебаҳо манба бўлиб қолишига шак-шубҳа йўқ.

“Яқин ўтмиш” деганимиз – йигирманчи асрнинг 80-йиллари охири ва 90-йилларнинг бошларида, яъни собиқ иттифоқ чокчокидан сўкилиб, емирилиб бораётган даврдаги воқеаларга гувоҳ

бўлган, уларни кўрган-билган одамлар сони бугунги кунда камайиб бораётганлиги сир эмас. Лекин, ўша воқеа-ҳодисалар ушбу сатрлар муаллифининг ҳеч қачон ёдидан чиқмайди. 1991 йилнинг 19 август куни “СССРда ҳокимият ГКЧП тасарруфига ўтди” деган машъум хабар тарқатилганда қаттиқ изтиробга тушганмиз. Наҳотки, ҳаммаси барбод бўлса, яна ортга қайтамизми, деган ғулғула ва ачиниш ҳисси вужудимизни чўлғаб олган эди. Ўшанда Юртбоши расмий ташриф билан Ҳиндистонга кетган эди. Бундан фойдаланиб қолишга уринган юртимиздаги айрим раҳбарлар ГКЧПнинг ноқонуний қарорларини қўллаб-қувватлаган эди. Давлатимиз раҳбарининг мамлакатга ўз вақтида қайтиб келиши, унинг босиқлик билан, доноларча йўл тутиши туфайлигина сиёсий авантюристлар ўз мақсадига эриша олмадилар.

Ушбу воқеалардан олдинроқ, саксонинчи йилларнинг биринчи ярмида Ўзбекистонга “десантчилар”нинг ташрифи, Гдлян билан Ивановга ўхшаган “авлиё”ларнинг “Пахта иши” деб собиқ иттифоқда шов-шув кўтаргани, уни “Ўзбеклар иши”га айлантириб миллатимизни оёқости қилишга урингани, қанчадан қанча юртдошларимизга азоб бергани эсдан чиқадими? Ўша даврдаги раҳбарларимизнинг укувсизлиги боис турмушимиз қанчалик оғирлашиб кетгани, Ўзбекистон салкам жар ёқасига келиб қолгани юртдошларимиз хотирасидан ҳеч қачон кўтарилмайди.

Ўтган асрнинг тўқсонинчи йиллари бошида Ўзбекистон аҳолиси 20 миллион кишини ташкил этиб, унинг ўсиш суръатлари умумиттифоқ суръатларига караганда уч барабардан зиёд эди. Аҳолининг 45 фоизи қийинчилик билан, учма-уч яшаб келар эди. Қишлоқ аҳолисининг атиги 5 фоизи канализация ва водопровод билан, салкам 50 фоизи - ичимлик сув билан, 17 фоизи табиий газ билан таъминланган эди. Саноатдаги меҳнат унумдорлиги ўта паст бўлиб, республика собиқ иттифоқдан 40 фоиз, қишлоқ хўжалигидаги меҳнат унумдорлиги бўйича эса икки баробар орқада эди. Республикада аҳоли жон бошига халқ истеъмолчи моллари ишлаб чиқариш ўртача иттифоқ даражасининг атиги 40 фоизини ташкил этарди, холос. Саноатда ва бошқа соҳаларда ишлаб чиқариш асосан қўл меҳнати ва механизациялашган меҳнатга асосланган эди.

Аҳоли турмуш даражаси, ижтимоий ва гуманитар соҳалар бўйича Ўзбекистон собиқ иттифоқда охириги ўринларда турганлиги, ғалла ва ун маҳсулотларига бўлган ички эҳтиёжимизнинг 80

фоиздан ортиғи четдан келтирилган маҳсулотлар ҳисобидан қопланиши, пахта хомашёсининг атиғи 7 фоизи мамлакатимизда қайта ишланиши ўша пайтда юртимизда ҳақиқий аҳвол қандайлигидан далолат беради. Юртимизга ҳар йили беш миллион тонна ғалла четдан, бир миллион тонна картошка Россия, Белоруссия, Польша ва бошқа мамлакатлардан келтирилганлиги, картошканинг катта қисми йўлдаёқ яроқсиз ҳолга келиб, охири чорвага ем бўлганлиги ҳам бор гап.

Ана шундай пайтда Ислом Каримовнинг сиёсат майдонига кириб келиши билан ҳалокатнинг олди олинди. Юртбошининг қатъияти ва жасорати билан мустақиллик эълон қилинди. “Пахта иши” бўйича ноҳақ қамалганлар озод бўлди, бир ярим миллион киши уйли-жойли бўлди, деҳқоннинг азалий орзуси ушалди, ўзбек тили давлат тили мақомига эга бўлди, Наврўз байрамимиз, муқаддас динимиз қайтиб келди, юртимиз дунёга юз тутди. Аллоҳнинг иродаси билан халқимиз ёруғ кунларга етиб келди. Бу маррага йўлбошчимизнинг беназир тафаккур салоҳияти, теран ақл-идроки, ғайрат-шижоати, узоқни кўра билиб олиб борган сиёсати эвазига эришилди.

Ислом Каримов Ўзбекистон раҳбари сифатида эндигина иш бошлаган пайтда, яъни 1989 йилнинг 24 июнь куни ҳукумат мажлисида биринчи марта нутқ сўзлади. Ушбу нутқнинг “Биз бундан буён эскича яшай олмаймиз ва бундай яшашга замоннинг ўзи йўл қўймайди” деб номланишининг ўзиёқ янги раҳбарнинг азму шижоатидан далолат берар эди. Ўшанда эскича яшаш ва ишлашга кўникиб қолган, коммунистик мафкуранинг ақидалари вужудига сингиб кетган айрим раҳбарлар эсанкираб қолган эди. Бундай азму қарор аввалги икки раҳбардан қолган оғир мерос – ҳам иқтисодий, ҳам маънавий инқироздан қутулиш, Ўзбекистонни жар ёқасидан олиб чиқиш, халқни қашшоқлик ва хавфи тобора ошиб бораётган очликдан халос этишнинг бирдан бир йўли эди. Бундай миссияни бажариш янги раҳбардан қанчалик куч, билим, ирода ва матонат талаб этишини изоҳлаб ўтирмаса ҳам бўлади.

Таниқли олим ва сиёсатчи Леонид Левитин “Ислом Каримов – янги Ўзбекистон Президенти” деган асарида таъкидлаганидек, “Ислом Каримов Президент сифатида ўз аъмолини ўз мамлакати – Ўзбекистонга ҳам, дунёга ҳам такрор-такрор баён қилди. Булар инсонни ижтимоий тана-тўшда шунчаки бир заррача деб билувчи

инқилоб эмас, балки ислохотларнинг шахсни бало-офатлар ва беқарорликлардан муҳофаза эта оладиган тадрижоти, мунтазамлиги, босқичма-босқичлиги; иқтисодиётнинг сиёсатдан, ижтимоий дастурларнинг иқтисодиётга оидларидан устуворлиги; жамият тартиби ва жамоат интизомини, ҳар бир хонадонда нон-насиба, иссиқлик ва осойишталикни, ислом ёхуд бошқа динда бўла олиш, кундалик турмушда юксак ахлоқий-маънавий идеалларни асослаш имкониятини таъминловчи кучли давлат”¹.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикаси Давлат мустақиллигининг йигирма беш йиллик байрамига тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш тўғрисида”ги Қарорида “Биз бундан 25 йил олдин ўз мустақиллигимизни қўлга киритиб, аввало миллий давлатчилигимизни тиклаганимиз, жаҳондаги мустақил ва суверен давлатлар қаторидан муносиб ўрин эгаллаганимиз, ўзини оқламаган эски, мустабид тузумдан бутунлай воз кечиб, чуқур ўйланган, миллий манфаатларимизга тўла жавоб берадиган ислохотларга асосланган, бутун дунёда “ўзбек модели” деган ном билан тан олинган тараққиёт стратегиясини амалга оширганимиз бугунги кунда биз танлаган, ўзимизга хос ва ўзимизга мос ривожланиш йўлининг нақадар тўғри ва ҳаётий эканини тасдиқлаб бермоқда”, дея алоҳида таъкидланди.

Биринчи Президентимиз томонидан ишлаб чиқилган тараққиётнинг «Ўзбек модели» туфайли мамлакатимиз ҳаётининг барча жабҳаларида эришилган ютуқлар бугун жаҳон афғор оммасига яхши маълум. Иқтисодиётнинг сиёсатдан, мафкурадан холилиги, ислохотларда давлатнинг етакчилиги, ҳаётимизда қонуннинг устуворлиги, кучли ижтимоий сиёсат, бозор иқтисодига аста-секин, тадрижий йўл билан кириб боришни ифодалайдиган ушбу модел ҳаёт синовларида тобланди, юртимизда фаровон ҳаётни таъминлади.

Ҳаммамиз биламиз, яқин ўтмишда Ўзбекистон аҳолисининг асосий қисми қишлоқларда, пахса уйларда яшар эди. Бугун кўз ўнгимизда барпо этилаётган шинам уйларни кўриб кўнгиллар яйрайди. Президентимизнинг 2009 йил 3-августдаги “Қишлоқ жойларда уй-жой қурилиши кўламини кенгайтиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарори асосида 2009-2013 йиллар

¹ Леонид Левитин. Ислом Каримов – янги Ўзбекистон Президенти. Т., “Ўзбекистон”, 1996, 13 бет.

мобайнида 159 та қишлоқ туманларида 900 дан ортиқ янги турар жой массивлари, 2014 йилда 11 мингдан зиёд намунали уй-жойлар барпо этилди. 2015 йил – “Кексаларни эъзозлаш йили”да эса 12 мингдан зиёд ана шундай уй-жойлар барпо этилди. 2016 – “Соғлом она ва бола йили” Давлат дастурида 13 мингта уй-жой қурилиши белгиланган. Ҳозир қишлоқда истиқомат қилаётган деярли барчаси оилаларда томорқа бор, ёрдамчи хўжалик, чорва, парранда етиштириш ва бошқа имкониятларга эга.

Ҳозирги даврда дунёда икки юз эллик атрофида давлат бўлиб, ҳар қайси давлатнинг ривожланиш даражасини белгилайдиган айрим ижтимоий-иқтисодий кўрсаткичлар мавжуд. Мустақиллик йилларида мамлакатимизда ушбу кўрсаткичлар қуйидагилардан иборат бўлди: ялпи ички маҳсулот 3,5 баробар ўсди; аҳоли жон бошига 2,5 баробарни; аҳолининг реал даромадлари эса 3,8 баробарни ташкил этди; ижтимоий ҳимояга давлат харажатлари 5 баробар кўпайди; оналар ўлими 2 баробардан кўпроқ камайди; болалар ўлими 3 баробар камайди; одамларнинг ўртача умр кўриши: - эркаклар 67 ёшдан 73,5 ёшга; - аёллар 67 ёшдан 75 ёшга етди. МДҲ давлатларининг аксариятида ушбу кўрсаткичлар ислохотлар бошланган даврдаги даражага ҳам етмаганлиги мамлакатимизда амалга оширилган ўзгаришларнинг улкан салоҳиятидан далолат бериб турибди.

Умуман, дунёдаги давлатларнинг обрў-эътибори, нуфузини белгилайдиган энг муҳим иқтисодий кўрсаткичлар бўйича бугун Ўзбекистон мисли кўрилмаган ютуқларга эришди, юртимизда аҳоли турмуш фаровонлигининг йилдан-йилга кўтарилиб бормоқда. Бугун босиб ўтган зафарли йўлимизга назар ташласак, қалбларимиз қувончга тўлади.

Бугун ер шари аҳолиси 7 ярим миллиардга яқинлашиб қолди. Дунё аҳолиси йилига 90 миллион атрофида кўпайиб бораётганини инобатга олсак, яқин келажакни тасаввур қилиш қийин эмас. Бугунги кунда дунё аҳолисининг бир миллиардга яқини очликдан азият чекиб яшаб келаётган бир пайтда бизнинг мамлакатимиз фаровонликка эришгани, аҳолининг ҳаёт даражаси ва сифати юксалиб бораётганлиги дунё мамлакатларининг хавасини уйғотмоқда. Бизда ўтган йиллар мобайнида аҳоли жон бошига гўшт истеъмоли 1,4 баробар, сут ва сут маҳсулотлари 1,5 карра, картошка 1,9 марта, сабзавот 2,6 баробардан ортиқ, мева 6,3 марта кўпайди.

Ушбу рақамлар орқали иқтисодий ислоҳотларнинг асосий жиҳатларини кўрсатиш мумкин. Улар қуйидагилардан иборат: мамлакатимиз иқтисодиёти тобора эркинлаштирилмоқда; иқтисодиётда чуқур таркибий ўзгаришлар амалга оширилмоқда; фаол инвестицион сиёсат юритилмоқда; кўп укладли иқтисодиёт шакллантирилмоқда; мулкдорлар ва тадбиркорларнинг янги синфи шакллантириляпти; бозор инфратузилмаси кучайтирилмоқда; кичик ва хусусий бизнес ривожлантириляпти; транспорт-коммуникация тизими ривожлантирилмоқда ва ҳ.к. Бундай кенг кўламли ислоҳотлар халқимиз турмушини янада фаровонлаштириши тайин.

Ўзбекистоннинг Биринчи Президенти Ислон Каримовнинг тарихий хизматлари ва ғояларининг барҳаётлиги яна шу билан белгиланадики, у **маънавийт масаласини давлат сиёсати даражасига кўтарди**. Мустақилликнинг дастлабки кунлариданоқ Ўзбекистон етакчиси ижтимоий борлиқ билан бир вақтда ижтимоий онгни, яъни жамият аъзоларининг тушунча ва тафаккурини янгилаш, уни эски тузумга хос стереотиплардан халос этиш, бир сўз билан айтганда, иқтисодий ислоҳотларни маънавий тўлқин билан кучайтириш зарурлигини англаб етди ва бу жабҳада ташкилотчиликнинг юксак намуналарини кўрсатди. Халқимизни маънавий юксалтиришга қаратилган учта Фармон ва битта Қарор қабул қилди.

Шу пайтгача дунёда биронта давлатда маънавийт масаласига бизнинг мамлакатимиздагидек эътибор берилган эмас. Маънавийтнинг, маънавий тарбиянинг ўрни нечоғли буюк эканлигини таъкидлаб, Ислон Каримов «Биз халқимизнинг дунёда ҳеч кимдан кам бўлмаслиги, фарзандларимизнинг биздан кўра кучли, билимли, доно ва, албатта, бахтли бўлиб яшаши учун бор куч ва имкониятларимизни сафарбар этаётган эканмиз, бу борада маънавий тарбия масаласи, ҳеч шубҳасиз, беқиёс аҳамият касб этади. Агар биз бу масалада хушёрлик ва сезгирлигимизни, қатъият ва масъулиятимизни йўқотсак, бу ўта муҳим ишни ўз холига, ўзибўларчиликка ташлаб қўядиган бўлсак, муқаддас кадриятларимизга йўғрилган ва улардан озикланган маънавийтимиздан, тарихий хотирамиздан айрилиб, охир-оқибат ўзимиз интилган умумбашарий тараққиёт йўлидан четга чиқиб

қолишимиз мумкин», деб ёзди ўзининг “Юксак маънавият – энгилмас куч” номли машҳур асарида.

Ўзбекистон йўлбошчиси маънавий ҳаётни юксалтирибгина қолмай, унинг назарий масалаларини ҳам чуқур тадқиқ этди, маънавият фалсафасини ишлаб чиқди. Чуқур ҳикматлар билан йўғрилган ушбу фалсафий таълимот нафақат Ўзбекистоннинг, балки хориждаги кўплаб мамлакатларнинг таълим муассасаларида ўрганилмоқда.

Истиқлолимизнинг Буюк меъмори Ислом Каримов яратган барҳаёт асарлар халқимизнинг бетакрор маънавий меросидан мустаҳкам жой олибгина қолмай, балки келгусида чуқур ва кенг кўламли илмий тадқиқотлар, изланишлар олиб бориш, кашфиётлар яратишда ғоят муҳим манба бўлиб хизмат қилади. Фанда “тарихийлик ва мантиқий бирлиги” деган қоида бор. Юртбошимизнинг асарлари тарихий воқеалардан мантиқий хулосалар чиқаришга ўргатадиган ноёб манба, методологик аҳамиятга эга бўлган тарихий ҳужжатлардир.

Биринчи Президентимиз томонидан дунёда тинчликни сақлаш, осойишталик ва барқарорликни таъминлаш масаласида билдирган кўплаб оқилона таклифларини дунёдаги энг таниқли экспертлар маъқуллаб, қўллаб-қувватладилар. Хусусан:

1993 йилнинг сентябрида БМТ Бош Ассамблеясининг 48 сессияси минбаридан туриб афғон можаросини дунё ҳамжамияти ёрдами билан ҳал этишга чақирди;

1995 йил БМТ Бош Ассамблеясининг 50 сессиясида Афғонистонга қурол-яроғ киритилишига қарши халқаро эмбарго қўйиш таклифи билан чиқиб, Афғонистоннинг ички ишларига ҳеч кимнинг аралашувига йўл қўймаслик, Афғонистонда коалицион ҳукумат тузиш таклифини илгари сурди;

1997 йилда Президентимиз афғон муаммосини ҳал қилиш учун “6+2” мулоқот гуруҳини тузиш ташаббуси билан чиқди ва 1999 йилда ушбу гуруҳнинг Тошкентда учрашуви ўтказилди;

2001 йилда Президентимиз БМТ Бош қотибига йўллаган мурожаатида Афғонистонни демилитаризация қилиш масаласини БМТ Хавфсизлик кенгаши мажлисининг кун тартибига қўйилишини таклиф қилди;

2008 йилда НАТОнинг Бухарест саммитида БМТ шафелиги остида “6+3” мулоқот гуруҳини ташкил этиш таклифини билдирди ва ҳ.к.

Кейинги йилларда ўтказилган қатор халқаро форумларда, Шанхай ҳамкорлик ташкилотининг кўплаб саммитида Биринчи Президентимиз дунёда қонли можаролар, халқаро терроризм, экстремизм, наркотрафик, неофашизм, шовинизм хавфи сақланиб қолаётганини алоҳида, куюниб таъкидлади. Тарихдан маълумки, ер юзида одамлар совуқ урушни доимо лаънатлаб келган. Инсоният ўзининг 5 минг йиллик ҳаётида 14000 та урушни кўрган, уларда 5 млрд.киши қурбон бўлган. Биринчи жаҳон урушида қурбон бўлганларнинг 5 фоизи тинч аҳоли эди. Иккинчи жаҳон урушида эса 48 фоиз тинч аҳоли қурбон бўлди. Ҳозирги урушда, масалан, Ливанда 90 фоиз тинч аҳоли жабр кўрмоқда.

Бугун дунёда мафкура жабҳасидаги ўзига хос уруш ядро урушидан-да хавфли тус олмоқда. Расизм, яъни танасининг рангига қараб одам ажратиш, шовинизм, яъни ўз миллатини ҳаддан ташқари улуғлаб бошқа миллатларни камситиш, эгоцентризм – худбинлик фалсафаси каби кўплаб сохта ғояларнинг хуружи кучайгандан кучайиб бормоқда. Космополитизм, яъни ватансизликни ёқлаш, “дунё фуқароси” деган баландпарвоз ғояларни тарқатиш аслида нимага қаратилган? Ёшларни чалғитиш, уларнинг онгини, қалбини заҳарлашга қаратилган маккорона усуллардир.

(Шу ўринда маърузачи “Оммавий маданият” ва унинг ёшлар онги ва қалбига таъжовузи ҳақида тўхталиб ўтиши мақсадга мувофиқдир).

“Оммавий маданият”нинг жирканч кўринишларини, миллий қадриятларимизга, шарқона одоб-ахлоқ меъёрларига асло тўғри келмайдиган унсурларни юртимизда ёйишга қаратилган уринишлар қандай мақсадларни кўзлайди? Бундай ёвуз мақсад ҳаммамизга аён – халқимизнинг асрлар мобайнида ардоқлаб келган қадриятларини йўққа чиқариш, маънавиятимиз илдизларига болта уришдан иборат. “Оммавий маданият” - бу “вестернизация”, яъни ғарблаштириш, “эркин дунё лаззатларини” ҳаётимизга, турмуш тарзимизга зўрлаб тиқиштиришдан бошқа нарса эмас.

Бугунги алғов-далғов, таҳликали замонни теран таҳлил қилиш баробарида буюк Йўлбошчимиз Ўзбекистон ташқи сиёсатда ўзининг қатъий принципларига амал қилишини бир неча бор

таъкидлади. Ўзга мамлакатларнинг ички ишларига аралашмаслик, бирорта ҳарбий блокларга қўшилмаслик, ўз ҳудудига ҳарбий кучларни киритмаслик, ҳар қандай давлат билан икки томонлама, ўзаро фойдали ҳамкорликка тайёр туриш – мамлакатимиз ташқи сиёсатининг устувор тамойилларидир.

Дунёдаги энг обрў-эътиборли арбоблар қаторида эътироф этилган сиёсий етакчи, мустақил Ҳиндистон давлатининг асосчиси Моҳандас Карамчанд Гандини ҳинд халқи “Маҳатма”, яъни “Буюк қалб соҳиби” деб атаган. Унинг зулму истибдодга куч ишлатмасдан, маънавий омилларга суянган ҳолда курашиш ва ғалаба қозониш мумкинлиги ҳақидаги таълимоти – гандизм ҳозирга қадар ҳинд халқи тафаккурининг ноёб дурдонаси деб қаралади.

Мустақил Ўзбекистоннинг асосчиси, Биринчи Президентимиз Ислоҳ Каримов томонидан ишлаб чиқилган мамлакатимизнинг ташқи сиёсий фаолият концепцияси ҳам ҳозирги дунёда юзага келаётган зиддиятлар ва ҳар қандай сиёсий можарони зўравонлик билан эмас, фақат ва фақат тинч, музокаралар йўли билан ҳал этишга асосланади. Шу маънода Ўзбекистон етакчиси Ислоҳ Каримовни худди Маҳатма Ганди сингари буюк қалб эгаси, маънавий жасорат соҳиби деб аташга тўла ҳақлимиз.

Бугун мустақиллик арафасидаги таҳликали ўтмишимизни ўйлаб туриб, шундай фаровон кунларга етказган Аллоҳга шукроналар айтамыз, ютуқларимиз билан фахрланиш баробарида Биринчи Президентимизнинг “Ким эдигу ким бўлди, келажакда қандай марраларни эгаллашимиз керак?” деган даъватини, келажакимиз бундан-да порлоқ бўлимига қатъий ишонч ҳиссини қалбларимизга туямиз.

Айни пайтда Ислоҳ Каримов бошлаб берган ислоҳотларни сабот билан давом эттираётган етакчимиз, Мухтарам Президентимиз Шавкат Мирзиёев Олий Мажлис Қонунчилик палатаси ва Сенатининг 2016 йил 8 сентябрь куни бўлиб ўтган қўшма мажлисида таъкидлаганидек, “Ўзбекистон Республикаси Биринчи Президентининг ўлмас ғоялари, фикр, кўрсатмалари бизнинг қалбимиз ва онгимизга шундай чуқур сингиб кетганки, улар бизнинг келажак сари қатъият билан боришимизда барчамизга доимо таянч ва суянч бўлиши муқаррар”.

Ҳа, мустақиллигимизнинг Буюк меъмори Ислоҳ Каримовнинг тарихий хизматлари ва яратган ғоялари барҳаёт, улар ҳар доим

халқимизни уюштиради, бунёкорлик ишларига сафарбар этаверади. Дунёда мамлакат кўп, лекин Ўзбекистон битта. Уни жондан севиш, истиқлолимизнинг боқийлиги йўлида фидокорона меҳнат қилиш, обод ва фаровон турмушимизда н завқланиб яшаш биз – бугунги авлод вакилларига насиб этган. Бу – бизнинг бахтимиз.

Мустақиллигимиз меъмори Ислом Каримов ўзининг “Юксак маънавият – енгилмас куч” номли асарида маънавиятимизга, осойишта ҳаётимизга раҳна солаётган унсурлар ва хавф-хатарларга қарши курашда собитқадамликка чақирди. «Агарки биз бундай хатарларга қарши ўз вақтида қатъият ва изчиллик билан кураш олиб бормасак, турли зарарли оқимлар бизнинг юртимизга ҳам шиддат билан ёпирилиб кириши, ёшларимизни ўз гирдобига тортиб кетишини, оқибатда уларнинг ота-она, оила, эл-юрт олдидаги бурчи ва масъулиятини ўйламайдиган, фақат бир кунлик ҳаёт билан яшайдиган худписанд кимсаларга айланиб қолиши мумкинлигини тасаввур қилиш қийин эмас. Мана шу аччиқ ҳақиқатни юртимиздаги ҳар бир инсон, ҳар қайси ота-она, энг муҳими, ҳар қайси йигит-қиз чуқур англаб олишини истардим», деб таъкидлаган эди.

Аслида «иммунитет» тушунчасининг яхлит, Ўзбекистонда кечаётган ижтимоий-маънавий жараёнлардан келиб чиқувчи, тарбия билан бевосита боғлиқ таърифни Биринчи Президентимиз, академик Ислом Каримов бердилар. Яъни «Маълумки, ҳар қандай касалликнинг олдини олиш учун, аввало, киши организмида унга қарши иммунитет ҳосил қилинади. Биз ҳам фарзандларимиз юрагида Она Ватанга, бой тарихимизга, ота-боболаримизнинг муқаддас динига соғлом муносабатни қарор топтиришимиз, таъбир жоиз бўлса, уларнинг мафкуравий иммунитетини кучайтиришимиз зарур. Ана шунда жохил ақидапарастликнинг «даъвати» ҳам, ахлоқни рад этадиган, биз учун мутлақо бегона ғоялар ҳам ўз таъсирини ўтказа олмайди.»⁵

⁵ Каримов И.А. Миллий истиқлол мафкураси - халқ эътиқоди ва буюк келажакка ишончдир: «Фидокор» газетаси мухбири саволларига жавоблар. - Т.: «Ўзбекистон», 2000. - 40 б. 14 - б.

УЗЛУКСИЗ ТАЪЛИМ ТИЗИМИНИ ИСЛОҲ ҚИЛИШ – ДАВЛАТ СИЁСАТИ

Узлуксиз таълим 1997 йил 29 августда Биринчи Президентимиз ташаббуси билан қабул қилинган “Таълим тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикасининг Қонуни ва Кадрлар тайёрлаш миллий дастурида алоҳида тамойил сифатида қайд этилган. Узлуксиз таълим миллий моделнинг асосий таркибий қисмларидан бири, Ўзбекистон Республикасининг ижтимоий-иқтисодий тараққиётини таъминловчи шахс, жамият ва давлатнинг иқтисодий, ижтимоий, илмий-техникавий ва маданий эҳтиёжларини қондирувчи устувор соҳадир.

Узлуксиз таълим ижодкор, ижтимоий фаол, маънавий бой шахсни шакллантирувчи ва юқори малакали рақобатбардош кадрлар тайёрлаш учун зарур шароитлар яратади. Таълимнинг турларига ўз навбатида мактабгача, умумий ўрта, ўрта махсус, касб-хунар, олий, олий ўқув юртидан кейинги таълим, кадрлар қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш ва мактабдан ташқари таълимни киритиш мумкин.

Кадрлар тайёрлаш соҳасидаги давлат сиёсати инсонни интеллектуал ва маънавий-ахлоқий жиҳатдан тарбиялаш билан узвий боғлиқ бўлган узлуксиз таълим тизими орқали ҳар томонлама баркамол шахсни камол топтиришни назарда тутди. Шу тарзда фуқаронинг энг асосий конституциявий ҳуқуқларидан бири бўлган билим олиш, ижодий қобилиятни намоён этиш, интеллектуал жиҳатдан ривожланиш, касби бўйича меҳнат қилиш ҳуқуқи рўёбга чиқарилади.

Ўтган йилларда таълим тизимини ислоҳ қилиш жараёнида республикамизда мустаҳкам ҳуқуқий, ташкилий, моддий-техник база яратилди, бу интеллектуал салоҳияти юқори ва баркамол ёш авлодни ўқитиш ва тарбиялашнинг мазмунини янгилашга кўмаклашди. Мустақиллик йилларида республикамизда таълим-тарбия тизими ва баркамол авлодни тарбиялаш давлат сиёсатининг асосий устувор йуналишлари даражасига кўтарилди. Бирок, ўтказилган таҳлиллар мактабгача таълим соҳасида олиб борилаётган ишларнинг самараси ва натижаси етарли даражада эмаслигини кўрсатди. Шу билан бирга, умумий ўрта ва ўрта махсус, касб-хунар таълими ривожланишини таҳлил қилиш натижалари

тизимнинг бугунги кун талабларига жавоб бермаслигини ва туб ислохотларга муҳтожлигини кўрсатди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 8 октябрдаги Ф-4724-сонли фармойиши билан ташкил килинган Ишчи гуруҳ томонидан олий таълим тизимидаги ҳолатни ўрганиш натижаларига кўра, бир қатор олий таълим муассасаларида ҳалигача илмий-педагогик салоҳиятнинг пастлиги, таълим жараёнларини ахборот-услубий ва ўқув адабиётлари билан таъминлаш замонавий талабларга жавоб бермаслиги, уларнинг моддий-техник базасини тизимли янгилашга катта эҳтиёж мавжудлиги аниқланди.

Аҳолининг турли тоифаларини "Ҳаёт давомида таълим олиш" тамойили бўйича касбга тайёрлаш тизимининг етарли ривожланмаганлиги аксарият катта ёшли аҳоли, шунингдек, ишсиз ёшлар ва ногирон шахсларнинг меҳнат бозорида кераксиз бўлиб қолишига олиб келди.

Шу билан бирга, ислохотлар амалга оширилган йилларда умумий ўрта, шунингдек, ўрта махсус, касб-ҳунар таълимини ривожлантириш, 12 йиллик мажбурий таълимга ўтиш натижаларини ҳар томонлама таҳлил қилиш ҳозирги ўрта махсус, касб-ҳунар таълими тизими бугунги кун талабларига жавоб бермаслигини ва тубдан ислох қилишга муҳтож эканлигини кўрсатди.

Мухтасар айтганда, мамлакатимиз мустақиллигининг чорак асрлик даврида барча соҳалар каби таълим тизимида ҳам муайян ютуқлар қўлга киритилди. Лекин жаҳон миқёсида интеграция ҳамда глобаллашув жараёнларининг тобора кучайиб ва кенгайиб бориши, Ўзбекистоннинг жаҳон ҳамжамиятида тобора мустаҳкам ўрин олиши, юртимизда амалга оширилаётган яратувчилик ва улкан бунёдкорлик ишлари, шунингдек, баркамол авлод тарбияси жараёнида илму урфонга бўлган эҳтиёжнинг янада ортиб бориши таълим тизимида ислохот жараёнларини янги босқичга кўтаришни зарур қилиб қўйди.

Мамлакатимизда 2017 йилнинг "Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари йили" деб номланиши, дастурий ҳужжатларнинг қабул қилиниши ана шундай ислохотларга туртки бўлди.

Кейинги йилларда мамлакатимизнинг ижтимоий-сиёсий, иқтисодий, маданий-маърифий ҳаётида рўй бераётган оламшумул ўзгаришлар, ислохотлар сифат жиҳатидан бутунлай янги босқичга

кўтарилди. Бундай ўзгаришларнинг замирида, албатта, мустақил юртимиз равнақида фаровонлик сари кенг уфқлар очишга қаратилган муҳим тарихий ҳужжат – Ҳаракатлар стратегияси ётади.

ҲАРАКАТЛАР СТРАТЕГИЯСИ – ПОРЛОҚ КЕЛАЖАГИМИЗ КАФОЛАТИ

2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947 сонли Фармонида асосан қабул қилинган бўлиб, бешта устувор йўналишни ўз ичига олади. Ҳаракатлар стратегиясининг тимсоли (символи)да ушбу устувор йўналишлар бешта рангда ифодаланган ва қуйидагилардан иборат.

I. Давлат ва жамият қурилиши тизимини такомиллаштиришнинг устувор йўналишлари (мовий, кўк ранг) – осмон ва тоза сув тимсоли, буюк Амир Темур байроғидаги ранг);

II. Қонун устуворлигини таъминлаш ва суд-ҳуқуқ тизимини янада ислоҳ қилишнинг устувор йўналишлари (пушти ранг – устуворлик ва одиллик тимсоли, одил судлов белгиси);

III. Иқтисодий ривожлантириш ва либераллаштиришнинг устувор йўналишлари (сарик (тилла) ранг – қудрат ва бойлик тимсоли, иқтисодий ривожлантиришни ўзида ифодаловчи белги);

IV. Ижтимоий соҳани ривожлантиришнинг устувор йўналишлари (қизил ранг – аҳолининг муносиб ҳаёт тарзини ифодаловчи белги);

V. Хавфсизлик, диний бағрикенглик ва миллатлараро тотувликни таъминлаш ҳамда чуқур ўйланган, ўзаро манфаатли ва амалий ташқи сиёсат соҳасидаги устувор йўналишлар (оқ ранг – тинчлик ва мусаффолик тимсоли, тинчликпарвар сиёсат элементи).

Ҳаракатлар стратегияси билан қуйидагиларни назарда тутувчи комплекс чора-тадбирлар дастури кўзда тутилган:

20 янги қонун лойиҳалари тайёрланади («Давлат бошқаруви асослари тўғрисида», «Давлат-хусусий шериклиги тўғрисида», «Давлат хизмати тўғрисида», «Инвестициялар ва инвестициялар фаолияти тўғрисида» ва бошқалар);

21 та қуйидаги йўналишлардаги қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритилади (Олий Мажлис ролини ошириш, судлар мустақиллиги таъминлаш, иқтисодиёт тармоқларидаги рақобатни кучайтириш ва бошқалар);

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 35 та қарор лойиҳалари тайёрланади («Ички ишлар органлари фаолиятини самарадорлини ошириш тўғрисида», «Тез-тиббий ёрдам хизмати фаолиятини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида», «Миллий валютани эркин конвертациялашни кафолатловчи бозор механизмларини босқичма-босқич татбиқ этиш», «Соғлиқни сақлаш соҳасида хусусий секторни такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида» ва бошқалар);

Вазирлар Маҳкамасининг 18 та қарори лойиҳалари тайёрланади («Туман (шаҳар)ларда инфраструктуралар таъминланган эркин иқтисодий зоналар ташкил қилиш», «Аёлларни ижтимоий ҳимоя қилиш марказлари фаолиятини ташкил қилиш чора-тадбирлари тўғрисида», «Музей ва театрлар фаолиятини такомиллаштириш чора тадбирлари тўғрисида» ва бошқалар);

7 та концепция, 26 та дастур лойиҳалари (Маъмурий ислохотлар ўтказиш тўғрисида, Экспорт ва молия бозор фаолиятлари тўғрисида, Банklar фаолиятини такомиллаштириш тўғрисида ва бошқалар) ишлаб чиқилади;

14 та структура қайта ташкил этилади (Судьялар олий кенгаши, Бизнес омбудсман, хусусий нотариал идоралар ва бошқалар).

Бешта устувор йўналишнинг ҳар бири бўйича алоҳида вазифалар белгиланган. Улар қуйидагилардан иборат.

I. Давлат ва жамият қурилиши тизимини такомиллаштиришнинг устувор йўналишлари:

Демократик ислохотларни чуқурлаштириш ва мамлакатни модернизация қилишда Олий Мажлис палаталари, сиёсий партияларнинг ролини янада кучайтириш;

Давлат бошқаруви тизимини ислох қилиш;

Жамоатчилик бошқаруви тизимини такомиллаштириш.

II. Қонун устуворлигини таъминлаш ва суд-ҳуқуқ тизимини янада ислох қилишнинг устувор йўналишлари:

Суд ҳокимиятининг чинакам мустақилигини таъминлаш, суднинг нуфузини ошириш, суд тизимини демократлаштириш ва такомиллаштириш;

Фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилиш кафолатларини таъминлаш;

Маъмурий, жиноят, фуқаролик ва хўжалик қонунчилигини такомиллаштириш;

Жиноятчиликка қарши курашиш ва ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш тизимини такомиллаштириш;

Суд-ҳуқуқ тизимида қонунийликни янада мустаҳкамлаш;

Юридик ёрдам ва хизмат кўрсатиш тизимини янада такомиллаштириш.

III. Иқтисодиётни ривожлантириш ва либераллаштиришнинг устувор йўналишлари:

Макроиктисодий барқарорликни янада мустаҳкамлаш ва иқтисодий ўсиш суръатларини сақлаб қолиш;

Таркибий ўзгартиришларни чуқурлаштириш, миллий иқтисодиётнинг етакчи тармоқларини модернизация ва диверсификация қилиш ҳисобига унинг рақобатбардошлигини ошириш;

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш;

Қишлоқ хўжалигини ривожлантириш;

Туризм соҳасини ривожлантириш.

IV. Ижтимоий соҳани ривожлантиришнинг устувор йўналишлари:

Аҳолининг бандлиги ва реал даромадларини босқичма-босқич ошириш;

Аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш ва соғлиқни сақлаш тизимини такомиллаштириш;

Аҳолининг муносиб турмуш шароитини таъминлаш;

Таълим ва фан соҳасини ривожлантириш;

Ёшларга оид давлат сиёсатини такомиллаштириш.

V. Хавфсизлик, диний бағрикенглик ва миллатлараро тотувликни таъминлаш ҳамда чуқур ўйланган, ўзаро манфаатли ва амалий ташқи сиёсат соҳасидаги устувор йўналишлар:

Хавфсизлик, диний бағрикенглик ва миллатлараро тотувликни таъминлаш соҳасидаги устувор йўналишлар;

Чуқур ўйланган, ўзаро манфаатли ва амалий ташқи сиёсат соҳасидаги устувор йўналишлар.

Келгуси беш йилда мамлакатни ривожлантиришнинг стратегик ва устувор йўналишларини белгилаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президенти бошчилигида Ҳаракатлар стратегиясини амалга ошириш бўйича Миллий комиссия тузилди.

Давлат дастурига киритилган тадбирлар тўлиқ, ўз вақтида ва сифатли бажарилишини назорат қилиш Ҳаракатлар стратегияси бешта йўналишининг ҳар бири бўйича тузилган комиссиялар зиммасига юклатилди. Ушбу комиссияларга қуйидагилар раислик қилиши белгиланди:

Биринчи устувор йўналиш бўйича комиссия раиси – Муродов О.Б., Ўзбекистон Республикаси Президентининг давлат маслаҳатчиси в.б.;

Иккинчи устувор йўналиш бўйича комиссия раиси – Абдуллаев И.Б., Ўзбекистон Республикаси Бош Прокурори;

Учинчи устувор йўналиш бўйича комиссия раиси – Арипов А.Н., Ўзбекистон Республикаси Бош вазири;

Тўртинчи устувор йўналиш бўйича комиссия раиси – Сафоев С.С., Олий Мажлис Сенати раисининг биринчи ўринбосари;

Бешинчи устувор йўналиш бўйича комиссия раиси – Маҳмудов В.В., Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Хавфсизлик хизмати котиби.

Ушбу комиссиялар зиммасига нафақат юқорида қайд этилган вазифаларни амалга ошириш, балки 2018-2021 йилларга мўлжалланган Ҳаракатлар стратегиясини амалга ошириш бўйича тегишли йиллик давлат дастурлари лойиҳаларини тайёрлаш ҳам юклатилди.

Ҳаракатлар стратегиясининг амалга оширилиши Ўзбекистон Республикасининг мамлакатни ислоҳ қилиш ва модернизациялаш, ривожланган бозор иқтисодиётига асосланган ҳуқуқий демократик давлат, кучли фуқаролик жамияти барпо этиш, қонун устуворлигини, хавфсизлик ва ҳуқуқ-тартиботни, давлат чегараларининг дахлсизлигини таъминлашнинг муҳим кафолатидир.

ЎЗБЕКИСТОНДАГИ ДЕМОКРАТИК ИСЛОҲОТЛАР – ДУНЁ НИГОҲИДА

Ҳаракатлар стратегиясининг ҳар бир йўналиши бўйича амалга оширилаётган улуғвор ишлар, юртимизда бўлаётган демократик ўзгаришлар жаҳон афғор оммасини хайратга солмоқда. Буни дунёнинг таниқли экспертлари томонидан билдирилаётган фикр ва хулосалардан билиш қийин эмас.

“Ҳавода умидбахш кайфиятлар ҳис этилмоқда, Ўзбекистон аҳолисининг оғзида ўзгаришлар” (“The Guardian”, Буюк Британия); *“Республиканинг ташқи дунёга қучоқ очиши мамлакатнинг янги йўналишда шахдам одим олишига имкон беради”* (“The Washington Post”, АҚШ); *“Бу ўз йўлини аниқ биладиган, ўзгаришлар йўналишларини аниқ белгилаб олган мамлакат”* (“Newsweek”, АҚШ); *“Ўзбекистон иқтисодий тараққиётнинг янги асрига қадам қўймоқда”* (“Germany Trade & Invest”, Германия); *“Ўзбекистонда амалга оширилаётган ўзгаришларнинг жадаллиги хайратга солмоқда”* (“El Mundo Financiero.com”, Испания) ва ҳакозо.

Тўғри, хориждаги дунёга таниқли оммавий ахборот воситаларида Ўзбекистонда амалга оширилаётган демократик ислоҳотлар ҳақида ёзилар ва айтилар эди, лекин уларнинг бугунгидек юқори баҳоланишига авваллари гувоҳ бўлмаганмиз.

Бугун хорижлик журналистлар Ўзбекистонни “Осиёнинг янги йўлбарси” деб таърифлашмоқда. Осиё журналистлари ассоциацияси эса юртимиздаги ана шундай оламшумул ўзгаришларнинг ташаббускори – Давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёевни “2018 йил одами” дея эътироф этди.

Фалсафа фанида шахснинг тарихдаги роли хусусида турли нуқтаи назарлар мавжуд. Айрим файласуфлар алоҳида шахс тарихий тараққиётга муайян даражада таъсир кўрсатиши мумкин, лекин улар тарихий тараққиётни ўзлари хохлаган томонга буриб юборишга қодир эмас, деб таъкидлайдилар. Баъзи фалсафий таълимотларда айрим шахслар тарихий ривожланишни тезлатиш ёки, аксинча, унга тўсқинлик қилишлари мумкин, деб ҳисоблайдилар. Тарихий шахслар ўзи яшаб турган мамлакатни ҳар томонлама юксалтириш, халқнинг турмуш фаровонлигини ошириб, юртни обод қилишлари, ўз халқини рози қилишлари, давлатнинг

обрў-эътиборини юксакликка кўтаришлари мумкинлигига инсоният тарихидан кўплаб мисоллар келтириш мумкин.

Айни бир шахснинг тарихдаги ўрни қандай, деган масала инсониятни, хусусан, унинг теран ақл-идрок соҳиблари бўлган олимлар, зиёлилар ва файласуфларни доимо ўйлантириб келган. Нима бўлганда ҳам алоҳида шахслар ўзининг узоқни кўра билиши, йўлбошчилик қобилияти, доно сиёсатчи эканлиги боис қайсидир маънода тарихга муҳрланиб қоладилар.

Инсоният тарихида бунга мисоллар бисёр. Конрад Аденауер, Корасон Акино, Ёсир Арофат, Маҳатма Ганди, Франклин Рузвельт, Дэн Сяопин, Мустафо Камол Отатурк, Маргарет Тэтчер каби сиёсий йўлбошчилар ўз халқини тараққиёт сари етаклаб, башарият равнақиға ижобий таъсир кўрсата олдилар. Аммо Адольф Гитлер, Бенито Муссолини, Аугусто Пиночет, Пол Пот сингари диктаторлар халқини таназзулга бошлаб, тарихий тараққиётга салбий таъсир кўрсатдилар ва бани-башариятнинг қаҳрига дуч келдилар. Инсоният халққа етакчилик қилиш даъвоси билан майдонга чиққан, ёлғон ваъдалар билан халқини ҳам, дунё аҳлини ҳам алдаб, сохта обрў орттирмоқчи бўлган сиёсий арбобларни ҳам, жамиятни ўз оқимиға ташлаб қўйиб, турғун ҳаётни афзал кўрган “доно йўлбошчилар”ни ҳам кўрди.

Шу ўринда инсоният тараққиётига ижобий ва салбий таъсир кўрсатган сиёсатчиларни қуйидагича ажратиб кўрсатиш мумкин:

Тарихий тараққиётга ижобий таъсир кўрсатган етакчилар	Тарихий тараққиётга салбий таъсир кўрсатган етакчилар

Журналист Эркин Эрназаровнинг ЎЗА орқали тарқатилган “Ўзбек баҳори” номли мақоласида ушбу масалада ғоят ибратли мисоллар ва хулосалар келтирилган. Биринчи жаҳон урушида мағлубиятга учраганидан сўнг пароканда салтанат харобалари ўрнида замонавий Туркия Республикасини тиклаган ва тараққиёт йўлиға бошлаган Мустафо Камолга миннатдор миллатдошлари “турклар отаси” – “Отатурк” деган шарафли номни берган. Мустафо Камол Отатурк тиклаган пойдеворда қад ростлаган Туркия давлати бугунги кунда иқтисодий қудрати бўйича жаҳон мамлакатлари ўртасида 15-ўринни эгаллаб турибди.

XX асрнинг 30-йиллари бошидаги ҳалокатли “буюк турғунлик” оқибатида миллий даромади икки бараварга камайган, 17 миллион америкалик ишсиз кўчада қолган бир мушкул вазиятда АҚШ Президенти этиб сайланган Франклин Рузвельтнинг “янги курси” мамлакатни яна оёққа турғизди ва тараққиёт сари етаклади. Шу боис у Америка Қўшма Штатлари тарихида халқ томонидан тўрт марта давлат раҳбари этиб сайланган яккаю ягона Президент сифатида қолди.

Инсониятга кўплаб кулфатлар келтирган иккинчи жаҳон урушидан кейин, газеталардан бирида ёзилишича, “ахлат уюмидан иборат ва уни оч-наҳор 40 миллион немис титкилаб юрган” Германия ҳудудининг тўртдан бир қисмидан маҳрум бўлган, бунинг устига иккига парчаланган эди. Аммо Ғарбий Германиянинг канцлери Конрад Аденауэрнинг ислоҳотлари шарофати билан атиги беш йил ичида у иқтисодиётини икки баравар, яна беш йилдан кейин уч баравар юксалтиришга муваффақ бўлди. Ҳозир эса Германия Европанинг энг тараққий этган давлатларидан бирига айланган.

Ёки Хитой Халқ Республикасини олайлик. У яқин келажакда кўплаб иқтисодий кўрсаткичлар бўйича ҳозирги кунда дунёнинг биринчи рақамли давлати бўлган Америка Қўшма Штатларини ҳам ортда қолдириб, жаҳонда энг қудратли давлатга айланиши кутилмоқда. Хитой Халқ Республикаси етмишинчи йилларда “маданий инқилоб”ни бошидан ўтказган. Унинг ўша даврдаги ҳолати билан унинг бугунги тараққиёт суръатларини таққослаб кўринг. Ўша пайтда мамлакатнинг биринчи раҳбари бўлмаса ҳам туб бозор ислоҳотларининг ташаббускорига айланган Дэн Сяопиннинг хизматларини унутиб бўладими?! Ден Сяопин ушбу мамлакат тарихида ҳамда миллионлаб хитойликлар қалбида чуқур из қолдирди.

Бугунги кунда нафақат хитойликлар, балки кўплаб хорижлик экспертлар Ўзбекистон етакчиси Шавкат Мирзиёевнинг ғояларини юқори баҳолаб, ушбу ғоялар асосида Ўзбекистонда амалга оширилаётган ислоҳотларни Дэн Сяопиннинг “очиқлик” сиёсати билан қиёслашмоқда. Хитойда “ислоҳотлар меъмори” деб аталадиган бу шахс жасорат кўрсатиб, биқик ҳолатдаги мамлакат иқтисодиётининг эшикларини чет эл инвестицияларига ланг очиб қўйди. Янгиланишлар ғоясининг муаллифи хориждаги бой

ватандошларини ўз сармояларини ўз она юртларига киритишга даъват қилди ва улар бу чақириққа “лаббай” деб жавоб беришди.

Мавжуд сиёсий тузум сақланиб қолгани ҳолда, энг аввало, аҳолисининг деярли учдан икки қисми яшайдиган қишлоқ меҳнаткашларига эрк берилди. Етиштирган маҳсулотларининг бир қисми ўз ихтиёрида қолган деҳқонларнинг бир неча йил ичида ватандошларини тўйдирибгина қолмасдан, чет элларга экспорт қилишга ўтганлиги, Дэн Сяопиннинг таъбири билан айтганда, “дарёдан тошларни ушлаб оҳиста ўтиш”га асосланган ислоҳотларига қанот бахш этди. Мамлакатнинг деярли барча ҳудудларида эркин иқтисодий зоналар ташкил этилиб, режали халқ хўжалигини бозор иқтисодиётига мослаштириш синовдан ўтказилди. Муваффақиятли чиққан тажрибалар бутун мамлакатда жорий этила бошланди. Деннинг “таълим мамлакатни модернизация қилишга, келажакка йўналтирилган бўлиши керак” шиори жадал ривожланиш йўлига тушиб олган миллий иқтисодиёт учун етарли даражада юқори малакали кадрлар тайёрланишига асос қилиб олинди. Азалий меҳнатсеварлик ва ишбилармонлик замонавий билим ва технологияларга пайвандланиши натижасида чорак аср давомида Хитой ўз ялпи ички маҳсулоти ҳажмини олти бараварга, аҳоли жон бошига даромадларни эса етти баравардан кўпроққа оширишга муваффақ бўлди.

Ҳозирги пайтда бошқа давлатлар ва халқлар билан ҳамкорлик қилмайдиган, дипломатик муносабатлар ўрнатмаган “биқиқ” давлатнинг тараққий этиб кетишини тасаввур қилиш қийин. “Халқимизнинг доно ҳикматларида айтилганидек, “ёлғиз отнинг танги чиқмайди”.

Инвестицияга эҳтиёж сезмайдиган давлатнинг ўзи йўқ. Шундай экан, Президентимиз таърифлаганидек, “иқтисодиётнинг юраги” бўлган инвестицияларни бошқа мамлакатларнинг эмас, бевосита бизнинг иқтисодиётимизга кенг жалб қилишга эришиш учун нима қилиш керак? Табиийки, бунинг учун даставвал инвестиция оқими йўлидаги тўсиқларни олиб ташлаш талаб қилинади.

Айрим чет эл публицистлари мамлакатимиз оммавий ахборот воситалари ходимларига Ўзбекистонда амалга оширилаётган ўзгаришларни осмонга кўтариб мақташдан тийилиброқ туриш, бошланган ислоҳотларнинг пировард натижаларини кутишни

маслаҳат беришади. Аслида “тўртинчи ҳокимият” – расмий уч ҳокимиятнинг муҳолифати, ўша ғарблик журналистларнинг таърифи билан айтганда, “демократиянинг қопағон итлари”дир. Аммо кўшиқдан битта сўзни ҳам олиб ташлаб бўлмаганидек, ҳамма гувоҳ бўлиб турган янгиликларни тан олмаслик, улар ким сабабли амалга ошаётганлигини эътироф этмаслик ҳам адолатдан эмас. Бунинг учун атиги икки йилдан илгариги ва бугунги воқеликни таққослаб кўришнинг ўзи кифоя қилади.

Ўша – кечаги кунда аҳвол қандай бўлганди? Марказий банкимиз авваллари ҳам ҳар ҳафта валюталар курсини эълон қилиб борарди. Ушбу рўйхат пастига эса валюталарни ўзи эълон қилган курсда “сотиш ва сотиб олиш мажбуриятига эга эмаслигини” илова қиларди. Бундан хабардор бўлган сармоядор шу қадар саховатпеша эмаски, иқтисодиётимизнинг бирор соҳасига киритган инвестициясидан фойдани олмасликка ёки ололмасдан сарсон бўлиб юришга, ҳатто валютани қора бозордан икки баравар қимматга сотиб олишга кўнса. Шу сабабли, хорижий инвесторлар кўпроқ давлат кафолати билангина сармоя киритишга журъат этарди.

Энг ачинарлиси, бизда валютани эркин айирбошлашни йўлга қўйиш йилдан-йилга орқага суриб келинаверар, бунинг асло иложи йўқдек туюларди. Валютанинг давлат курси билан қора бозордагиси ўртасидаги фарқ икки баравар бўлгани ҳолатда бунга азм этиш молия тизимига болта уриш билан баробар кўриларди. Оқибатда катта табиий ресурсларга, ўқимишли ва меҳнатсевар иш кучига эга мамлакатда инвестиция камомоди туфайли корхоналардаги техника эскириб бораверди, шу сабаб меҳнат унумдорлиги пастлигича қолиб кетаверди. Алмисокдан қолган дастгоҳлар ёрдамида ишлаб чиқарилган маҳсулотлар таннархи қимматлиги сабабли, нафақат ташқи, балки ички бозорда ҳам рақобатбардош бўлмай қолди. Очиғини айтганда, биз асосан хом ашё экспорт қиладиган мамлакат даражасига тушиб қолгандик.

Ўз Ватани, халқи тақдири учун бутун масъулиятни ўз зиммасига олишга тайёр раҳбардан юзага келган вазиятни тўғри англаш ва тўғри баҳолай олиш, сиёсий ирода ва сиёсий жасорат талаб қилинарди. Давлатимиз раҳбари ушбу фазилатларга эга эканлигини кундалик фаолиятида исботлаб келаётганлигини халқимиз ҳам, бутун жаҳон ҳам кўриб ва билиб турибди. Юқорида

чет эл матбуотидан келтирилган иқтибослар худди шундан гувоҳлик беради.

Ўша, деярли чорак аср давомида журъат эта олинмаган валютани эркин айирбошлаш муаммосини олайлик. Бу мамлакатда нақадар мураккаб муаммоларни пайдо қилиши мумкинлиги хусусида қанча ваҳима гап-сўзлар бўлганди. Президентимизнинг қатъий иродаси ҳал қилиб бўлмайдиган нарсанинг ўзи йўқлигини исботлади. Қарангки, осмон узилиб ерга тушмади. Валютанинг эркин айирбошлашга ўтилиши натижасида муқаррар бўлган сўмнинг кадрсизланиши ўз вақтида кўрилган чоралар натижасида аҳолига ортиқча моддий қийинчиликлар келтириб чиқармади. Энг асосийси, Ўзбекистонга сармоя киритиш истагида бўлганлар инвесторлар сафи кун сайин кенгаймоқда.

Ёки мамлакатда пластик карточкаларнинг жорий этилиши туфайли қандай ҳолат кузатилганлигини эслайлик. Аслида бу ижобий ҳолат, ҳозир жаҳонда пластик карточкалар муомалада бўлмаган мамлакатнинг ўзи бўлмаса керак. Бироқ бизда молия соҳасидаги мутасаддиларимизнинг “кашфиёти” билан одамнинг ўз меҳнати, пешона тери билан ишлаб топган пулини эркин тасарруф этиш ҳуқуқи чегаралаб қўйилди. Пластик карточкаларга ўтказилган пулларни нақдлаштириш учун бошқа мамлакатларда бўлгани каби тегишли банкоматлар ўрнатишга эътибор берилмади, тўғрироғи инфляцияни жиловлаб туриш баҳонасида бунга йўл қўйилмади.

Уч-тўрт йиллар олдин ватандошларимиз билан турмуш қурган кўшни мамлакат фуқароларининг, турли сабабларга кўра ўзга юртлардан келганларнинг Ўзбекистон фуқароси паспортини ўнлаб йиллар давомида олиш учун тақиллатмаган эшиклари қолмасди. Мамлакат фуқароси бўлса-да, қишлоғида иш тополмай, ўз Ватанининг пойтахтида бирор юмуш билан шуғулланмоқчи бўлганларнинг қатағон қилиниши-чи? Ҳозир эса ҳар бир ўзбекистонликнинг ўз мамлакати хоҳлаган жойида қонуний меҳнат фаолиятини бемалол амалга ошириш ҳуқуқлари тикланди.

Бу ўринда ўз давлатига ҳақиқий меҳр-муҳаббат, юксак ишонч намунасини Жанубий Корея фуқаролари кўрсатганликларини ёдга солиш фойдадан холи эмас. Ушбу давлат молиявий инқирозга учраганида фуқаролар ҳукуматнинг бирор даъватисиз ҳам ўз сармояларини, аёллар ҳатто қимматбаҳо тақинчоқларини давлат газнасига олиб келиб, икки қўллаб топширди. Жанубий Корея

ҳукумати ҳам ўз навбатида бурчини зиёди билан бажарди: мамлакат яна оёққа туриб олиши билан асл ватанпарвар фуқароларидан қарзини фоизлари билан тўлаб, рози қилди.

Бугунги авлод инсоният тарихида чуқур из қолдирган даҳолар тўғрисида, уларнинг етакчилик жасорати тўғрисида яхши тасаввурга эга бўлишлари лозим. Уни ўқитаётган муаллим дунёвий илмлардан сабоқ берар экан, у «Мен ватан равнақи учун нима қилдим?» деган туйғуни ўзи ва ўқувчилар онги-шуурига жойлаши керак. Спитамен ва Широқ, Тўмарис ва Муқанна, Жалолиддин Мангуберди ва Темур Малик тимсолида ватанпарварлик ибратини ёшларимиз вужудига сингдириш, авлодлар томирида соҳибқирон Амир Темур, Мирзо Улуғбек, Алишер Навоий, Бобур Мирзоларнинг қони жўш ураётганини тушунтириши зарур.

Бугун педагогман деган инсон ўқувчиларимизнинг миллий ғояга эътиқод ҳиссини умумбашарий кадриятлар, дунё халқлари мисолида кўпроқ тушунтириб бориш лозим. Хиросима ва Нагасаки шакарларига бомба ташлангандан сўнг дунё афғор оммасида ер юзида бирорта япон қолмай қирилиб кетади деган тасаввур пайдо бўлган эди. Аммо японлар қирилиб кетмади, ўзларини қўлга олиб, фидойилик намуналарини кўрсатиб меҳнат қилдилар. Натижада Япония энг ривожланган давлатлар қаторига чиқди.

Иккинчи жаҳон урушидан буткул вайрон бўлган Германия тез орада ўзини тиклаб олиб, тараққий этган давлатлардан бирига айланганига сабаб етти ёшдан етмиш ёшгача бўлган немислар уюшқоқлик билан қўлни-қўлга бериб меҳнат қилганлиги, Ватан равнақи йўлида охирги мол-мулкигача сарфлаган халқнинг жасорати бўлди. Бу мисоллар чинакам ватанпарварлик намунаси эмасми?

Шу нуқтаи назардан, ***Давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёевнинг Ватан, халқ манфаати йўлидаги фаолияти барчамиз учун ибрат, ватанпарварликнинг чинакам намунаси бўлиши лозим. Ушбу ҳақиқатни машғулотлар жараёнида ўқувчи ёшлар онги ва қалбига чуқур сингдириш биз – педагогларнинг бурчимиз бўлмоғи керак.***

Шавкат Мирзиёев аввал туман, кейин Жиззах ва Самарқанд вилоятлари ҳокими, айниқса, ўн уч йил давомида Бош вазир бўлиб ишлаб орттирган ҳаётий тажрибаси туфайли бу каби мавжуд ҳаётий муаммолардан беш қўлдек хабардор бўлгани аниқ. Ўша йилларда

ҳукуматимиз раҳбарининг оёғи етмаган нафақат шаҳар ва туман, балки бирорта қишлоқ топилмаса керак. Бош вазир юртимиздаги барча бунёдкорлик ишларига бош-қош бўлди, энг оғир ва муаммоли соҳа – қишлоқ хўжалиги учун масъулиятни ўз зиммасига олди.

Халқимиз Шавкат Мирзиёев томонидан ўша йиллар давомида қанчадан-қанча ғоялар, режалар кўнгилга тугиб қўйилганлигига бугун ўзи амин бўлмоқда. Ҳукумат раҳбари нафақат жадал ривожланиш йўлига тушиб олган давлатлар, балки қўшни мамлакатларда ҳам давр талаб этаётган ислоҳотлар бошлаб юборилганлиги, Ўзбекистон ҳам отни қамчилаши зарурлигини ҳис этиб юрганлиги, шубҳасиз.

Давлатимиз раҳбарининг ўз таъбири билан айтганда, ислоҳотлар йўлида ишонч ва илҳом, ғайрат ва шижоат бекиёс куч-қудрат берадиган – ҳаёт синовларида тобланган, сўзида қатъий турадиган, ишнинг кўзини биладиган, меҳнаткаш, мард ва матонатли халқимиздир.

Ҳали дунёдаги бирорта давлат тажрибасида халқнинг орасига чуқур кириб бориш, халқ билан мулоқотнинг энг самарали усул ва йўллари жорий этиш амалиёти учраган эмас. Давлатимиз раҳбарининг “Халқ давлат идораларига эмас, балки давлат идоралари халқимизга хизмат қилиши керак” деган қатъий талаби жамиятимиздаги муҳитни тубдан ўзгартириб юборди.

Шаҳар ва туманларда ташкил этилган Халқ қабулхоналари аҳолининг чинакам суянчиғига айланмоқда. Эндиликда бу идоралар масъуллари фақат фуқароларнинг мурожаатларини тинглаш ва ҳал қилиш билан шуғулланибгина қолмасдан, ҳаётга жорий этилган – катта ва кичик мансабдорлар каби ўзлари уйма-уй юриб, аҳолининг ҳолидан хабар оладиган бўлмоқда.

Президентимиз Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 72-сессияси минбаридан таъкидлаганидек, Ўзбекистоннинг очиқлик сиёсати, биринчи навбатда, қўшни мамлакатлар билан алоқалар фақат мустаҳкамланибгина қолмасдан, чинакамига дўст-биродарлик, қон-қардошлик даражасига кўтарилди. Туронзаминда асрлардан бери яшаб келаётган халқлар бугун бир-бирларини тўла англаб етишди.

Айниқса қўшни Қирғизистон, Туркманистон ва Тожикистон давлатлари ўртасида кўп йиллардан бери ечилмай келаётган баъзи муаммолар бугун ўз ечимини топди.

Ўзбекистон раҳбари Шавкат Мирзиёев Афғонистон муаммоларига бағишланган нуфузли Халқаро конференциясининг ташаббускори бўлди. Қарийб қирқ йилдан буён давом этиб келаётган афғон муаммосининг тинч йўл билан ҳал этилиши юзасидан Тошкент декларациясининг қабул қилинишига раҳнамолик қилди.

Шу йилнинг 15 апрел куни Ўзбекистонда Қозоғистон йили тадбирларининг очилиши муносабати билан Тошкентда ўтказилган тантанали маросимда Қозоғистон давлати етакчиси таъкидлаганидек, бугунги кунда ўзбек ва қозоқ халқлари ўртасида муаммонинг ўзи йўқ, уларнинг барчаси тўла ва узил-кесил бартараф этилди.

Айни кунга қадар Ўзбекистон Президенти йигирмата давлатга расмий ташрифларни амалга оширди. Хорижлик сармоядорларнинг Ўзбекистонда амалга оширилаётган ислохотларга ишончи кучайганлигини биргина 2018 йилнинг ўзида 52 миллиард долларлик 1080 та лойиҳа бўйича келишувларга эришилганлиги далолат бериб турибди. Жаҳон банки, Европа тикланиш ва тараққиёт банки, Ислон ва Осиё тараққиёт банклари, бошқа халқаро молия институтлари билан ҳамкорликдаги инвестициялар ҳажми эса 8,5 миллиард долларни ташкил этди.

Давлатимиз раҳбарининг бевосита ташаббуслари билан биргина 2018 йилнинг ўзида 4 та мақсадли дастур – “Обод қишлоқ”, “Обод маҳалла”, “Ёшлар – келажагимиз”, “Ҳар бир оила – тадбиркор” дастурлари қабул қилинди ва улар изчиллик билан амалга оширилмоқда. Биргина Самарқанд вилоятининг ўзида 108 йилда 28 та қишлоқ ва 4 та маҳалла обод масканга айлантирилди, 103 мингдан кўпроқ аҳолининг яшаш шароити тубдан ўзгарди. Ўн, юз йиллар мобайнида эътибордан четда қолиб келаётган қишлоқлар обод бўлгач, аҳоли рўшнолик кўрди. Қақраб ётган қишлоқларга ичимлик суви келтирилди, табиий газ етказиб берилди. Мактаблар қурилди ёки капитал таъмирланди, қишлоқ йўллари равон бўлди.

Қишлоқларда оилавий поликлиникалар, мактабгача таълим муассасалари барпо этилди. Бир сўз билан айтганда, урбанизация – қишлоқларнинг шаҳарлашув жараёнлари Ўзбекистон етакчисининг дунёни лол қолдирган ташаббусларидан бири бўлди.

Жаҳон афғор оммаси кўриб ва билиб турибди: биз атом, шунингдек, қуёш электр станциялари қурилишини бошлаш

арафасида турибмиз, космос соҳасида лойиҳаларга киришилган, “рақамли иқтисодиёт”ни шакллантириш вазифалари амалга оширилмоқда.

Ҳаракатлар стратегиясининг бешинчи устувор йўналишида белгиланган вазифаларга мувофиқ, мамлакатимизнинг халқаро майдондаги мавқеи ҳам тобора ортиб бораётганлигини Президентимиз Шавкат Мирзиёев томонидан 2017 йилнинг сентябрь ойида БМТ Бош Ассамблеянинг 72-сессиясида илгари сурилган ташаббусни ушбу халқаро ҳамжамиятга аъзо 193 та давлатнинг ҳаммаси кенг қўллаб-қувватлаб, 2018 йил 12 декабрда Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг “Маърифат ва диний бағрикенглик” махсус резолюцияси қабул қилиниши исботлаб турибди.

Муҳтарам Президентимиз дунёдаги энг нуфузли ташкилот - Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг юксак минбаридан туриб сўзлаган нутқида Ўзбекистон халқининг бугунги ҳаёти, аждодларимизнинг донишмандлик анъаналарига амал қилиб, мамлакатимизнинг янги қиёфасини шакллантириш йўлидан дадил қадам ташлаётганлигини таъкидлади.

Ислоҳотлардан кўзланган мақсад – "Инсон манфаатлари ҳамма нарсадан устун" деган оддий ва аниқ-равшан тамойилни амалга ошириш орқали демократик давлат ва адолатли жамият барпо этишдан иборат. Шу мақсадда қабул қилинган муҳим ҳужжат - беш йилга мўлжалланган Ўзбекистонни ривожлантириш стратегияси янгиланиш жараёнларининг ҳақиқий дастуридир. Бугун у ҳаётга изчил жорий этилмоқда.

Мамлакатимизда 2017 йилнинг “Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари йили”, деб эълон қилинганлигини эътироф этиб, Юртбошимиз **“Ишончимиз комил: халқ давлат органларига эмас, балки давлат органлари халқимизга хизмат қилиши керак”**, дея таъкидлади.

Шунингдек, юртимизда:

Президентнинг Виртуал ва Халқ қабулхоналари ташкил этилди;

болалар меҳнати ва мажбурий меҳнатга барҳам бериш бўйича таъсирчан чоралар кўрилди;

хорижга чиқиш визалари сингари умрини мутлақо ўтаб бўлган ўтмиш қолдиқлари бекор қилинди;

инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бўйича миллий ва халқаро нодавлат ташкилотлар билан очиқ мулоқот фаоллашиб бормоқда;

инсонпарварлик тамойиллари асосида шахсни қамоқда сақлаш билан боғлиқ ҳолатлар қайта кўриб чиқилди;

носоғлом ғоялар таъсирига тушиб қолган, тўғри йўлдан адашган фуқаролар ижтимоий реабилитация қилинмоқда, уларни соғлом ҳаётга қайтариш чоралари кўрилмоқда;

инсон ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш парламент ва фуқаролар томонидан доимий назорат қилиб борилмоқда;

сиёсий партиялар, фуқаролик жамиятининг роли ортиб бормоқда, суд органларининг мустақиллиги таъминланмоқда;

оммавий ахборот воситаларининг ўрни ортиб бормоқда;

иктисодиёт тизими либераллаштирилмоқда, қулай инвестиция муҳити яратилмоқда.

Юқоридагиларни таъкидлаш баробарида Давлатимиз раҳбари “Биз оддий бир ҳақиқатдан келиб чиқмоқдамиз: халқ бой бўлса, давлат ҳам бой ва қудратли бўлади”, деди.

Муҳтарам Президентмиз муқаддас ислом динимизнинг инсонпарварлик, маърифатпарварлик моҳиятини, буюк азиз-авлиёларимиз, мутафаккир алломаларимизнинг ноёб ва бебаҳо меросини чуқур ўрганиш ва кенг тарғиб қилиш зарурлигини уқтириб келмоқда. Шу мақсадда Тошкентда Ўзбекистондаги ислом цивилизацияси, Самарқандда Имом Бухорий, шунингдек, Сурхондарёда Имом Термизий халқаро илмий-тадқиқот марказлари барпо этилмоқда. Тошкент ислом университети ва Ислам академияси негизида Халқаро ислом академияси, Мир Араб олий мадрасаси, тўққизта мадраса, шу жумладан, иккита ихтисослашган хотин-қизлар муассасаси, бешта ихтисослашган мактаблар ташкил этилди. Қашқадарёда Абу Муин Насафий, Бухорода Баҳоуддин Нақшбанд қадамжолари, бошқа зиёратгоҳлар тартибга келтирилиб, ободонлаштирилмоқда.

Президентимизнинг ташаббусларининг амалдаги ифодаси сифатида вилоятимиздаги Имом Бухорий илмий-тадқиқот маркази ва Ҳадис мактабининг янги муҳташам бинолари қуриб битказилди. Пойтахтда Ислам цивилизацияси маркази қурилиши жадал давом этмоқда.

Ўзбекистонни ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясида мамлакатимизни янада раванк

топтириш, халқимиз турмуш даражаси ва сифатини ошириш юзасидан жуда катта режалар белгиланган. Кўзланган мақсадларга эришиш ҳар бир ватандошимизнинг фидойилиги ва ташаббускорлигига бевосита боғлиқлигини ҳам алоҳида таъкидлаш керак. 2018 йил бошида Касаба уюшмалари “Юрт тараққиёти йўлида бирлашайлик!” даъвати билан чиққан эди. Бугунги кунда ана шу чақириққа қўшилиб, Президентимиз ташаббуси билан тобора кенг авж олаётган ислохотлар ижодкорлари ва бунёдкорлари сафида бўлиш ҳар биримизнинг бурчимизга айланиши ниҳоятда муҳимдир.

Кириб келган 2019 йилнинг мамлакатимизда **“Фаол инвестициялар ва ижтимоий ривожланиш йили”** деб номланиши миллионлаб юртдошларимиз иродаси, орзу умидларининг ифодаси ҳамдир. Давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёев таъкидлаганидек, “Ҳаммамизни тарбиялаган, вояга етказган – шу халқ. Барчамизга туз-насиба берган ҳам – шу халқ. Бизга ишонч билдирган, раҳбар қилиб сайлаган ҳам айнан шу халқ. Шундай экан, биз, биринчи навбатда, ким билан мулоқот қилишимиз керак – аввало, халқимиз билан. Шунда халқимиз биздан рози бўлади. Халқ рози бўлса, ишимизда унум ва барака бўлади. Халқ биздан рози бўлса, Яратган ҳам биздан рози бўлади”.

(Шеърят султони Мир Алишер Навоийнинг қуйидаги байтларини изоҳлаш тавсия этилади:

***Нафъинг агар халққа бешакдурур,
Билки, бу нафъ ўзингга кўракдурур.***

Ушбу йилда юртимизда аждодларимизнинг ўғитлари ва тарихий тажрибасига таянган ҳолда шарқона демократия тамойилларига асосланган кучли ижтимоий сиёсат олиб борилиши, у халқимиз тақдирида порлоқ саҳифалар очишига шубҳа йўқ.

Муҳтарам Президентимиз Шавкат Мирзиёев 2018 йилнинг 28 декабрь куни Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига йўллаган Мурожаатномасида таъкидлаб айтганидек, “Ёшларимизга муносиб таълим бериш, уларнинг илм-фанга бўлган интилишларини рўёбга чиқаришимиз керак. Шу мақсадда мактабгача таълим тизимини ривожлантиришимиз, ўрта ва олий ўқув юр்தларининг моддий-техник базасини, илмий ва ўқув жараёнлари сифатини тубдан яхшилашимиз керак”. Ушбу йилда, ҳеч шубҳасиз, халқимиз орзу

умидларининг ифодаси бўлган улуғвор режалар, хайрли, савоб ишлар амалга оширилади.

2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясида таълимни ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратилган. Унда айнан сифатли таълим хизматлари имкониятларини ошириш, меҳнат бозорининг замонавий эҳтиёжларига мос юқори малакали кадрлар тайёрлаш сиёсатини давом эттириш вазифалари белгиланган. Буларнинг барчаси Конституциямизда мустаҳкамлаб қўйилган ҳар кимнинг таълим олиш ҳуқуқини таъминлашга хизмат қилади.

Бугунги кунда мамлакатимизда болаларни мактабга тайёрлаш, уларнинг умумий ўрта маълумот олишлари, касб-ҳунар ўрганишлари, олий маълумотга эга бўлиши, шунингдек, илм-фан билан шуғулланишини таъминлаш мақсадида қарийб 5 минг 200 дан ортиқ давлат ва нодавлат мактабгача таълим муассасаси, 10 мингга яқин умумий ўрта таълим мактаби, бир минг 500 га яқин касб-ҳунар коллежи ва академик лицейлар, 80 дан ортиқ олий ўқув юртлари, уларнинг филиаллари ва хорижий давлатларнинг олий таълим муассасалари филиаллари фаолияти йўлга қўйилган. Бу эса фарзандларимизнинг эркин таълим олиш ҳуқуқини ўзи истаганча амалга оширишига хизмат қилади.

Таълимнинг барча турида фаолият олиб бораётган ўқитувчилар малакаси мунтазам ошириб борилади. Айни шу мақсадда республика ва ҳудудий малака ошириш муассасалари самарали фаолияти йўлга қўйилган. Бу, ўз навбатида, замонавий билим ва кўникмаларни ёш авлодга етказишда муҳим аҳамият касб этади.

Мактабдан ташқари таълимни ривожлантиришга қаратилаётган эътибор натижасида юртимизда 300 дан ортиқ мусиқа ва санъат мактаби, 227 та болалар ва ўсмирлар спорт мактаби, 56 та ихтисослаштирилган болалар ва ўсмирлар спорт мактаби, 211 та “Баркамол авлод” болалар марказлари ташкил этилган. Мамлакатимизнинг ҳар бир туман ва шаҳрида фаолият кўрсатаётган бундай марказ ва спорт мактаблари ҳудудлардаги иқтидорли, маҳоратли ўғил-қизларимизнинг юзага чиқишида муҳим замин бўлаётир.

Бу каби ишлар янги босқичда изчил давом эттириляётгани ҳар биримизга фахр бағишлайди. *(Шу ўринда Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 24 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузасида таълим-тарбия тизимининг барча бўғини фаолиятини бугунги замон талаблари асосида такомиллаштириш, фарзандларимиз учун зарур шароитлар яратиш, янги-янги таълим-тарбия, маданият, санъат ва спорт масканларини барпо этиш масаласига тўхталиб ўтганлиги таъкидланади).*

Албатта, таълим-тарбия бу узлуксиз жараён. У ҳеч қачон бир жойда тўхтаб қолмайди. Инсоният тафаккури билан яратилаётган янгидан янги билимлар, қонуниятлар, техник ва технологик воситалар таълим жараёнига киритилиши, ёшлар уларни ўзлаштириши тақозо этилади. Илм-фан янгиликлари, ишлаб чиқаришда янги соҳалар очилиши, уларнинг ривожланиши кадрлар тайёрлаш ишини кучайтириш, мутахассисликларни доимий равишда янгилаб боришни талаб этади. Ўқув режа ва дастурларга янги фанларни киритиш, фанларни ўқитиш ҳажмини қайта кўриб чиқиш ҳам узлуксиз жараён саналади.

Таълим тизимини ислоҳ этишда давлат мақсадларидан келиб чиқиб, халқимизнинг хоҳиш-иродасига мос, яъни аҳолининг талаб ва истаклари эътиборга олинган ҳолда ўзгартишлар киритилмоқда.

Мажбурий таълимни амалга оширишда асосан янги усул ва услубларга эътибор қаратиляётир. Ота-оналарнинг фарзандларини умумий ўрта таълим тизимининг таркибий қисми бўлган 10-11-синфларда ўқитишни хоҳлаши ёки касб-ҳунар коллежи, лицейларда давом эттиришини исташи билан боғлиқ масала кўп йиллар давомида халқимизни ҳам, мутасаддиларни ҳам қийнаб келяётган эди. ушбу масаланинг бугун ечим топгани муҳим аҳамиятга эга. Ота-оналарнинг таклифлари эътиборга олиниб, умумий ўрта таълимда 11 йиллик тизим қайта жорий этилгани ҳар жиҳатдан тўғри танлов бўлди. Психологларнинг яқдил эътироф этишича, айна ўсмир ёшдаги болаларнинг ўзлари ўрганган муҳит, ён-атрофдаги дўстларидан ажратиб юборилиши салбий оқибатларга олиб келиши мумкин.

Академик лицейлар умумий ўрта таълимнинг таркибий қисмига айлантилди. 9-синфнинг иқтидорли битирувчиларига

икки йил давомида академик лицейларда таълим олиш имконияти яратилди. Умуман олганда, умумий ўрта таълим тизими битирувчилари таълим олишни касб-ҳунар коллежлари ёки олий таълимда давом эттиришлари мумкин бўлади.

ЁШЛАРГА ОИД ДАВЛАТ СИЁСАТИНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ

Давлатимиз раҳбари Ш.Мирзиёев БМТ Бош Ассамблеясининг 72-сессиясидаги маърузасида жаҳон афғор оммаси эътиборини мамлакатимизда ёш авлод тарбияси йўлида олиб борилаётган эзгу ишларга қаратган эди. Айниқса, глобаллашув жараёнлари ҳар қачонгидан кучайган ҳозирги даврда уларни ёт ҳоялардан ҳимоя қилиш, ёшларимиз онгида мафкуравий иммунитетни кучайтириш таълим тизими олдида турган ғоят муҳим вазифалардан ҳисобланади.

Мафкура инсон руҳияти билан боғлиқ бўлган ҳиссиётга боғлансагина инсонни бошқаради, йўлга солади. Бунинг учун ўсмирлар ёт мафкуралар тарғиботининг «меҳрибонлиги», «холислиги» ва «холислиги», «ёқимлилиги» ортида нима ётганини уқтириш лозим. Яъни уларнинг замирида Ўзбекистоннинг ривожланиб кетишига қараб мунтазам тактикасини ўзгартириб турувчи жонсарак бузғунчи тарғибот натижаси ва амалиёти ётганини тушунишга изчил ўргата бориш керак.

Ҳозирги даврда ахборот тарқатиш жараёни бутун ер юзини қамраб олди. XX асрнинг сўнги ўн йиллигида яратилган мўъжиза - халқаро компьютер тармоғи, яъни интернет тизимининг вужудга келиши ва у орқали ахборот алмашинуви жараёнларининг тезлашиб бориши одамларга ғоявий таъсир ўтказиш кўламини кенгайтирмоқда. Интернет инсониятнинг муҳим ютуғи бўлиб, ахборот ва коммуникация жараёнларини мисли кўрилмаган даражада тезлаштирди. Одамларга қатор қулайликлар яратди. Одам ўз уйида, компьютер қаршисида ўтирган ҳолда пул топадиган, университетда таҳсил оладиган, буюм харид қиладиган, ҳатто оила курадиган бўлди.

Интернет бугун одамларга мафкуравий таъсир кўрсатиш воситаси бўлиб қолди. Шу боис у жиддий муаммоларни келтириб

чиқармоқда. Интернетдан кўпуровчилик, ғояни «экспорт» қилиш, одамлар онгини заҳарлаш мақсадида фойдаланиш мафкуравий курашни янада кескинлаштирди, одамларни электрон хуружлар қаршисида чорасиз қилиб қўймоқда. Бугун дунё ягона ахборот майдонига айланиб бормоқда. Бу эса глобаллашувнинг хавфли жиҳатларидан бири бўлиб қолаётир. Ахборот ёвуз кучлар - уюшган жиноятчилик, жаҳон терроризми кўлида хавфли қуролга айланмоқда. Ҳозирги кунда ахборот таҳдидини уюштириш устида юздан ортиқ давлат «ҳамжиҳатлик» билан иш олиб борапти. Демак, ягона ахборот маконини яратиш, ундан ахборот таҳдиди йўлида фойдаланиш шу даражага етдики, ахборот майдонидаги хуруж ядро полигонларидан кўра хавфлироқ бўлиб қолди.

Европа Иттифоқи томонидан ўтказилган сўнгги он-лайн-сўровнома натижаларига кўра дунёда 9 ёшдан 12 ёшгача бўлган 38 фоиз, 13 – 16 ёш бўлган 77 фоиз болалар интернетнинг доимий фойдаланувчилари ҳисобланади. Статистик маълумотларга кўра, 18 ёшгача бўлган 40 фоиз болалар тақиқланган сайтларга кириб, улардаги ман қилинган ахборотларга қизиқади.

Айни пайтда мутахассислар интернет маконини “хавфли ҳудуд” деб таърифлашмоқда. Агар киши (фойдаланувчи) муайян даражада интернет саводхонлигига эга бўлмаса, у фирибгарлар тузоғига тушиб қолиши мумкин. Виртуал майдонда яширин фаолият олиб бораётган махсус гуруҳлар энг биринчи галда нишонни компьютер саводхонлиги паст даражадаги кишиларга қаратади. “Интернет-пўписа” деб ном олган бундай қабих жиноятлар кибертерроризмнинг бир кўринишидир. Энг кўп хавф туғдириши мумкин бўлган ҳужум фишинг деб аталади. Фишинг электрон манзилларга рухсатсиз, бузғунчилик йўли билан кириб олиш ва шу йўл билан фойдаланувчининг сир тугиладиган шахсий маълумотлари (яшаш манзили, телефон рақами, кредит картасининг рақами, логин ва парол)га эга бўлишга қаратилган маккорлик усулдир.

Ёш авлоднинг интернет саводхонлигини ошириш бугунги кунда барча мамлакатлар учун муштарак бўлган глобал муаммога айланди. Бу – болаларнинг тобора кўпроқ интернет хуружлари, фирибгарлик, сохта ахборотлар, кўрқитиш, алдовлар қурбонига айланиб бораётгани билан изоҳланади.

«Дунё ўргимчак тўри» деб аталувчи Интернет тармоғидаги кўпоровчилик ҳаракатлари, аввало, ёшларнинг онгини эгаллашга йўналтирилган тубан ва маккор усуллардир. Мафкуравий жараёнлар глобаллашиб бораётган бугунги кунда оҳанрабо сингари ўзига ром этаётган ва кишини чалғитаётган ахборот хуружидан ҳимояланишнинг энг мақбул йўли – юртдошларимиз, айниқса ёшларимизда тафаккур маданиятини, дунёқарашни шакллантиришдир. Тафаккур – инсоннинг энг катта бойлиги. Тафаккурдан маҳрум бўлиш инсоний қиёфадан маҳрум бўлиш демакдир. Агар туздан шўрлик сифати олиб ташланса, уни туз деб атаб бўлмагани сингари инсон вужудидан тафаккур «юлиб олиб ташланса» уни инсон деб аташ ҳам мантиққа тўғри келмайди. Тафаккурни бошқариб бўлмайди, уни бойитиб, чархлаб бориш мумкин, холос. Ўзбекистоннинг бу долзарб масалага муносабатини Биринчи Президентимиз Ислом Каримов шундай ифодалаган эди: «Биз кишилар дунёқарашини бошқариш фикридан йироқмиз, балки биз одамларнинг тафаккурини бойитиш, уни янги маъно ва мазмун билан тўлдириш тарафдоримиз».

Бугунги кунда дунёнинг кўплаб мамлакатларида интернет хавфсизлигини таъминлаш, айниқса, молия муассасалари, ҳукумат порталлари ва йирик вэб-сайтларнинг ишончлилигини оширишга қаратилган кўплаб чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. Бугун 30 дан ортиқ мамлакатда “Интернет ҳимоячилари” гуруҳлари ташкил этилган. Дунёда виртуал майдон хавфсизлигини мунтазам таъминлаб туриш учун 1,5 миллиард доллардан ортиқ маблағ сарфланар экан. Жаҳон ҳамжамияти биргаликда 2004 йилдан буён ҳар йили февраль ойининг иккинчи сешанбасини “Бутунжаҳон интернет хавфсизлиги куни” деб эълон қилган. Бу йил “Бутунжаҳон интернет хавфсизлиги куни” 100 дан ортиқ мамлакатда кенг нишонланди.

Шу ўринда тингловчиларга (кичик гуруҳларга) мафкуравий таҳдидларга қарши қандай курашиш лозимлиги ҳақида қуйидаги топшириқни бериш мумкин:

Ҳаётимизга хавф солаётган мафкуравий таҳдидлар	Уларга қарши кураш йўллари ва воситалари

Бошқа мамлакатларнинг ички ишларига аралашмаслик, ҳарбий блокларга кўшилмаслик, ўз ҳудудига ҳарбий кучларни киритмаслик, барча мамлакатлар билан тенг ҳуқуқли ва ўзаро манфаатли ҳамкорлик олиб бориш мамлакатимиз ташқи сиёсатининг муҳим йўналишларидир.

Бугун бизнинг мамлакатимизда интернет тармоғидан фойдаланувчилар сони 10 миллион кишидан ошди. Уларнинг аксарияти ёшлар, албатта. Интернетдан фойдаланишда чекловлар, тақиқлар қўйилган натижани бермайди. Зеро, ойна этак билан ёпиб бўлмайди. Юртдошларимизнинг саводхонлигини ошириш орқалигина кўзланган мақсадга эришиш мумкин, Бу – биз, зиёлилар, тарғиботчиларнинг муҳим вазифамиз. Ёшлар орасида бўлиш, улар билан давра суҳбатлари уюштириб туриш жуда муҳимдир. Шунингдек, глобаллашув даврида информацион хуружларнинг хавфи, уларнинг олдини олиш масалаларига бағишлаб баҳс ва мунозаралар ташкил қилиб туриш ҳам ижобий самара беради.

ПЕДАГОГИК МАҲОРАТНИ ОШИРИШ – ДАВР ТАЛАБИ

2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясини амалга ошириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 25 январдаги «Умумий ўрта, ўрта махсус, касб-хунар таълими тизимини тубдан такомиллаштириш чоратадбирлари тўғрисида»ги ПФ-5313-сонли **фармони** қабул қилинди.

Мазкур Фармоннинг қабул қилиниши мавжуд касб-хунар коллежларининг моддий-техника базасидан оқилона ва мақсадли фойдаланишни таъминлаш, малакали ва меҳнат бозори талабларига жавоб берадиган кадрлар тайёрлаш сифатини ошириш, аҳоли бандлигини таъминлаш ва умуман узлуксиз таълим тизимини янада ривожлантириш имкониятлари пайдо бўлди.

Мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш бўйича устувор вазифаларга мувофиқ кадрлар тайёрлашнинг мазмунини тубдан қайта кўриб чиқиш, халқаро стандартлар даражасида олий маълумотли мутахассислар тайёрлашга зарур шарт-шароитлар яратиш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 20 апрелдаги "Олий таълим тизимини янада ривожлантириш

(Самарқанд вилояти таълим муассасалари мисолида ушбу фикрни давом эттириш мумкин).

Албатта, катта ижтимоий-сиёсий аҳамиятга молик бўлган муҳим масала - мамлакатимиз халқ таълими тизимида ислохотларни жадаллаштириш биз – соҳа ходимларидан машаққатли меҳнат талаб қилади. Зеро, малакали педагог кадрлар тайёрлаш, уларнинг маҳоратини муттасил ошириш бориш – замонамиз зайли, давр тақозаси.

Аммо кейинги йилларда “шарафли касб” соҳибларининг ижтимоий мавқеи ва обрў-эътиборига бир қадар путур етди. Бунга уларнинг ўзлари эмас, балки жамиятимизда мактабга, таълимга ҳамда ўқитувчига нисбатан шаклланган муносабат сабаб бўлди. Соҳа зуғум ва зўравонлик ўқига нишон бўлди.

Халқ таълимининг бошқарув органлари фаолиятида ҳам мунтазамлик ва барқарорлик бузилди – улар ўз иши қолиб, бошқа ишлар билан шуғулланиб кетишди, “юқоридан” берилган топшириқларнинг кўр-кўрони ижросига айланишди.

Бошқарув органларидаги ушбу ҳолат пастга – мактабга кўчди. Муаллим китоб-дафтарини қўйиб, қўлига супурги олишга, кўча тозалашга мажбур этилди. Бундай хўрликдан қутилишнинг ягона ва осон йўли мактабни тарк этиш эди. Шундай бўлгач, муаллимнинг обрўйига албатта путур етади-да. “Тўйхонада жой етишмаса, муалимларни турғизиб, тракторчиларни ўтқизинглар” қабилидаги ҳангомалар шу тарзда пайдо бўлди.

Яхшиямки, бугун бундай иснодга барҳам берилди. Юртбошимизнинг саъй-ҳаракатлари билан таълим соҳасида пайдо бўлган тугунлар бирин-кетин ечила борди, соҳа жонкуяри бўлган муаллимнинг обрўйи тикланди.

Давлатимиз раҳбарининг жорий йилда қабул қилган Фармон ва Қарорларида педагог ходимларнинг кадр-қиммати ва нуфузини ошириш, уларнинг моддий-маънавий ва ижтимоий ҳимоясини кучайтириш зарурлиги қайд этилди. Хусусан, муҳтарам Президентимизнинг шу йил 5 сентябрдаги “Халқ таълими тизимида бошқарувнинг янги тамойилларини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида” ПҚ-3931-сонли Қарори билан Халқ таълими вазирлигининг марказий аппарати таркибида вазирнинг Назорат-ҳуқуқий хизмати ташкил этилиб, “давлат органлари ва бошқа ташкилотларнинг халқ таълими муассасалари фаолиятига асоссиз

аралашувига, педагог кадрларнинг шаъни ва кадр-қиммати камситилишига, уларнинг меҳнатга мажбурланишига, таълим-тарбия жараёнига тўсқинлик қилишнинг ҳар қандай шаклларига, ўқитувчи ва ўқувчиларнинг ҳуқуқлари бзилишига йўл қўймаслик бўйича қонун ҳужжатларида назарда тутилган чораларни кўриш”² унинг муҳим вазифаси этиб белгиланганлиги айтилган бўлди.

Халқ таълими соҳасидаги ислоҳотларга кўмаклашиш ҳамда юридик шахс мақомига эга бўлган Халқ таълимини ривожлантириш жамғармаларининг ташкил этилганлиги, уларнинг молиявий манбалари белгилаб берилганлиги келгисида халқ таълими тизимида туб ўзгаришлар амалга оширилишига янгидан янги имкониятлар яратади, албатта. Шу билан биргаликда ўқитувчи касбининг мақоми ва обрўсини ошириш, умумтаълим муассасалари, шунингдек, халқ таълими тизими ходимларини моддий ва ижтимоий қўллаб-қувватлашни таъминлаш, уларнинг самарали ишлаши учун муносиб шарт-шароитлар яратади³.

Айниқса 2030 йилга қадар соҳада таълимни тизимли, минтақавий ва мақсадли ривожлантиришнинг устувор йўналишларини, шунингдек, уни амалга ошириш бўйича “Йўл харитаси”ни ўз ичига олган халқ таълими тизимини ривожлантиришнинг узок муддатли концепцияси ишлаб чиқилиб, жорий этила бошланса, унинг оламшумул натижаларини тасаввур қилиш қийин эмас.

(Шу ерда “Рақамли Ўзбекистон – 2030” дастуридан айрим фактлар келтирилса, янада мақсадга мувофиқ бўлади).

Давлатимиз раҳбарининг юқоридаги Фармон ва Қарорларида ўқитувчининг билим даражаси ва педагогик маҳоратини ошириш устувор вазифа сифатида белгиланди. Бунда, айниқса, жамоатчилик назоратини қатъий йўлга қўйиш зарурлиги кўрсатиб берилди. Шу мақсадда умумтаълим муассасаларининг васийлик кенгашлари тугатилиши, шунинг баробарида муассаса фаолиятига катта ҳисса қўша оладиган фаол ота-оналар, битирувчилар, хомийлар ва бошқа обрў-эътиборли кишилардан иборат Кузатув кенгашларини ташкил қилиш бўйича Халқ таълими вазирлигининг ташаббуси қўллаб-қувватланганлиги том маънода қувончли воқеадир.

² //“Халқ сўзи” газетаси. 2018 йил 6 сентябрь сони.

³ Ўша жойда.

Ушбу ташаббус, биринчидан, Ўзбекистон Республикасининг “Жамоатчилик назорати тўғрисида”ги Қонуни ижроси доирасида кўйилган муҳим қадам бўлса, иккинчидан, жамоатчилик назоратининг объекти бўлган таълим муассасаси фаолиятида кескин бурилиш ясаб, унинг сифат жиҳатидан янгилашишига олиб келади.

Фикримизча, ушбу тадбир таълим муассасасининг жойлардаги фуқаролар йиғинлари билан ҳамкорлигини мустаҳкамлайди. Масалан, вилоятимизда бугунги кунда 1087 та маҳалла фуқаролар йиғини фаолият кўрсатади. Вилоятимиз умумтаълим мактаблари ҳамда фуқаролар йиғинларининг сони бўйича республикада олдинги ўринда туради. Ҳар ойнинг охириги шанба куни вилоятда “Маҳалла куни” этиб белгиланган. Шу куни барча маҳалла фуқаролар йиғинида унинг юқори органи – Кенгаш йиғилишлари ўтказилади. “Маҳалла куни” тадбирлари доирасида таълим муассасаларининг Кузатув кенгаши йиғилишларини ўтказиш, унда муассаса раҳбарининг ҳисоботини эшитиш, шунингдек, раҳбар ва педагог ходимларнинг фаолиятига доир ижтимоий сўровлар ўтказиш амалиёти кенг жорий қилинса, у тизимга айлантирилса мақсадга мувофиқ бўлар эди.

Мамлакатимизда кейинги икки йилда таълим тизимида амалга оширилаётган ислохотлар пировардида унинг сифати ва самарадорлигини оширишга қаратилганлиги барчага аён.

Агар ўқитувчида педагогик маҳорат етишмаса, таълимда самара ҳақида гап бўлиши мумкин эмас. Педагогик аввало маҳорат ўқитувчининг қиёфаси (имиджи), унинг илмий ва маърифий салоҳияти, ғоявий етуклиги, шахсий сифатлари, ўқувчи ёшлар олдидаги обрў-эътибори, тажрибаси ва кўникмаларига боғлиқ.

Маҳоратли ўқитувчи қайсидир маънода қобилиятли ҳам бўлади. Қобилият эса меҳнат орқали ўз касбининг устаси бўлиш, “касбга шўнғиб кетиш” дегани. Педагогик касбини танлаган киши ўз мақсадига эришиш учун тинмай изланиши, ўрганиши, малака ва кўникмаларини доимий равишда ошириб бориши лозим. Чунки замон бир жойда тўхтаб турмайди, у доимо олға қараб кетади. Шу боис, давр ўқитувчи олдида янгидан янги вазифалар кўяди. Бугунги ўқитувчи замонга “мослашиш” эмас, ундан бир қадар олдинда юришга интилиши керак. Шу маънода доно халқимизнинг “Билган киши “билдим” демас, билдим деса – билгани эмас”, деган ҳикматини унутмаслик зарур.

Тўғри, “педагогик маҳорат” деган ибора бугун пайдо бўлган эмас. Аввалги даврларда ҳам маҳоратли ўқитувчилар бўлган. Маҳоратли устоз ҳеч қачон шогирдлари хотирасидан ўчмайди, улар маҳоратли устозларини доимо чуқур эҳтиром ва миннатдорлик билан тилга оладилар.

Бугун малака ошириш жараёни педагогик маҳоратни оширишнинг энг самарали шаклига айланиши керак. Президентимизнинг “Халқ таълими бошқарув тизимини такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Фармонида педагог ходимларни қайта тайёрлаш ва малакасини оширишнинг илғор ва шаффоф ташкилий-ҳуқуқий механизмларини татбиқ этиш муҳим вазифа сифатида қўйилди.

Шундан келиб чиқиб, бугун қайта тайёрлаш ва малака ошириш масалаларига замон талабларидан келиб чиқиб, ижодий ва комплекс ёндашиш зарур. Аниқроқ айтганда, малака ошириш – педагогик маҳоратни шакллантиришнинг бир бутун, яхлит жараёни бўлиб, унинг пировард натижаси ўқитувчининг педагогик-психологик, методик ва мафкуравий тайёргарлик даражасини ошириш, унда юксак маънавий-ахлоқий фазилатлар қарор топишига эришишдан иборат бўлиши керак.

Дунёнинг энг тараққий этган давлатларидан бири бўлган Германияда ҳам ўқитувчилик ўта масъулиятли ва машаққатли касблардан бири ҳисобланади. Ушбу касбни танлаган одам кўп меҳнат қилиши, ўз устида тинмай ишлаши, ўз малакасини доимий ошириб бориши талаб этилади.

Маълумки, масофадан туриб малака ошириш ушбу йўналишда муҳим аҳамият касб этади. Германия таълим соҳасида масофадан ўқитиш тизим сифатида шаклланган. Унинг энг ихчам ва қулай шакллари амалиётга жорий этилган. Масалан, юқорида қайд этилган ЛИЗУМ (минтақалараро педагогика институти) да асосан мультипликаторлар тайёрланади. Мультипликаторлар ўзлари ишлаётган мактаб ва гимназияларда ўқитувчиларнинг малакасини оширадилар. Мазкур институтда бағоят кўп информацияни ўзида мужассам этган модул тизимлари яратилган. Бундай тизимлар немис тилидан бошқа тилларда ҳам яратилмоқда. Шунингдек, ушбу институт ходимлари Берлин ва Брандэнбург федерал ерлари мактаблари учун модул яратиш мақсадида платформаларни тақдим этадилар. Институтда барча фанлар бўйича ўқув платформалари

мавжуд. Федерал ерлардаги таълим массасалари серверлар орқали боғланган бўлиб, бундай тармоқ Европанинг немисзабон мамлакатларини ҳам бирлаштиради.

Мультимедиа ва интернет тармоғидан унумли фойдаланиш, ўқитувчилар малакасини ошириш жараёнида ахборот-коммуникация ва бошқа техника воситаларини кенг қўллаш Германияда одат тусига кирган. Машғулотларда кўргазмалилик кучли бўлиб, таълим самарадорлигини кўтаришда муҳим ўрин тутади. Ўқитувчиларнинг слайдлар, мавзуга доир тарқатма материаллар яратиш борасидаги тажрибалари ҳам эътиборга молик.

Бугунги кунда юртимизда дунёнинг энг ривожланган мамлакатлари билан таълим соҳасида ҳамкорлик алоқалари ривожланиб бормоқда. Бундай интеграция жараёнлари, ўз-ўзидан, таълим тизимида меҳнат қилаётган педагог ходимларни янада фаолликка ундайди.

Бир пайтлар, ўрта асрларда яшаган буюк аждодимиз Абу Наср Форобий ўзининг “Фозил одамлар шаҳри” номли асарида ҳукмдорлар олдига 12 талабни қўйган. Бугун эса бундай талабларни фақат ҳукмдорлар эмас, балки таълим-тарбияга масъул бўлган барча ходимлар олдига, муаллимлар олдига ҳам қўйишни даврнинг ўзи тақозо қилмоқда.

Малака ошириш жараёнида ўқитувчи таълимнинг энг замонавий, илғор шакл ва услубларини пухта эгаллашидан ташқари давлатимизнинг таълим соҳасида олиб бораётган сиёсатининг мазмун-моҳиятини, умуман, демократик ислоҳотларнинг таълим равнақига таъсирини чуқур билиши, тафаккури, мушоҳада ва нутқ маданиятини оширишга ҳам жиддий эътибор қаратиши зарур. Чунки таълимнинг икки муҳим кўрсаткичи – сифат ва самарадорлик айнан ўқитувчининг маҳоратига боғлиқ.

Малака ошириш курсига келган ўқитувчи методик мукаммалликка эришиш баробарида ғоявий ва руҳий тайёргарлигини ошириши, тафаккурини, ижодкорлик хусусиятларини бойитиши талаб этилади.

Халқ таълими тизими – мураккаб ва серқирра соҳа эканлигини яхши биламиз. Давр олдимизга педагогларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тизимини такомиллаштириш билан боғлиқ улуғвор вазифани қўймоқда. Ўз-ўзидан бу ўта муҳим ва салмоқли вазифани амалга ошириш учун қўлни қўлга бериб,

фидойилик намуналарини кўрсатиб ишлашимиз лозимлиги кундай равшан. Яхши натижаларга эришиш учун яхши ишлаш керак.

Аввало, биз – педагоглар, ўз устимизда ишлашга жараёнига фаол киришишимиз, малака ошириш тизимининг янги моделини яратишда муносиб иштирок этишимиз керак. Малака оширишни самарали ташкил қилиш учун буюртмачи билан ижрочи ўртасидаги ҳамкорликни кучайтиришга алоҳида эътиборни қаратиш зарур.

Ўқитувчининг доимий равишда касбий малакасини ошириб бориши бугун давр тақозосига айланди. Лекин малака ошириш жараёни – бу ўқитувчининг барча нуқсонлардан халос бўлиши дегани эмас. Қарс - икки қўлдан, дейдилар. Ўз устида тинмай ишламас экан, ўзини қийнашни истамас экан, ўқитувчи нуқсонлардан қутула олмайди.

Маълумки, ўқитувчи беш йилда бир марта малакасини оширади: бир ой мобайнида 144 соат ҳажмида малака ошириш курсида шуғулланади. Бу етарли эмас, албатта. Энг аввало, мактабнинг ўзи малака ва маҳоратни ошириш ўчоғи бўлиши керак. У ерда дарсларга кириш ва кузатиш, таҳлил қилиш, янги инновацион усуслларни кенг жорий қилиш, ўзаро тажриба алмашиш, жамоатчилик назоратини йўлга қўйиш, илғор педагогик тажрибаларни оммалаштириш ишлари ташкил этилиши зарур, бир сўз билан айтганда, мактабда ҳаёт “қайнаши” керак.

Бугун малака ошириш жараёни ҳам шаклан, ҳам мазмунан ўзгача қиёфа касб этиши лозим. Малакасини ошириш баробарида ўқитувчи педагогик маҳоратини оширибгина қолмай, балки мамлакатимизда амалга оширилаётган таълим ислохотларининг мазмун-моҳиятини чуқур билиши, тафаккури, мушоҳада ва нутқ маданиятини оширишга ҳам жиддий эътибор қаратиши зарур. Чунки таълимнинг икки муҳим кўрсаткичи – сифат ва самарадорлик айнан ўқитувчининг маҳоратига боғлиқ.

Малака ошириш курсига келган ўқитувчи методик мукаммалikka эришиш баробарида ғоявий ва руҳий тайёргарлигини ошириши, тафаккурини, ижодкорлик хусусиятларини бойитиши лозим. Вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий Маркази ўз фаолиятини айнан шу йўналишга қаратмоқда.

Ҳозирги кунда Марказга ҳар ойда ўртача 900 нафар тингловчи малака ошириш курсига келади. Тингловчилар ихтиёрида 48 та

ўқув аудиторияси, 4 та ўқув лабораторияси, 210 ўринли тингловчилар турар жойи, 3 та спорт зали ва майдони, 3 та мажлислар ва конференция зали, амфитеатр, ахборот-ресурс маркази ва 3 та ошхона мавжуд. Шунингдек, ўқув жараёнини самарали ташкил қилиш мақсадида 342 та компьютер, 38 та видеопроектор ва 6 та электрон доскадан фойдаланилмоқда.

Худудий марказда 122 нафар педагог кадрлар фаолият кўрсатмоқда. Улардан 70 нафари асосий штат бирлигида, 52 нафари соатбай ва ўриндошлик асосида ишлаб келади. Марказнинг илмий салоҳияти 48,1 фоизни ташкил этади.

Марказ вилоятимиз мактаблари, мактабгача таълим муассасалари, олий ўқув юртлари билан ҳамкорлик ўрнатган. Тингловчиларининг кўчма машғулотларини олий таълим муассасасининг тегишли кафедраларида ўтказиш ҳамда кафедралардаги ўқув, илмий лабораториялардан фойдаланиб дарс ўтиш амалиёти шаклланган. Ҳамкорлик ишларини кенгайтириш юзасидан доимий фаолият йўлга қўйилмоқда.

Шунингдек, илмий-тадқиқот ишларини ривожлантириш мақсадида Низомий номидаги Тошкент давлат Педагогика университети, Т.Н.Қори Ниёзий номидаги Ўзбекистон Педагогика фанлари илмий-тадқиқот институти, республикадаги барча худудий марказлар билан ҳам ҳамкорлик шартномалари тузилган.

Муҳим ишларимиздан бири – илғор педагогик тажрибаларни оммалаштириш, профессор-ўқитувчилар салоҳиятидан унумли фойдаланиш ҳамда вилоят ўқитувчиларини методик жиҳатдан қўллаб-қувватлаш мақсадида “Педагогик инновациялар маркази” ташкил этиб, фаолияти йўлга қўйилди.

Марказда ўқитувчиларга услубий ёрдам кўрсатиш мақсадида ўқув-методик материалларни тизимли яратиш, вилоятдаги рейтинг паст бўлган мактабларга бориб, маҳорат дарслари, семинарлар ва бошқа тадбирлар ўтказиш амалиёти кенг жорий этилмоқда.

Марказнинг профессор-ўқитувчиларининг илмий тадқиқот фаолиятини кучайтириш, уларнинг турли доирадаги грант танловларида иштирокини таъминлаш, вилоятдаги илғор ўқитувчиларни аниқлаб, селекцияни йўлга қўйиш, тажрибаларни оммалаштириш ишларини янада жонлантиришга эътибор қаратилмоқда.

Бугун ҳудудий Марказимизда тингловчиларни ўз устида ижодий ишлашга ўргатиш ва уни рағбатлантиришга алоҳида эътибор берилмоқда. Масалан, илгари курс якунида ҳимоя қилинадиган малака ишини бажаришга қўйиладиган талаблар ўта содда бўлиб, унга юзаки ёндашиш мавжуд эди. Бундан буён тингловчи унга ижодий ёндашади: курсга келган кунданок малака иши мавзусини танлаб, уни ўзининг педагогик фаолияти билан боғлаб, таҳлилий материаллар асосида ёритади, муаммони ҳал этишга қаратилган амалий тавсиялар ишлаб чиқади, келгуси малака ошириш даврига қадар (мактаб раҳбарлари учун 3 йил, ўқитувчилар учун 5 йил) ўзининг фаолиятини режалаштиради, яъни “Йўл харитаси” ишлаб чиқиб унинг тақдиротини ўтказади.

Шунингдек, ўқитувчиларнинг ўз устида ишлашларига кўмак бериш мақсадида ойда бир марта таълимга инновацион технологиялари жорий этиш масалаларига бағишланган семинарлар ташкил қилиш ҳам ўзининг ижобий самарасини беради.

Ўқитувчининг илмий тадқиқот ишларига ўрганиши унинг ўз устида ишлашида муҳим омилдир. Агар у даврий нашрларга мақолалар ёзиб турса, лойиҳалар, грантларда иштирок этса, илмий анжуманларда маъруза қилса унинг маҳорати ошиб боради. Илгари ўқитувчилар мажбурий меҳнатга жалб этилиб, ўз устида ишлашга вақт топиш ҳам мушкул эди. Эндиликда бунга барҳам берилди, мустақил ишлашга вақт ҳам, имконият ҳам яратилди. Буни тўғри англаб етган ўқитувчилар ўз устида ишлашга ўрганмоқдалар. Ушбу ҳолатни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш зарур.

Бугун мактабларда мониторинг ва узлуксиз методик хизматни жонлантириш керак. Ўз устида мунтазам ишлайдиган ўқитувчиларни моддий ва маънавий рағбатлантириш, “Энг фаол ўқитувчи” танловини ташкил қилиш, унинг тажрибасини мактабда кенг оммалаштириш ишларини йўлга қўйиш лозим.

Бугун ўқитувчидан талаб этилаётган яна бир нарса – у ўз касбининг устаси бўлиши билан биргаликда ўзининг турмуш тарзи билан ҳам бошқаларга намуна бўлиши керак. Ахир, тарбияда энг таъсирчан омил – бу шахсий ибрат, намуна. Шу маънода Давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёев таъкидлаганларидек, “Ўқитувчи ва мураббийлар биз учун ибрат намунаси, юксак инсоний фазилатлар тимсолидир”. Бир сўз билан айтсак, маънавиятнинг том маънода андозаси бўлиши зарур.

Хулоса қилиб айтганда, Давлатимиз раҳбарининг эътибор ва ғамхўрликларига жавобан бугун муаллим ўз устида тинмай ишлаши, педагогик маҳоратини ошириб бориши, ўз касбини жондан севиши, ёшларга замон талаблари даражасида таълим бериши лозим.

Такрорлаш үчүн саволлар:

1. “Ўзлуксиз таълим” иборсининг маъноси нима?
2. Таълим ва тарбиянинг узвийлиги ва уйғунлиги.
3. “Таълим” ва “маърифат” сўзларининг маъноси.
4. Ўзбекистоннинг дунёвий ривожланиш йўли деганда нима тушунилади?
5. Бош Қомусимизда таълимга муносабат масалалари.
6. Ўзбекистонда узлуксиз таълимнинг фаолият кўрсатиш тамойиллари моҳияти нималардан иборат?
7. “Ислоҳот” сўзининг маъноси нима?
8. Ҳаракатлар стратегиясининг асосий йўналишлари нималардан иборат?
9. Ижтимоий соҳани ривожлантиришнинг устувор вазифалари қандай?
10. Баркамол авлод тарбиясининг асосий вазифалари нималардан иборат?
11. “Таълим”, “маънавият”, “маърифат”, “малака” сўзларининг маъноси.
12. “Педагогик маҳорат” нима?
13. Ёшларнинг интернет саводхонлигини ошириш вазифалари нималардан иборат?
14. Президент Ш.Мирзиёевнинг БМТ Бош Ассамблеясининг 72-сессиясидаги маърузасида ёшлар тарбиясига доир масалалар.
15. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017-2018 йилларда таълим соҳасини ислоҳ қилишни кучайтиришга бағишланган Фармон ва Қарорлари.

МУСТАҚИЛЛИК МАЪНАВИЯТИГА ДОИР КРОССВОРД

Сўнги графа (юқоридан пастга): Алишер Навоий вафот этган йил.

1. Ўзбекистон Шанхай Ҳамкорлик Ташкилотига аъзо бўлган йил.

2. Буюк аждодимиз Имом ал-Бухорий “Сахийхи Бухорий” асарида қанча ишончли ҳадисларни жамлаган?

3. Қайси йил юртимизда “Соғлом авлод йили” деб эълон қилинган?

4. Ўзбекистон Республикаси мустақил бўлган йил.

МУСТАҚИЛЛИК МАЪНАВИЯТИГА ДОИР КРОССВОРД

Сўнги графа (юқоридан пастга): Самарқанд шаҳрининг неча йиллиги ЮНЕСКО доирасида нишонланди?

1. Ўзбекистон Республикаси БМТга аъзо бўлган йил.

2. Қайси йил юртимизда “Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари йили” деб эълон қилинган?

3. Мустақиллигимизнинг 4 йиллиги нишонланган йил.

4. Ўзбекистонда «Авесто»нинг неча йиллиги кенг нишонланди?

ПРЕЗИДЕНТ Ш.МИРЗИЁЕВНИНГ ТАЪЛИМГА ДОИР ФАРМОН ВА ҚАРОРЛАРИ, НУТҚ ВА МАЪРУЗАЛАРИ РЎЙХАТИ

1. “2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси”. ЎзР Президентининг 2017 й. 7 февр. ПФ-4947 сонли Фармони.

2. “Олий ўқув юртидан кейинги таълим тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида”. ЎзР Президентининг 2017 йил 16 февр. ПФ-4958 сонли Фармони.

3. “Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”. ЎзР Президентининг 2017 й. 20 апр. ПҚ-2909-сонли Қарори.

4. “Ёшларга оид давлат сиёсати самарадорлигини ошириш ва Ўзбекистон ёшлар иттифоқи фаолиятини кўллаб-қувватлаш тўғрисида”. ЎзР Президентининг 2017 й. 5 июлдаги ПФ-5106 сонли Фармони.

5. “Олий маълумотли мутахассислар тайёрлаш сифатини оширишда иқтисодиёт соҳалари ва тармоқларининг иштирокини янада кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”. ЎзР Президентининг 2017 й. 27 июл. ПҚ-3151-сонли Қарори.

6. “Мактабгача таълим тизими бошқарувини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”. ЎзР Президентининг 2017 й. 30 сент. ПФ-5198-сонли Фармони.

7. «Умумий ўрта, ўрта махсус ва касб-ҳунар таълими тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида». ЎзР Президентининг 2018 й. 25 янв. ПФ-5313-сон Фармони.

8. «Истиқболли бошқарув кадрларини танлов асосида танлаб олишнинг замонавий тизимини яратиш чора-тадбирлари

тўғрисида». ЎзР Президентининг 2018 й. 30 май. ПҚ-3755-сонли Қарори.

9. «Халқ таълимини бошқариш тизимини такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида». ЎзР Президентининг 2018 й. 5 сент. ПФ-5538 сонли Фармони.

10. «Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги мутахассисларни хорижда тайёрлаш ва ватандошлар билан мулоқот қилиш бўйича «Эл-юрт умиди» жамғармаси фаолиятини ташкил этиш тўғрисида». ЎзР Президентининг 2018 й. 25 сент. ПФ-5545-сонли Фармони.

11. “Халқ таълими тизимида таълим сифатини баҳолаш соҳасидаги халқаро тадқиқотларни ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”. ВМнинг 2018 й. 8 декабрдаги 997-сонли Қарори.

12. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қоидаси бўлиши керак. –Т.: “Ўзбекистон”. – 2017.– 102 б.

13. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. – Т.: “Ўзбекистон”, 2017. – 488 б.

14. Мирзиёев Ш.М. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. “Халқ сўзи”, 2018. 29.12.

МАВЗУГА ДОИР ТАҚДИМОТЛАР

“Ёшларимизга муносиб таълим бериш, уларнинг илм-фанга бўлган интилишларини рўёбга чиқаришимиз керак. Шу мақсадда мактабгача таълим тизимини ривожлантиришимиз, ўрта ва олий ўқув юртларининг моддий-техник базасини, илмий ва ўқув жараёнлари сифатини тубдан яхшилашимиз керак”.

(Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг Олий Мажлисга мурожаатномасидан. 2018 йил 28 декабрь)

Мустақиллик йилларида Биринчи Президентимиз Ислон Каримовнинг асарларида таълим-тарбия, маънавият ва маърифат жамият тараққиётининг муҳим омили эканлиги кашф қилинди. Улуғ Йўлбошчимиз истиқлолнинг дастлабки пайтлариданоқ халқнинг, давлатнинг, жамиятнинг куч-қудрати бўлган таълим-тарбияни ривожлантиришга эътибор қаратди, “Ўзбекистон – келажаги буюк давлат”, “Биздан озод ва обод давлат қолсин”, “Биз ҳеч кимдан кам эмасмиз, кам бўлмаймиз ҳам” деган шиорларни ўртага ташлаган эди.

Кейинги йилларда мамлакатимизнинг ижтимоий-сиёсий, иқтисодий, маданий-маърифий ҳаётида рўй бераётган оламшумул ўзгаришлар, ислохотлар сифат жиҳатидан бутунлай янги босқичга кўтарилди. Бундай ўзгаришларнинг замирида, албатта, мустақил юртимиз равнақида фаровонлик сари кенг уфқлар очишга қаратилган муҳим тарихий ҳужжат – **Ҳаракатлар стратегияси** ётади.

**2017-2021 йилларда Ўзбекистон
Республикасини ривожлантиришнинг бешта
устувор йўналиши бўйича
ҲАРАКАТЛАР СТРАТЕГИЯСИ**

СТРАТЕГИЯ ДЕЙСТВИЙ 2017-2021

- - **I. Давлат ва жамият қурилиши тизимини такомиллаштиришнинг устувор йўналишлари** (мовий кўк ранг) – осмон ва тоза сув тимсоли, буюк Амир Темур байроғидаги ранг)
- - **II. Қонун устуворлигини таъминлаш ва суд-ҳуқуқ тизимини янада ислоҳ қилишнинг устувор йўналишлари** (пушти ранг – устуворлик ва одиллик тимсоли, одил судлов белгиси)
- - **III. Иқтисодий ривожлантириш ва либераллаштиришнинг устувор йўналишлари** (сарик (тилла) ранг – қудрат ва бойлик тимсоли, иқтисодий ривожлантиришни ўзида ифодаловчи белги)
- - **IV. Ижтимоий соҳани ривожлантиришнинг устувор йўналишлари** (қизил ранг – аҳолининг муносиб ҳаёт тарзини ифодаловчи белги)
- - **V. Хавфсизлик, диний бағрикенглик ва миллатлараро тотувликни таъминлаш ҳамда чуқур ўйланган, ўзаро манфаатли ва амалий ташқи сиёсат соҳасидаги устувор йўналишлар** (оқ ранг – тинчлик ва мусаффолик тимсоли, тинчликпарвар сиёсат элементи)

I. Давлат ва жамият қурилиши тизимини такомиллаштиришнинг устувор йўналишлари

1.1.

Демократик ислоҳотларни чуқурлаштириш ва мамлакатни модернизация қилишда Олий Мажлис палаталари, сиёсий партияларнинг ролини янада кучайтириш

1.2.

Давлат бошқаруви тизимини ислоҳ қилиш

1.3.

Жамоатчилик бошқаруви тизимини такомиллаштириш

II. Қонун устуворлигини таъминлаш ва суд-ҳуқуқ тизимини янада ислоҳ қилишнинг устувор йўналишлари

- 2.1. Суд ҳокимиятининг чинакам мустақилигини таъминлаш, суднинг нуфузини ошириш, суд тизимини демократлаштириш ва такомиллаштириш
- 2.2. Фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилиш кафолатларини таъминлаш
- 2.3. Маъмурий, жиноят, фуқаролик ва хўжалик қонунчилигини такомиллаштириш
- 2.4. Жиноятчиликка қарши курашиш ва ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш тизимини такомиллаштириш
- 2.5. Суд-ҳуқуқ тизимида қонунийликни янада мустаҳкамлаш
- 2.6. Юридик ёрдам ва хизмат кўрсатиш тизимини янада такомиллаштириш

8

III. Иқтисодиётни ривожлантириш ва либераллаштиришнинг устувор йўналишлари

- 3.1. Макроиқтисодий барқарорликни янада мустаҳкамлаш ва иқтисодий ўсиш суръатларини сақлаб қолиш
- 3.2. Таркибий ўзгартиришларни чуқурлаштириш, миллий иқтисодиётнинг етакчи тармоқларини модернизация ва диверсификация қилиш ҳисобига унинг рақобатбардошлигини ошириш
- 3.3. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш
- 3.4. Қишлоқ хўжалигини ривожлантириш
- 3.5. Туризм соҳасини ривожлантириш

15

IV. Ижтимоий соҳани ривожлантиришнинг устувор йўналишлари

4.1.

Аҳолининг бандлиги ва реал даромадларини босқичма-босқич ошириш

4.2.

Аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш ва соғлиқни сақлаш тизимини такомиллаштириш

4.3.

Аҳолининг муносиб турмуш шароитини таъминлаш

4.4.

Таълим ва фан соҳасини ривожлантириш

4.5.

Ёшларга оид давлат сиёсатини такомиллаштириш

21

V. Хавфсизлик, диний бағрикенглик ва миллатлараро тотувликни таъминлаш ҳамда чуқур ўйланган, ўзаро манфаатли ва амалий ташқи сиёсат соҳасидаги устувор йўналишлар

5.1.

Хавфсизлик, диний бағрикенглик ва миллатлараро тотувликни таъминлаш соҳасидаги устувор йўналишлар

5.2.

Чуқур ўйланган, ўзаро манфаатли ва амалий ташқи сиёсат соҳасидаги устувор йўналишлар

28

Келгуси беш йилда мамлакатни ривожлантиришнинг стратегик ва устувор йўналишларини белгилаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президенти бошчилигида Ҳаракатлар стратегиясини амалга ошириш бўйича Миллий комиссия тузилди.

Ёшларга оид давлат сиёсатининг асосий принциплари:

Очиқлик ва шаффофлик; ёшларга оид давлат сиёсатини рўёбга чиқаришда ёшларнинг иштирок этиши; ёшлар ташаббусларини қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантириш; маънавий, ахлоқий ва маданий қадриятларнинг устуворлиги; ёшларнинг камситилишига йўл қўйилмаслиги.

Давлатимиз раҳбари Ш.Мирзиёев БМТ Бош Ассамблеясининг 72-сессиясидаги маърузасида жаҳон афғор оммаси эътиборини мамлакатимизда ёш авлод тарбияси йўлида олиб борилаётган эзгу ишларга қаратган эди. Айниқса, глобаллашув жараёнлари ҳар қачонгидан кучайган ҳозирги даврда уларни ёт ғоялардан ҳимоя қилиш, ёшларимиз онгида мафкуравий иммунитетни кучайтириш таълим тизими олдида турган ғоят муҳим вазифалардан ҳисобланади.

“Ишончимиз комил: халқ давлат органларига эмас, балки давлат органлари халқимизга хизмат қилиши керак”.

Шавкат Мирзиёев

“Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари йили”да юртимизда

Президентнинг Виртуал ва Халқ қабулхоналари ташкил этилди;
болалар меҳнати ва мажбурий меҳнатга барҳам бериш бўйича таъсирчан чоралар кўрилди;

хорижга чиқиш визалари сингари умрини мутлақо ўтаб бўлган ўтмиш қолдиқлари бекор қилинди;

инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бўйича миллий ва халқаро нодавлат ташкилотлар билан очиқ мулоқот фаоллашиб бормоқда;

инсонпарварлик тамойиллари асосида шахсни қамоқда сақлаш билан боғлиқ ҳолатлар қайта кўриб чиқилди;

носоғлом ғоялар таъсирига тушиб қолган, тўғри йўлдан адашган фуқаролар ижтимоий реабилитация қилинмоқда, уларни соғлом ҳаётга қайтариш чоралари кўрилмоқда;

инсон ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш парламент ва фуқаролар томонидан доимий назорат қилиб борилмоқда;

сиёсий партиялар, фуқаролик жамиятининг роли ортиб бормоқда, суд органларининг мустақиллиги таъминланмоқда;

оммавий ахборот воситаларининг ўрни ортиб бормоқда;

иқтисодиёт тизими либераллаштирилмоқда, қулай инвестиция муҳитини яратилмоқда.

Ўзбекистонда ёшларга оид давлат сиёсатини рўёбга чиқаришни амалга оширувчи органлар ва муассасалар:

1. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси-ёшларга оид давлат сиёсатининг рўёбга чиқарилишини; соҳага доир давлат дастурларининг ишлаб чиқилиши ва амалга оширилишини таъминлайди ва ш.к.

2. Маҳаллий давлат ҳокимияти органлари - тегишли ҳудудда ёшларга оид давлат сиёсатининг рўёбга чиқарилишини таъминлайди; ҳудудий дастурларни ишлаб чиқади, тасдиқлайди ва амалга оширади ва ш.к.

3. Таълимни давлат томонидан бошқариш органлари ва таълим муассасалари; давлат соғлиқни сақлаш тизимини бошқариш органлари ва муассасалари; маданият ва спорт ишлари бўйича органлар; меҳнат органлари; прокуратура органлари; ички ишлар органлари; адлия органлари; муҳофаза ишлари бўйича органлар.

Солиқ сиёсатини такомиллаштириш концепциясини қабул қилинди, унга кўра:

- - жисмоний шахслар учун ҳозиргача амал қилиб келган энг юқори 22,5 фоизлик даромад солиғи ставкаси ўрнига 12 фоизлик ставка белгиланди;
- - 8 фоизлик суғурта бадали бекор қилинди;
- - бизнес ҳамжамияти учун энг оғир ҳисобланган ягона ижтимоий тўлов ставкаси илгариги 25 фоиз ўрнига 12 фоиз этиб белгиланди;
- - бюджетдан ташқари пенсия, йўл ва таълим бўйича мақсадли жамғармаларга 3,2 фоиз миқдоридаги мажбурий тўлов бекор қилинди;
- - божхона тўлов ставкалари қайта кўриб чиқилиб, 3,5 мингга яқин товарнинг бож миқдори ва 800 га яқин товарлар бўйича акциз солиғи ставкалари камайтирилди.
- - тадбиркорлик субъектлари молиявий-хўжалик фаолиятини режали текшириш бекор қилинди. 138 та лицензия ва рухсат бериш билан боғлиқ талаблар содалаштирилди, уларнинг 42 таси бутунлай тугатилди;
- - меҳмонхоналарнинг инфратузилмаси, дам олиш масканлари ва бошқа соҳаларни ривожлантириш учун 2 триллион 300 миллиард сўм маблағ йўналтирилади;
- - Тошкент, Самарқанд, Бухоро, Хива ва бошқа шаҳарларда машҳур бренд меҳмонхоналарни ташкил этиш режалаштирилди.

Халқимиз фаровонлигини таъминлашга қаратилган “Обод қишлоқ”, “Обод маҳалла”, “Ҳар бир оила – тадбиркор”, “Yoshlar – kelajagimiz” дастурлари қабул қилинди ва жорий этилмоқда. Биргина Самарқанд вилоятида 2018 йилнинг ўзида 42 та қишлоқ, 4 та маҳалла обод ҳудудга айлантирилди.

Юртимизда амалга оширилган кенг кўламли ислоҳотлар натижасида фуқароларимизнинг

ўртача умр кўриш давомийлиги 1990 йилдаги 67 ёшдан 2017 йилда 74 ёшни ташкил этди.

Болалар ўлими 3 баробар камайишига эришилди.

**Мамлакатимиз халқ таълими тизимининг
2018-2019 ўқув йилидаги асосий кўрсаткичлари**

(Халқ таълими вазирлигининг www.uzedu.uz порталидан олинди)

- **Умумий мактаблар сони: 9691та**
- шундан:
 - - бошланғич мактаб: 16 та
 - - ўн йиллик мактаб: 9584 та
 - - вазирлик хузуридаги мактаблар: 6 та
 - - махсус мактаблар: 86 та.

**Мамлакатимиз халқ таълими тизимининг
2018-2019 ўқув йилидаги асосий кўрсаткичлари**

(Халқ таълими вазирлигининг www.uzedu.uz порталидан олинди)

Умумий ўқувчилар сони 5 821 861 нафар

- - қизлар: 2840166 (48,8%)
 - - 1-4-синфларда 2505953 нафар
 - - қизлар: 1196727 (48,3%)
 - - 5-11-синфларда: 3315908 нафар
 - - қизлар: 1627371 (49,2%)
- Жумладан:
- - 1-синфга қабул қилинган ўқувчилар: 613950 нафар
 - - қизлар: 295561 нафар
 - Битирувчилар сони:
 - - Барча 11-синф битирувчилари: 279788 нафар
 - - қизлар: 146074 (48,8%)

**Мамлакатимиз халқ таълими тизимининг
2018-2019 ўқув йилидаги асосий кўрсаткичлари**

(Халқ таълими вазирлигининг www.uzedu.uz порталидан олинди)

Таълим тиллари бўйича ўқувчилар сони:

- умумий сони 5821861 нафар
- ўзбек тилида: 4981511 нафар (85,6 %)
- қорақалпоқ тилида: 115656 нафар (2 %)
- рус тилида: 581881 нафар (10 %)
- қозоқ тилида: 54926 нафар (1,0 %)
- тожик тилида: 69385 нафар (1,2 %)
- қирғиз тилида: 7859 нафар (0,1 %)
- туркман тилида: 10643 нафар (0,2 %)

**Мамлакатимиз халқ таълими тизимининг
2018-2019 ўқув йилидаги асосий кўрсаткичлари**

(Халқ таълими вазирлигининг www.uzedu.uz порталидан олинди)

Таълим тиллари бўйича мактаблар сони:

- ўзбек тилида: 8853 та
- қорақалпоқ тилида: 366 та
- рус тилида: 862 та
- қозоқ тилида: 370 та
- тожик тилида: 244 та
- қирғиз тилида: 42 та
- туркман тилида: 43 та

**Мамлакатимиз халқ таълими тизимининг
2018-2019 ўқув йилидаги асосий кўрсаткичлари**

(Халқ таълими вазирлигининг www.uzedu.uz порталидан олинди)

Ихтисослаштирилган таълим муассасалари сони:

- Ихтисослаштирилган мактаблар 233 та,
- ундаги ўқувчилар 167424,
- ўқитувчилар - 9568 нафар
- Ихтисослаштирилган мактаб-интернатлар сони 135 та:
- ундаги ўқувчилар 42677,
- ўқитувчилар – 3992 нафар
- Умумий ўқитувчилар сони: 442881 нафар (шундан аёллар 311560 нафар(70,3 %))
- бошланғич синф ўқитувчилари 119178 нафар
- жисмоний тарбия фани ўқитувчилари 29853 нафар

**Мамлакатимиз халқ таълими тизимининг
2018-2019 ўқув йилидаги асосий кўрсаткичлари**

(Халқ таълими вазирлигининг www.uzedu.uz порталидан олинди)

Ўқитувчиларнинг маълумот даражаси:

- Олий 371392 нафар
- Тугалланмаган олий 6856 нафар
- Ўрта махсус 64633 нафар (16,3 %)
- Ўқитувчиларнинг тоифа таркиби:
- Олий тоифали – 11202 нафар (2,5 %)
- Биринчи тоифали – 45389 нафар (10,2 %)
- Иккинчи тоифали – 138198 нафар (31,2 %)
- Мутахассис – 248092 нафар (56,0 %)

Ўзбек миллий энциклопедиясида узлуксиз таълимга “ўзаро мантиқий изчиллик асосида боғланган ҳамда соддадан мураккабга қараб ривожланиб боровчи ва бир-бирини тақозо этувчи босқичлардан иборат яхлит таълим тизими”, деган таъриф берилган. Айниқса бизнинг мамлакатимизда узлуксиз таълим кадрлар тайёрлаш тизимининг, таълим соҳасида давлат сиёсатининг асоси ҳисобланади.

Президентимизнинг “Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик - ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қондаси бўлиши керак” номли асарида таълим соҳасида қуйидаги вазифалар қўйилди:

- 1. Мактабгача таълимда болаларни камраш фоизини ошириш, 2 минг 200 та муассасанинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш, тажрибали педагог ва мутахассисларни жалб этиш;
- 2. Ўқув юртларида ўқитиш сифатини ошириш, замонавий ўқув режа ва услубларини жорий этиш, педагог ва профессор-ўқитувчилар таркибининг профессионал даражасини кўтариш.
- 3. Таълим муассасалари, аввало, касб-ҳунар коллежларини оқилона жойлаштириш;
- 4. Нафақат академик илм-фанни, балки олий ўқув юртларидаги илм-фанни янада ривожлантириш.
- 5. Китоблар чоп этиш ва тарқатишдаги муаммоларни ҳал қилиш, ёшлар ва аҳоли ўртасида бой тарихимизни, унинг бетакрор маданияти ва миллий қадриятларини кенг тарғиб қилиш, жаҳон илм-фани ва адабиёти ютуқларини етказиш учун зарур муҳит ва шарт-шароит яратиш.

Давлатимиз раҳбарининг Фармон ва Қарорларида қуйидагилар белгиланди:

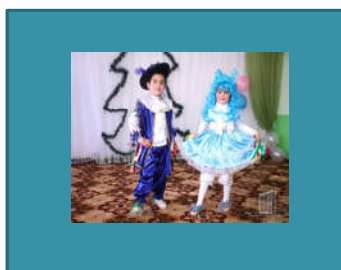
- педагог ходимларнинг кадр-қиммати ва нуфузини ошириш;
- уларнинг моддий-маънавий ва ижтимоий ҳимоясини кучайтириш;
- билим даражаси ва педагогик маҳоратини ошириш;
- таълимда жамоатчилик назоратини қатъий йўлга қўйиш;
- умумтаълим муассасаларининг васийлик кенгашларини тугатиш;
- таълим муассаса сифолиятига катта ҳисса қўша оладиган фаол ота-оналар, битирувчилар, ҳомийлар ва бошқа обрў-эътиборли кишилардан иборат Кузатув кенгашларини ташкил қилиш;
- бир сифатдан бошқа сифатга ўтиш (сақраш).

Сўнги икки йилда мамлакатимизда:

- 5 та олий таълим муассасаси;
- 12 та хорижий ўқув юртлари филиаллари;
- 400 дан ортиқ хусусий тиббиёт масканлари ташкил этилди;
- 21 550 та ногиронлиги бўлган оилаларга арзон уй-жойлар;
- 30 500 ногиронга 3,6 млрд.сўмлик протез-ортопедия буюмлари берилди;
- 16 мингдан зиёд ногирон реабилитация марказларида даволанди;
- 2019 йилдан пенсия тўлови чегараси ЭКИҲ 8-10 баравар оширилди.

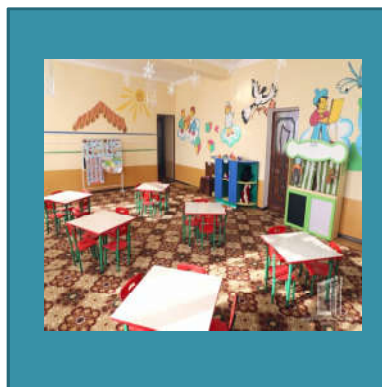
Кейинги икки йилда МТМлар сонининг ўсиши

4967 та

2016 йилда

6367 та

2018 йилда

Кейинги икки йилда хусусий МТМлар сонининг ўсиши

568 та

236 та

2016 йилда

2018 йилда

Президентнинг таълимга доир Фармон ва Қарорлари, нутқ ва маърузалари

- 1. “2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси”. ЎзР Президентининг 2017 й. 7 февр. ПФ-4947 сонли Фармони.
- 2. “Олий ўқув юртидан кейинги таълим тизimini янада такомиллаштириш тўғрисида”. ЎзР Президентининг 2017 йил 16 февр. ПФ-4958 сонли Фармони.
- 3. “Олий таълим тизimini янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”. ЎзР Президентининг 2017 й. 20 апр. ПҚ-2909-сонли Қарори.
- 4. “Ёшларга оид давлат сиёсати самардорлигини ошириш ва Ўзбекистон ёшлар иттифоқи фаолиятини қўллаб-қувватлаш тўғрисида”. ЎзР Президентининг 2017 й. 5 июлдаги ПФ-5106 сонли Фармони.
- 5. “Олий маълумотли мутахассислар тайёрлаш сифатини оширишда иқтисодиёт соҳалари ва тармоқларининг иштирокини янада кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”. ЎзР Президентининг 2017 й. 27 июл. ПҚ-3151-сонли Қарори.
- 6. “Мактабгача таълим тизими бошқарувини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”. ЎзР Президентининг 2017 й. 30 сент. ПФ-5198-сонли Фармони.
- 7. «Умумий ўрта, ўрта махсус ва касб-хунар таълими тизimini тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида». ЎзР Президентининг 2018 й. 25 янв. ПФ-5313-сон Фармони.
- 8. «Истикболли бошқарув кадрларини танлов асосида танлаб олишнинг замонавий тизimini яратиш чора-тадбирлари тўғрисида». ЎзР Президентининг 2018 й. 30 май. ПҚ-3755-сонли Қарори.
- 9. «Халқ таълимини бошқариш тизimini такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида». ЎзР Президентининг 2018 й. 5 сент. ПФ-5538 сонли Фармони.
- 10. «Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги мутахассисларни хоризда тайёрлаш ва ватандошлар билан мулоқот қилиш бўйича «Эл-юрт умиди» жамғармаси фаолиятини ташкил этиш тўғрисида». ЎзР Президентининг 2018 й. 25 сент. ПФ-5545-сонли Фармони.

Биз юртимизда тинчлик ва осойишталикни, миллатлар ва фуқаролар ўртасида тотувликни таъминлашга устувор аҳамият қаратамиз. Халқ билан мулоқотни юқори босқичга олиб чиқамиз.

*(Президент Шавкат Мирзиёевнинг
Ўзбекистон халқига Янги йил табригидан)*

ТЕСТЛАР

1. “Таълимнинг узлуксизлиги” нимада?

- А) соддадан мураккабга қараб ривожланиб борувчи ва бир-бирини тақозо этувчи босқичлардан иборат эканлигида;
- В) таълим соҳасида ютуқларнинг кўпайиб боришида;
- С) таълим соҳасида камчилик ва нуқсонларнинг кўпайиб боришида;
- Д) таълим соҳасида ўзгармаслик ва турғунликнинг намоён бўлишида.

2. Таълим олиш ҳуқуқи қайси ҳужжатнинг нечанчи моддасида кафолатланган?

- А) *Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси, 41 моддада;
- В) Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси, 40 моддада;
- С) Меҳнат кодексининг 15-моддасида;
- Д) “Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисида” Ўзр Қонунининг 8-моддасида.

3. Ҳаракатлар стратегиясининг нечанчи йўналишида таълим ва фан соҳасини ривожлантириш вазифалари белгиланган?

- А) *Тўртинчи йўналиши;
- В) Учинчи йўналиши;
- С) Бешинчи йўналиши;
- Д) Иккинчи йўналиши.

4. Китобларни чоп этиш ва тарқатишдаги муаммоларни ҳал қилиш масаласи Президент Ш.Мирзиёевнинг қайси маърузасида қўйилган?

- А) *”Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қоидаси бўлиши керак”;
- В) “Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз”;
- С) “Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови”;
- Д) БМТ Бош Ассамблеясининг 72-сессиясидаги маърузасида.

5. Президент Ш.Мирзиёевнинг *”Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қондаси бўлиши керак” номли маърузасида қўйилган энг муҳим вазифалардан бири –

- A) *Нафақат академик илм-фанни, балки олий ўқув юртлиридаги илм-фанни янада ривожлантириш;
- B) Таълимнинг узлуксизлигини ҳар томонлама кучайтириш ва ривожлантириш;
- C) Маънавий меросни чуқур ўрганиш орқали юрт тараққиётига муносиб ҳисса қўшиш;
- D) Умумтаълим мактабларида жамоатчилик назорати механизмларини кучайтириш.

6.Қуйидаги тушунчаларнинг қайси бири мамлакатимизда миллатлараро муносабатларнинг муҳим жиҳатини белгилайди?

- A) *Толерантлик;
- B) Хушмуомалалик;
- C) Гуманизм;
- D) Меҳр-муҳаббат.

7.Узлуксиз таълим – бу:

- A) *Оддийдан мураккабга, қуйидан юқорига ривожланиб боровчи ва бир-бирини тақозо этувчи босқичлардан иборат таълим жараёни;
- B) Таълим тизимининг бир сифат ҳолатидан бошқасига қараб ўзгариб бориш жараёни;
- C) Таълим жараёнидаги миқдорий ўзгаришларнинг тўпланиб бориши;
- D) Умрбод давом этадиган таълим жараёни.

8. Фарзандлар тарбиясига энг кучли таъсир кўрсатувчи омил нима?

- A) *Оилавий муносабатлар мазмуни;
- B) Қариндош –уруғчилик муносабати;
- C) Дам олиш, сайру саёхатлар;
- D) Спорт билан доимий шуғулланиш.

9. Президент Ш.Мирзиёевнинг 2018 йил 28 декабрда Олий Мажлисга Мурожаатномасида илгари сурилган энг муҳим ғоя:

- A) *Халқ билан мулоқотни янги босқичда давом эттириш;
- B) Таълимни янада ривожлантириш;
- C) Қўшни давлатлар билан ҳамкорликни кучайтириш;
- D) Жисмоний тарбия ва спортни ривожлантиришга эътиборни кучайтириш.

10. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Халқ таълимини бошқариш тизимини такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Фармони қабул қилинган сана

- A) *2018 йил 5 сентябрь;
- B) 2018 йил 29 март;
- C) 2017 йил 3 феврал;
- D) 2017 йил 7 феврал.

11. “Ёшларимизга муносиб таълим бериш, уларнинг илм-фанга бўлган интилишларини рўёбга чиқаришимиз керак. Шу мақсадда мактабгача таълим тизимини ривожлантиришимиз, ўрта ва олий ўқув юртларининг моддий-техник базасини, илмий ва ўқув жараёнлари сифатини тубдан яхшилашимиз керак”. Ушбу сўзлар Президент Ш.Мирзиёевнинг қайси асарида баён қилинган?

- A) *Давлатимиз раҳбарининг 2018 йил 28 декабрда Олий Мажлисга Мурожаатномасида;
- B) Халқ депутатлари Самарқанд вилоят кенгашининг навбатдан ташқари сессиясида сўзлаган маърузасида;
- C) “Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови” номли асарида;
- D) БМТ Бош Ассамблеясининг 72-сессиясидаги маърузасида.

12. Давлатимиз раҳбарининг 2018 йил 5 сентябрда қабул қилган Фармон ва Қарорида:

- A) * Педагог ходимларнинг кадр-қиммати ва нуфузини ошириш, уларнинг моддий-маънавий ва ижтимоий ҳимоясини кучайтириш вазифаси белгиланди.

- В) Фарзандлар камолоти борасида ота-оналар ва педагогик жамоанинг ҳамкорлигини кучайтиришга доир мақсад ва вазифалар аниқланди;
- С) Юртдошларимизнинг таълим олиш борасидаги ҳуқуқ ва мажбуриятларини янада кучайтириш билан боҳлиқ масалалар кўрилди;
- Д) “Давлат таълим стандартларини янгилаш, дарсликлар ва ўқув қўлланмаларини уларга мослаштириш вазифалари белгиланди.

13. Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги мутахассисларни хорижда тайёрлаш ва ватандошлар билан мулоқот қилиш бўйича “Эл-юрт умиди” жамғармаси Ўзбекистон Республикаси Президентининг қайси Фармониغا кўра ташкил этилди?

- А) *2018 йил 25 сентябрдаги;
- В) 2018 йил 29 мартдаги;
- С) 2017 йил 3 февралдаги;
- Д) 2017 йил 7 февралдаги.

14. 2018 йилнинг 1 сентябридан бошлаб халқ таълими соҳасида фаолият кўрсатаётган қанча педагог ходимнинг ойлик маоши оширилди?

- А) *450 мингдан зиёд;
- В) 250 минг нафар;
- С) 300 мингдан зиёд;
- Д) 674 минг нафар.

15. 2018 йилда мамлакатимизда қанча олий таълим муассасалари, шу жумладан, хорижий университетларнинг филиаллари ташкил этилди?

- А) *13 та;
- В) 25 та;
- С) 10 та;
- Д) 8 та.

16. 2018 йилда мамлакатимиз ёшлари ўртасида тадбиркорликни ривожлантиришга қаратилган қандай дастур қабул қилинди?

- A) *”Yoshlar-kelajagimiz”;
- B) “Обод қишлоқ”;
- C) “Обод маҳалла”;
- D) “Ҳар бир оила-тадбиркор”.

17. “Адолат ҳар бир ишда ҳамроҳимиз ва дастуримиз бўлсин!” Ушбу сўзлар кимга тегишли?

- A) *Амир Темури;
- B) Мирзо Улуғбек;
- C) Алишер Навоий;
- D) Жалолиддин Мангуберди.

18. 2018 йилда Президент Шавкат Мирзиёев томонидан неча марта давлатлараро расмий ташрифлар амалга оширилди ва қандай келишувларга эришилди?

- A) *18 та ташриф ва 52 млрд.долларлик 1080 та лойиҳа бўйича келишувларга эришилди;
- B) 12 та ташриф ва 40 млрд.долларлик 800 та лойиҳа бўйича келишувларга эришилди;
- C) 13 та ташриф ва 42 млрд.долларлик 870 та лойиҳа бўйича келишувларга эришилди;
- D) 15 та ташриф ва 50 млрд.долларлик 1000 та лойиҳа бўйича келишувларга эришилди.

19. 2018 йилда мамлакатимизда иқтисодий ислохотлар ва ижтимоий ўзгаришларнинг самараси энг аввало нимада кўринди?

- A) *Аҳолининг моддий аҳволи ва фаровонлиги, ҳаёт даражаси ва сифатининг ошганлигида;
- B) “Обод қишлоқ” дастурининг амалга оширилганлигида;
- C) Фуқароларнинг ҳақ-ҳуқуқ ва эркинликларининг янада мустаҳкамланганлигида;
- D) Мамлакатимизнинг халқаро нуфузи ва обрў-эътиборининг ошганлигида.

20. 2018 йилда мамлакатимизда ногиронлиги бўлган, боқувчисини йўқотган, ночор ва эҳтиёжманд оилаларнинг қанчасига арзон уй-жойлар берилди?

- A) *21 минг 500 дан зиёд;
- B) 15 минг 400 та;
- C) 10 600 та;
- D) 12 мингта.

21. 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисидаги Фармон қачон қабул қилинди?

- A) *2017 йил 7 февралда ПФ-4947-сонли;
- B) 2017 йил 3 февралда ПФ-4944 -сонли;
- C) 2018 йил 29 мартда ПФ-5021-сонли;
- D) 2018 йил 5 сентябрда ПФ-5538-сонли.

22. 2019 йилда мамлакатимиздаги меҳмонхоналарнинг инфратузилмаси, дам олиш масканлари ва бошқа соҳаларни ривожлантириш учун қанча маблағ йўналтирилади?

- A) *2 триллион 300 млрд.сўм;
- B) 3 триллион сўм;
- C) 1 триллион 250 млрд.сўм;
- D) 4 триллион сўм.

23. Оиланинг моддий аҳволи ва қизиқишларини кўпроқ биладиган тузилма, бу -

- A) *Маҳалла;
- B) Ҳокимият;
- C) Таълим муассасаси;
- D) Оиланинг яқинлари ва дўстлари.

24. “Вояга етган, меҳнатга лаёқатли фарзандлар ўз оналарига ғамхўрлик қилишга мажбурдирлар”, деган қоида қайси ҳужжатда акс эттирилган?

- A) *Ўзбекистон Республикаси Конституциясида;
- B) “Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисида”ги Қонунда;
- C) “Таълим тўғрисида”ги Қонунда;
- D) “Бола ҳуқуқлари Конвенцияси”да.

25. Ўзбекистонда қачондан бошлаб йиллар номланди ва Давлат дастурлари қабул қилинди?

- A) *1997 йилдан;
- B) 1994 йилдан;
- C) 1996 йилдан;
- D) 1998 йилдан.

26. 2018 йилда мамлакатимизда жисмоний шахслар учун даромад солиғи ставкаси қанча белгиланди?

- A) *22,5 фоизлик ўрнига 12 фоизлик ставка белгиланди;
- B) 25,5 фоизлик ўрнига 15 фоизлик ставка белгиланди;
- C) 22 фоизлик ўрнига 16 фоизлик ставка белгиланди;
- D) 25 фоизлик ўрнига 13 фоизлик ставка белгиланди

ГЛОССАРИЙ

Термин	шарҳи
Ахборот хуружи	<p>муайян кучлар томонидан кишилар онги ва қалбига ёт ғояларни сингдириш мақсадида уларнинг ҳиссиётлари, эътиқоди ва туйғуларига таъсир этишнинг мафкуравий омилларидан, жамият турмуш тарзи ва менталитетдаги ўзгаришларни амалга ошириш учун унга моддий, маънавий, руҳий таъсир ўтказишнинг ноанъанавий ва ноҳолис усулларидан фойдаланиш асосида сиёсий мақсад ва муддаоларни амалга ошириш мажмуасини англатади</p>
Бирлашган Миллатлар Ташкилоти	<p>Ер юзида тинчлик ва хавфсизликни таъминлаш, давлатларнинг миллатларнинг ўзаро ҳамкорлигини ривожлантириш мақсадида тузилган. БМТ фаолиятининг муҳим йўналиши давлатлар ва миллатлар ўртасидаги низо ҳамда зиддиятларни фақат тинч йўл билан –музокаралар орқали хал қилишдан иборат. БМТ низоми 1945 йил Сан-Францискода ишлаб чиқилган ва шу йилнинг 24 октябридан кучга кирган. БМТ ўз таркибига олти асосий орган, шунингдек бу органларга кўмаклашувчи кўмита ва комиссиялардан иборат. Булар: 1) Бош Ассамблея- ҳар йили сентябр ойида чақирилади. Унда ташкилотга аъзо барча мамлакатлар қатнашади. 2) Хавфсизлик кенгаши- давлатлар ўртасидаги тортишувлар, тажовуз ва агрессиянинг олдини олиш каби масалалар билан шуғулланади. 15 та давлат вакиллари билан ташкил топади. Улардан 5 таси доимий аъзо. 3) Иқтисодий ва ижтимоий кенгаш- халқаро ва ижтимоий ҳамкорлик соҳаларига оид масалалар билан шуғулланади. 4) Васийлик кенгаши-тобе ҳудудлар масалаларини назорат этиб боради. 5) Халқаро суд 6) БМТ Котибияти.</p>

	Ўзбекистон Республикаси БМТ сафига 1992 йил 2 мартда қабул қилинган. 1993 йил февралда Тошкентда БМТ нинг ваколатхонаси очилди. Бугунги кунда БМТ нинг аъзолари сони 193 га етди.
Глобалистлар	Сиёсий, иқтисодий, ижтимоий, маънавий жараёнларни, ҳуқуқий муносабатларни, фуқароларнинг эркин кўчиши, иқтисодий интеграциянинг чуқурлашувини, капитал, инвестициялар эркин ҳаракатини қўллаб-қувватловчилар.
Глобаллашув	турли мамлакатларнинг, халқларнинг жамият ҳаётининг сиёсий, ижтимоий, иқтисодий, маънавий соҳаларидаги ўзаро таъсири ва боғлиқлигининг кескин кучайиши.
Демократик жамият	Демократик принципларга, инсон ҳуқуқ ва манфаатлари устувор бўлган, ҳуқуқий давлат ва фуқаролик жамияти институтлари амал қиладиган жамиятдир.
Давлат хокимияти	Қонун чиқарувчи, ижро этувчи, суд хокимият тизимидир.
Кучли давлат	Давлат манфаати устувор бўлган, бошқарувнинг нодемократик принципларига асосланган, ягона мулк, мафкура ҳуқумрон бўлган, маъмурий буйруқбозлик ва тоталитар режим устун бўлган давлат кўринишидир.
Дезинформация	Муайян гуруҳ мақсадларига эришиш йўлида сохта маълумотлардан фойдаланиш асосида ижтимоийфикрни чалғитиш мақсадида қўлланиладиган усул ва воситалар тизими
Дунёнинг мафкуравий манзараси	жаҳонда рўй бераётган ғоявий жараёнлар, мавжуд мафкура шакллари, уларнинг моҳияти, мақсадлари ва ўзаро муносабатлари билан боғлиқ ҳолат, хусусият ва фаолиятини яхлит тарзда акс эттирувчи тушунча

<p>Инсон онги ва қалби учун кураш</p>	<p>Ҳозирги замондаги хилма-хил усуллар ва воситаларда олиб бориладиган мафкуравий тарғибот ва ташвиқотнинг асосий объекти ва мақсади. Ҳар қандай ғоя фақат инсон қалбини эгаллаган, маънавий-руҳий ҳолатини узвий қисмига айлангандагина ҳаракатга даъват этувчи, рағбатлантирувчи кучга, фаолият дастурига айланади. Шунинг учун ҳам бугунги кунда мафкуравий курашнинг бош мақсади инсон қалбини забт этиш орқали унинг онгини эгаллаш бўлиб қолмоқда.</p>
<p>Ирқчилик</p>	<p>Одамлар ўртасидаги ижтимоий тенгсизлик, босқинчилик, зўравонлик ва урушларни кишиларнинг турли ирқларига мансублиги билан оқлашга хизмат қилувчи ғайримиллий таълимот. Ирқчилар инсонларнинг ижтимоий моҳиятини уларнинг биологик – ирқий (кўзи, сочи ва терисининг ранги, бош ва юз тузилиши каби ташқи, иккинчи даражали жисмоний) белгилар билан боғлаб, уларни олий ва қуйи, бекаму-кўст ва норасо ирқларга ижратадилар. Унга кўра олий ирқлар хўжайинлик қилиши, қолганлари уларга хизмат қилиши, бўйсунуши шарт. Ирқчилик таълимоти бошқа халқларга нисбатан босқинчилик, талончилик, мустамлакачилик сиёсатини асослашга ҳаракат қилади.</p>

**Ироқ ва Шом
ислом
давлати-
ИШИД**

ИШИД- (ИГИЛ-Исламское государства Ирака и Леванта). Бу давлатнинг ташкил этилиши Ғарбнинг мусулмон дунёсига нисбатан тутган сиёсатининг ўзига хос акси дейиш мумкин. ИШИД 2006 йилда Ироқ ва Сурия худудларининг бир қисмида ташкил этилди. Давлат лидери Абу Бакр ал-Бағдодий ҳисобланади. Штаб-квартираси Суриянинг Ракка шаҳрида жойлашган. Унинг ташкил этилишида “Ал-Қоида” бўлимлари, шунингдек яна ўн битта радикал руҳдаги исломий гуруҳлар фаол иштирок этишди. Бугунги кунда ИШИД шариат асосида бошқариладиган Европага жиддий ҳавф солаётган яримреал квазидавлат ҳисобланади. АҚШ нинг биринчи рақамли душмани “Ал-Қоида” эмас ИШИД бўлиб қолди. ИШИД ўз фаолияти давомида “Ал-Қоида” фаолиятини чуқуқ таҳлил этиган ҳолда унинг хатоларини такрорламасликка ҳаракат қилмоқда: толерантликни ифода этувчи мавҳум таълимотларни эмас анъанавий исломни кўллаб-қуватламоқда; Форсдаги исломий ташкилотлар билан (шиалардан ташқари) ҳарбий иттифокда бўлишга ҳаракат қилмоқда; Сурия муҳолифати билан келишув йўлини тутди ва ш.к. эътиқоди, ижтимоий келиб чиқишидан қатъий назар юқори малакали кадрларни ишга таклиф этиш авж олган.

**Ислом
фундаментализ
ми**

Қуръон ва ҳадисларни сўзма-сўз талқин этувчи, илк исломга қайтишга қаратилган ақидаларни тарғиб қилувчи диний- консерватив руҳдаги оқим. И.ф. вакиллари исломнинг фундаментал (асосий) тамойиллари жамиятнинг тараққиёт йўлини белгилаб беради, деб ҳисоблайдилар ва фақат уларга амал қилишга даъват этади. Кейинги пайтларда мутаассиб мусулмонлар «фундаменталистлар» деб аталмоқда. И.ф. турли йўналиш ва кайфиятдаги гуруҳларни ўз ичига олади. Уларнинг баъзилари террористик усуллар билан қонуний ҳокимиятга қарши курашда ўзларини намоён этсалар, бошқалари тарғибот-ташвиқот ишлари, диний таълим, турли жамоат ташкилотлари, мактаб, университет, оммавий ахборот воситаларига кириб бориш, айниқса, фойдаланиш осон бўлган аудио-видео кассеталарни тарқатиш билан шуғулланади. И.ф.га хос ғоялар – ғарб турмуш тарзи ва ғарб товарларининг истеъмолга қарши кураш, динсиз ёки «соф исломдан чекинган» давлат раҳбарларини жисмонан йўқ қилиш (энг ёрқин мисол – 1981 йилда Анварь Садатга уюштирилган суиқасд), исломда «ширк» (бутпарастлик)ка барҳам беришдир. И.ф. талқинида азиз-авлиёлар қабрларини эъзозлаш (масалан, Аҳмад Яссавий, Нажмиддин Кубро ва Баҳоуддин Нақшбанд каби тасаввуф тариқатлари асосчилари руҳини ҳурматлаш) ҳам бутпарастликка киради.

Хуллас, Ислом фундаменталистлари исломни тобора сиёсийлаштирмоқдалар, уни сиёсат қуролига айлантирмоқдалар. Ҳозирги даврда И.ф. вакиллари бутун дунёга ёйилиб, турли йўлар билан бир давлатдан бошқа давлатга ўтишга, ҳар ерда ўз маслакдошларини топишга интилмоқда.

**Ислом
экстремизми**

Ислом қадриятлари, ғоялари ва идеалларини қайта тиклашни куч ишлатиш йўли билан амалга оширишга қаратилган диний-сиёсий ҳаракат. Бундай ҳаракат диний мутаассибликка асосланган бўлиб, муайян мазҳаб таълимотига қаттиқ ёпишиб олиш оқибатида юзага келади ва кўпинча муайян сиёсат ва иқтисодий манфаатларни таъминлаш мақсадида амалга оширилади. Ислом дини доирасида биринчи экстремистик оқим – хорижийлар ҳаракати бўлган. Хорижийлар Али ибн Абу Толиб билан уммавийлар давлатининг асосчиси Муовия ўртасидаги урушни музокара ва келишиш орқали тўхтатиш сиёсатига Али розилик бергани учун унга қарши бўлдилар. Хорижийлардан бири Абдурахмон ибн Мулжам ас- Соримий 661 йилда 4-халифа Али ибн Абу Толибни ярадор қилиб ўлдирди. Хорижийлар уммавийлар ва аббосийлар халифалигига қарши уруш олиб бориб, жуда кўп мусулмонларнинг ўлимига сабабчи бўлган. Замонлар ўтиши билан улар барча ислом жамоаларининг қаршилигига учради. 10 асрда Ўрта Шарқда Ҳамдон ал-Ашъас «ал-Каромита» деб аталган диний-сиёсий ҳаракатга асос солди. Бу ҳаракат вакиллари бошқа мазҳаблар тарафдорларини ўлдириш сиёсатини олиб борди. 12 аср бошида исмоилийлардан Ҳасан Саббоҳ (1124 й.в.э.) ва унинг тарафдорлари ўз диний ғоялари ва сиёсий мақсадларини амалга ошириш учун курул ишлатиш, қатл қилиш, йўлтўсарлик, террорчиликдан фойдаланиб келган.

Космополитизм	Космополитизм (грекча космополитес-дунё фуқароси) - "жаҳон давлати" тузишни ва "жаҳон фуқаролиги"ни тарғиб қилувчи таълимот. Космополитизм жаҳон миқёсида ахборот айирбошлаш имкониятлари ошиб бораётган ҳозирги даврда Ватан тушунчаси нисбий характерга эга эканини рўқач қилади. Бу оқим жамият тараққиётининг дастлабки, инсон ижтимоий-оилавий муҳитдан ташқарида яшаши мумкин бўлмаган даврларида ватан тушунчаси муайян аҳамиятга эга бўлмаган, деб уқтиради. Унингча, бугунги кунда айрим инсонларнинг Ватанга боғланиб қолиши шахс эркинликларининг чекланишига олиб келмоқда эмиш.
Либерализм	Либерализм (лотинча либералис-эркинлик) ижтимоий ҳаётнинг барча соҳаларида эркинлик устувор бўлишини, жамиятнинг эволюцион ривожланиш йўлини эътироф этувчи ва асословчи назария, амалиёт, ижтимоий-сиёсий ва мафкуравий оқим. Либерализм ғояси, ўзининг маъно-моҳиятига кўра, муроса фалсафаси бўлиб, волюнтаризм, субъективизм, догматизм, радикализм ва абсолютизмнинг ҳар қандай кўринишларини рад қилади.
Маданий глобаллашув	Маданий соҳада, оммавий маданиятнинг ривожланиши, айниқса, мусиқа, кино, театр, шоу-кўрсатувлар, кийиниш, оммавий-ахборот воситалари фаолиятларининг бир хиллашуви, турли халқлар маданиятининг ўзаро таъсири, бир-бирини бойитиши туфайли маданиятлараро алоқаларнинг мустаҳкамланиши ва янги замонавий анъаналарнинг шаклланиши ва ҳ.к.лар
Мафкуравий бўшлиқ	жамият, давлат ва жамоаларда вужудга келган вазият, ижтимоий

	муҳит, тарбиявий – мафкуравий ишларнинг заифлашиб қолиши
Мафкуравий иммунитет	Мафкуравий иммунитет маънавий, маърифий, сиёсий, иқтисодий билимларни оддийгина қабул қилиб олишини эмас, балки уларни онгли равишда тушуниб етишни, бу билимлардан замонавий ижтимоий воқеаларга мафкуравий курашлар воқелигидан келиб чиқиб, муносабат билдириш кўникмаларини шакллантириш, айрим носоғлом ғояларга жавоб бериш, уни қабул қилмаслик ҳолатидир.
Мафкуравий профилактика	ижтимоий институтлар томонидан амалга ошириладиган турли шакллардаги ғоявий – тарбиявий, маънавий-мафкуравий ишлар мажмуи бўлиб, у бутун ғоявий тарбия тизимини қамраб олади. Мафкуравий профилактика ғоявий бўшлиқни бартараф этиш, мафкуравий парокандаликни олдини олиш ёки бирор-бир ҳудуд, қатлам, гуруҳни ёт ва зарарли ғоялар таъсиридан халос қилиш мақсадида амалга оширилади
Мафкуравий тизим	мафкуравий ишларни бошқариш, жамиятнинг турли ижтимоий институтлари: оила, мактабгача тарбия муассасалари, умумий таълим мактаблари, ўрта махсус ва олий ўқув юртлари, меҳнат жамоалари, маҳалла кенгашлари, жамоат ташкилотлари, маданий-маърифий уюшмалар тарбиявий имкониятларини мувофиқлаштириш, тартибга солиш, уларни ягона мақсад томон йўналтириш омиллари (иш вақти ва ишдан кейинги бўш вақт) ва воситалари (фан, адабиёт, санъат, матбуот, радио, ТВ, кино, музей ва ҳ.к), услублари (тушунтириш, ишонтириш, мажбур қилиш) ва усулларининг (алоҳида, жамоавий, оммавий)

	яхлит бир бутун уюшмаси
Мафкуравий хавфсизлик	шахс, миллат, жамият, давлатнинг хилмхил шаклларда намоён бўладиган мафкуравий тажовузлар турли мафкуравий марказларнинг бузғунчилик таъсиридан ҳимояланганлик даражасини иавсифловчи тушунча
Маънавий-мафкуравий жараёнларнинг глобаллашуви	миллий бағрикенгликни, миллат ҳаётининг ахлоқий асосларини, унинг миллий ўзига хослигини рад этувчи мондиализм ғояларини тантана қилишини таъминлашга асосланади.
Миллий тикланиш	У ёки бу миллат ҳаётида содир этиладиган, зўравонлик йўли билан унинг авлод аждодлари томонидан яратилган мерос, урф, одатлар, анъаналар, кадриятлардан маҳрум этилган, тарихий хотираси топталган, миллий ўзликни англаши чекланган, манфаатлари, мақсадлари, ҳуқуқлари паймол этилган, тарихий тараққиётнинг маълум босқичига келиб эса ўз мустақиллигини қўлга киритиш натижасида миллий ривожланиш борасида ана шу бой берилган имкониятлардан фойдаланиш, яратилган барча моддий ва маънавий бойликларни миллий ривожлантиришга йўналтиришга қаратилагн умуммиллий фаолиятдир.

<p>Таълим соҳасида давлат сиёсатининг асосий тамойиллари</p>	<p>Таълим соҳасида давлат сиёсатининг асосий тамойиллари:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Таълим ва тарбиянинг инсонпарвар, демократик характерда эканлиги; • Таълимнинг узлуксизлиги ва изчиллиги; • Умумий ўрта, шунингдек ўрта махсус, касб-ҳунар таълимининг мажбурийлиги; • Ўрта махсус, касб-ҳунар таълимининг йўналишини: академик лицейда ёки касб-ҳунар коллежида ўқишни танлашнинг ихтиёрийлиги: <ul style="list-style-type: none"> • Таълим тизимининг дунёвий характерда эканлиги; • Давлат таълим стандартлари доирасида таълим олишнинг ҳамма учун очиклиги; • Таълим дастурларини танлашга ягона • Билимли бўлишни ва истеъдодни рағбатлантириш; • Таълим тизимида давлат ва жамоат бошқарувини уйғунлаштириш.
<p>Фанатизм</p>	<p>Фанатизм (франтс. ибодат)- муайян ғояларнинг тўғри эканлигига қаттиқ ишониш, уларга муккасидан берилганликни, ўзгача қараш ва ғояларга муросасиз муносабатни ифодаловчи қарашлар ва ҳатти-ҳаракатлар тизимидир. У аввало инсоннинг ҳиссиётидан, бирор-бир нарсага ўта берилувчанлигидан келиб чиқади.</p>
<p>Фуқаролик жамияти</p>	<p>Ижтимоий макон бўлиб, инсон ҳуқуқ ва эркинликлари, манфаатлари устуворлиги принципи асосида, фуқароларнинг давлат ва жамият бошқарувида фаол иштирок этишга асосланган жамиятдир.</p>
<p>Фуқаролик жамияти институтлари</p>	<p>Фуқарорларни тегишли ННТ, жамият бирлашмалари ва ҳакозолар орқали давлат ва жамият бошқарувида фаол иштирокни</p>

	таъминлашни устувор мақсади этиб белгилаб олган институтлар.
Фундаментализм	Сўзи лотинчадан келиб чиққан бўлиб, асос, пойдевор маъносини билдиради. Фундаментализм барча динларга хос бўлиб, унда диннинг асли қандай бўлса, шундайлигича сақлаб қолишга ҳаракат қилинади. Фундаментализм – яъни ақидапарастлик – маълум дин вужудга келган илк даврига қайтиш ва шу йўл билан замонанинг барча муаммоларини ҳал қилиш мумкин деган фикрни илгари сурувчиларнинг карашларидир. Диний фундаментализм – дин ақидаларини сўзма-сўз талқинига асосланган эътиқодни ақлга таянган мантиқий далиллардан устун кўядиган, муайян дин, шу жумладан Ислом дини эътиқоди шаклланишининг бошланғич яъни Муҳаммад алайҳи вассалам даврларида белгиланган барча йўл-йўриқларнинг қатъий ва оғишмай бажарилишини талаб қиладиган тушунчадир.
Халқ оғзаки ижодиёти	ўтмиш даврлари ва унинг ижодкорлари ҳақида маълумот берувчи маънавий бойлик, халқ даҳосининг кўзгуси, ҳикматлар хазинасидир. Оғзаки ижодиётнинг жамики бойликлари , бебаҳо асарлари, одобнома ва одатномаси, ҳикматларию, афсона ва ривоятлари “халқ кўнглидаги қайғу-ҳасрат ва шодликнинг йўлдоши, унинг билим қомуси, унинг диний ва фалсафий китобидир

<p>Ҳизбут - Таҳрир</p>	<p>«Ҳизб» сўзининг луғавий маъноси-гурух, фирқа, партия, тобе кишилар демакдир. «Ҳизбут таҳрир» нинг тўла номи «Ҳизбут таҳрир ал-исломий» - «Ислом озодлик партияси» бўлиб у норасмий сиёсийлашган диний оқим саналади. «Ҳизбут таҳрир» 1928 йилда Миср Араб Республикасининг Исломия шаҳрида ташкил топган «ал-Иҳвон ал-Муслимун» - «Мукулмон биродарлари» диний-сиёсий ташкилотидан 1952 йилда ажралиб чиққан фирқадир. Бу фирқанинг асосчиси шайх Тақиюддин Набахоний (1909-1979)дир. Ҳозирда бу диний-сиёсий партияни фаластинлик Абулқадим Заллум бошқариб келмоқда. Бугунги кунда унинг штаб-квартираси Лондонда жойлашган.</p> <p>Ҳизбут таҳрир диний-сиёсий партия бўлиб, у фикрга (кишилар онгига таъсир қилиш, ўзгартириш) бош қурол сифатида суянган ҳолда исломий ҳалифаликни қайта тиклашни мақсад қилиб олган. Президентимиз таъкидлаганидек: «Авваламбор, улар, ёшларни ўз таъсирига олади, онгини захарлайди. Ақл-хушунни йўқотган мана шундай одамларни тайёрлаб, кейин қўлига қурол беради. Уларни ўз Ватанига, ўзини одам қилиб вояга етказган эл-юртига қарши қўяди».</p>
<p>Шанхай Ҳамкорлиги Ташкилоти</p>	<p>Минтақавий манфаатларни ҳимоя қилувчи халқаро ташкилот. Мазкур ташкилотга 2001 йилда Хитой, Россия, Қозоғистон, Киргизия, Тожикистон ва Ўзбекистон раҳбалари томонидан асос солинган. ШХТ нинг шаклланиш жараёни бундан бир оз олдин бошланган. 1996 йилда Шанхайда, 1997 йил Москвада бўлиб</p>

	<p>ўтган Хитой, Россия, Қозоғистон, Киргизия ва Тожикистон раҳбарларининг саммитида ҳарбий соҳада, чегара ҳудудларда ўзаро ишончни мустаҳкамлаш, қуролли кучларни қисқартириш тўғрисида шартнома имзоланди. У «Шанхай бешлиги», «Шанхай форуми» номлари билан аталиб келинди. 2001 йил Шанхайда бўлиб ўтган саммитда Ўзбекистон ҳам унга аъзо бўлиб кирди. И.Каримовнинг таклифи билан ташкилотга ШХТ номи берилди. ШХТ аъзо мамлакатларнинг умумий ҳудуди Евросиёнинг 61 % ини ташкил этиб, унда дунё аҳолисининг j қисми яшайди. Ташкилотнинг расмий тили хитой ва рус тиллари ҳисобланади. Эрон, Покистон, Ҳиндистон, Монголия кузатувчи-давлат сифатида ШХТ саммитларида қатнашиб келади. ШХТ ўз мақсад-вазифаларини амалга ошириш учун бир қатор органлар ташкил этилган: давлат раҳбалари Кенгаши; ҳукумат раҳбарлари Кенгаши; вазирлик ва маҳкама раҳбарлари йиғилиш; Секретариат ва бошқалар. Умумий майдони 29 990 280 кмI га тенг бўлиб унда 1,7 млрд аҳоли яшайди.</p>
<p>Экстремизм</p>	<p>Экстремизм сўзи фронт сузча – лотинчадан келиб чиққан бўлиб, ижтимоий-сиёсий характердаги муаммоларни ҳал қилишда ўта кескин чоратадбирлар, фикр-қарашларни ёқловчи назария ва амалиётни ифода этади. Экстремизм мазмунига кўра - диний ва дунёвий; намоён бўлиш шаклига кўра - ҳудудий, минтақавий, халқаро шаклларга бўлинади. Экстремистик қарашлар жуда чуқур илдизларга эга бўлиб, ҳеч қачон чегара билмаган, дин, миллат, ҳудуни тан олмаган.</p>

ЮНЕСКО	<p>ЮНЕСКО (УНЕСКО — БМТ қошидаги таълим, фан ва маданият масалалари бўйича махсус ташкилот. ЮНЕСКО 1945 йил 16 ноябрда ташкил этилган. Ташкилотнинг штаб-квартираси Парижда жойлашган. БМТ га аъзо мамлакатларнинг деярли барчаси ЮНЕСКО аъзоси ҳисобланади. ЮНЕСКО нинг асосий мақсад-вазифалари қуйидагилардан иборат: давлатларнинг таълим, фан ва маданият соҳасидаги ҳамкорлигини кучайтириш орқали жаҳонда тинчлик ва барқарорликни таъминлаш; инсоннинг ирки, тили, дини, жинсидан қатъий назар унинг асосий эркинликлари ва ҳуқуқларини ҳурмат қилиш; қонунийликни ва адолатни қарор топтириш; саводсизликка қарши кураш; миллий-маънавий меросларни ўрганиш; фан ва таълим муаммолари билан шуғулланиш; миллий кадрлар тайёрлаш ва ш.к.</p>
ЮНИСЕФ	<p>БМТ қошидаги болалар фонди, халқаро ташкилот (инг. Унитед Натионс Чилдренъс Фунд-УНИСЕФ). БМТ Бош Ассамблеясининг қарори билан 1946 йил 11 декабрда иккинчи жаҳон урушида азоб чеккан, жароҳатланган болаларга ёрдам кўрсатиш мақсадида ташкил этилган. Балалар фонди вақтинчалик муддатга ташкил этилган эди. 1953 йилга келиб ЮНИСЕФ нинг амал қилиш муддати, вазифалари ўзгарди: болалар ўлмини камайтириш; онала ўлимини камайтириш; болалар салосатлиги, уларнинг яшаш шароитларини яхшилаш; балаларга бошланғич таълим бериш ва шу кабилар. ЮНИСЕФ нинг бош органи Ижро Кенгаши бўлиб БМТ Иқтисодий масалалар Кенгаши томонидан 3 йилга сайланади. Ташкилотнинг штаб-квартираси Нью-Йоркда жойлашган.</p>

МАВЗУГА ДОИР ТАЯНЧ АТАМАЛАР БЎЙИЧА МУСТАҚИЛ ИШЛАНГ!

Таянч атамалар	Мазмуни
Узлуксиз таълим	
Таълим тизими	
Таълим турлари	
Маънавият	
Маърифат	
Таълим олиш ҳукуқи	
Педагогик тажриба	
Педагогик маҳорат	
Педагогик компетенция	
Мафкуравий тайёргарлик	
Мафкуравий компетенция	
Касбга садоқат	
Касбий лаёқат	
Ислоҳот	
Таълим ислоҳоти	
Таълим мазмуни	
Таълим сифати	
Таълимнинг илмийлиги	
Таълимда интеграция	
Таълимда модернизация	
Таълимда инновация	
Таълимда жамоатчилик назорати	

Стратегия	
Ҳаракатлар стратегияси	
Халқ билан мулоқот	
“Йўл харитаси”	
Давлат дастури	
Тараққиёт	
“Обод қишлоқ” дастури	
“Обод маҳалла” дастури	
“Ҳар бир оила - тадбиркор” дастури	
“Yoshlar – kelajagimiz” дастури	
“Рақамли Ўзбекистон – 2030” дастури	
Солиқ сиёсати	
Ижтимоий ҳимоя	
Педагогнинг ижтимоий фаоллиги	
Ижодкор педагог	
Новатор педагог	
Малака ошириш	

Фойдаланилган адабиётлар

1. Каримов И.А. Ўзбекистон: миллий истиқлол, иқтисод, сиёсат, мафкура. 1-жилд. - Т.: Ўзбекистон, 1996.
2. Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. - Т.: Ўзбекистон, 2008.
3. Ўзбекистон Республикаси Бош вазири Шавкат Миромонович Мирзиёевнинг Олий Мажлис Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисидаги нутқи//”Халқ сўзи”, 2016 йил 9 сентябрь.
4. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 24 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузаси//”Халқ сўзи”, 2016 йил 8 декабрь.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 16 февралдаги "Олий ўқув юртидан кейинги таълим тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида" ги ПФ-4958 сонли Фармони.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 20 апрелдаги " Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тугрисида"ги ПК.-2909- сонли қарори.
7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 27 июлдаги "Олий маълумотли мутахассислар тайёрлаш сифатини оширишда иқтисодиёт соҳалари ва тармоқларининг иштирокини янада кенгайтириш чора-тадбирлари тугрисида"ги ПК- 3151-сонли қарори.
8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 30 сентябрдаги "Мактабгача таълим тизими бошқарувини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тугрисида"ги ПФ-5198-сонли Фармони.
9. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 25 январдаги «Умумий ўрта, ўрта махсус ва касб-хунар таълими тизимини тубдан такомиллаштириш чора- тадбирлари тугрисида»ги ПФ-5313-сон [фармони](#).
10. Нурибегов Р., Абдурахмонова Г. Рақобатбардош кадрлар тайёрлашда узлуксиз таълим тизимининг ўрни ва аҳамияти//

“Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар” илмий электрон журнали, 2018 йил 2-сон, март-апрел.

11. Эрназаров Эркин. Ўзбек баҳори//ЎЗА, 2019 йил 15 март.

12. Ҳайдаров К. , Зияев С. Ахборотлашув даврида маънавий тарбия устуворлиги // Глобаллашув, “оммавий маданият”, миллий ғоя. Тошкент, “Маънавият”, 2009. – 60-67 бетлар.

13. Ҳайдаров К., Баракаев Х. Шарқ фалсафаси сарчашмалари. СамДУ нашри, 2007. – б.

14. Ҳайдаров К. Нурли манзиллар сари. Т., “Наврўз”, 2015.

Интернет сайтлари

Ахборот-таълим портали (eduportal.uz);

Халқ таълими вазирлиги (uzedu.uz);

Ўзбекистон Республикаси жамоат таълим ахборот тармоги (ziyonet.uz);

Мультимедиа умумтаълим дастурларини ривожлантириш маркази (multimedia.uz); Самарқанд вилояти ХТХҚТМОҲ маркази (sammoi.uz);

“Бошлангич таълим ўқитувчилари”, “Инглиз тили ўқитувчилари”, “Маърифат”, “Зиёкор”, “Ўқув курслари” телеграмм каналлари

МУНДАРИЖА

Сўз боши	3
Ўзбекистонда узлуксиз таълим тизимини ислоҳ қилишда янги босқич: устувор вазифалар ва амалиёт.....	5
Бош Қомусимизда узлуксиз таълимнинг кафолатланиши.....	9
Буюк меъмор	12
Узлуксиз таълим тизимини ислоҳ қилиш – давлат сиёсати.....	23
Ҳаракатлар стратегияси – порлоқ келажагимиз кафолати.....	25
Ўзбекистондаги демократик ислоҳотлар – дунё нигоҳида	29
Ёшларга оид давлат сиёсатининг долзарб масалалари	43
Педагогик маҳоратни ошириш – давр талаби	46
Такрорлаш учун саволлар	56
Мустақиллик маънавиятига доир кроссворд	57
Президент Ш.Мирзиёевнинг таълимга доир Фармон ва Қарорлари, нутқ ва маърузалари рўйхати.....	58
Мавзуга доир тақдимотлар	60
Тестлар	78
Глоссарий	85
Мавзуга доир таянч атамалар бўйича мустақил ишланг!	99
Фойдаланилган адабиётлар	101

A series of 30 horizontal dashed lines spanning the width of the page, providing a template for writing.

КОМИЛ ҲАЙДАРОВ.

**ЎЗБЕКИСТОНДА УЗЛУКСИЗ ТАЪЛИМ ТИЗИМИНИ ИСЛОХ
ҚИЛИШДА ЯНГИ БОСҚИЧ: УСТУВОР ВАЗИФАЛАР ВА АМАЛИЁТ**

*(малака ошириш курсининг барча гуруҳ тингловчилари учун
услубий қўлланма)*

Bosishga ruxsat etildi: 20.04.2019 yil
Bichimi 60x84^{1/16}, «Times New Roman» garniturada
raqamli bosma usulida bosildi.
Bosma tabogʻi 6,5. Adadi: 100. Buyurtma: № 10/19
Noshirlik litsenziyasi: № 18-4178

SamDU huzuridagi xalq taʼlimi xodimlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish hududiy markazi bosmaxonasida chop etildi.

